

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Διαμεθοδικές Κοινωνικές Παρεμβάσεις σε Καταστάσεις Κρίσης»

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «Παρεμβάσεις Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις Κρίσης
στην Οικογένεια»**

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας :

**«ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ»**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Καλτσά Γαρυφαλλιά

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, Ιούνιος 2020

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας
**«Μελέτη της Κοινότητας του Καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσού στο Δήμο
Ηρακλείου Κρήτης»**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια : Καλτσά Γαρυφαλλιά

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Ράτσικα Νικολέτα

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής:

Κούτρα Κλειώ

Παπαδάκη Ελένη

Copyright © , Καλτσά Γαρυφαλλιά, 2020. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου Κρήτης: «Διαμεθοδικές Κοινωνικές Παρεμβάσεις σε Καταστάσεις Κρίσης» κατεύθυνση : Παρεμβάσεις Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις Κρίσης στην Οικογένεια.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ενασχόληση και η συνεργασία μου με την κοινότητα του Καταυλισμού Νέας Αλικαρνασσοῦ Ελλήνων Ρομά, ξεκίνησε το 2006 όταν προσλήφθηκα για την θέση της Κοινωνικής Λειτουργού, στο Ιατροκοινωνικό Κέντρο για τους τσιγγάνους. Επόμενο ήταν λοιπόν, αυτή η πολυετής εμπειρία να με ωθήσει να πραγματοποιήσω την εν λόγω μελέτη για την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, Ράτσικα Νικολέτα για την συνεργασία μας και την αρωγή της για την πραγματοποίηση της εργασίας μου, αλλά και την οικογένεια μου για την υποστήριξη τους σε όλο το χρονικό διάστημα έως ότου ολοκληρώσω το στόχο μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό την μελέτη των πέντε διαστάσεων του κοινωνικού χώρου της κοινότητας του Καταυλισμού Ρομά, της Νέας Αλικαρνασσού του Δήμου Ηρακλείου Κρήτης. Η μεθοδολογία της έρευνας που επιλέχτηκε είναι η ποιοτική, με ημιδομημένες συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν σε κατοίκους του καταυλισμού. Ακολούθησε η θεματική ανάλυση, βάση της οποίας αναδείχτηκαν η γνώση των κατοίκων για την ιστορία τους, τα προβλήματα της καθημερινότητας τους αλλά και της κοινότητας τους, τα έθιμά τους, οι σχέσεις που έχουν τόσο μεταξύ τους όσο και με την ευρύτερη κοινωνία εκτός του καταυλισμού. Αποτυπώνονται μέσα από τον λόγο τους οι προβληματισμοί, το συναίσθημα αλλά και οι προτάσεις τους. Είναι μια μικρή κοινότητα με τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει οποιαδήποτε κοινότητα, αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό εξαιτίας της διαφορετικής κουλτούρας των κατοίκων της.

Λέξεις Κλειδιά: Καταυλισμός Νέας Αλικαρνασσού, Μελέτη Κοινότητας, Πέντε διαστάσεις κοινωνικού χώρου.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to study the five dimensions of the social circle of the Roma Camp community in New Alikarnassos, Municipality of Heraklion, Crete. The research methodology selected is qualitative, with semi-structured interviews conducted with residents of the camp. This was followed by a thematic analysis, which highlighted the residents' knowledge about their history, their problems regarding their daily life as well as their community, their habits and their relationships with each other, as well as with the wider society beyond the camp. Their thoughts, feelings and suggestions are reflected through their words. It is a small community with the problems that any community can face, but to a greater extent due to the different culture of its inhabitants.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	10
<i>ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</i>	10
1.1 <i>Ρομά /Τσιγγάνοι</i>	10
1.2 <i>Ιστορική αναδρομή</i>	11
1.3 <i>Πολιτισμικά Στοιχεία</i>	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	16
<i>ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΡΟΜΑ</i>	16
2.1 <i>Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στο Ελληνικό κράτος</i>	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	20
<i>ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΥ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ</i>	20
3.1 <i>Τοποθεσία και δημογραφικά στοιχεία καταυλισμού</i>	20
3.2 <i>Δημιουργία καταυλισμού</i>	21
3.3 <i>Μετεγκατάσταση</i>	22
3.4 <i>Δανεισμός</i>	22
3.5 <i>Σημερινή πραγματικότητα</i>	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	24
<i>ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ</i>	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	25
<i>ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ</i>	25
5.1 <i>Πληροφορίες για έρευνα</i>	25
5.2 <i>Επιλογή της ομάδας στόχου & Προφίλ ερωτώμενων</i>	26
5.3 <i>Ερευνητικά εργαλεία - Μεθοδολογική προσέγγιση έρευνας- Επιλογή πεδίου</i>	26
5.4 <i>Περιγραφή διαδικασίας συνεντεύξεων</i>	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	27
<i>ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ</i>	27
1. <i>Ιστορική Διάσταση</i>	29
1.1 <i>Γνώσεις για την Ιστορία Ρομά</i>	29
1.2 <i>Δημιουργία καταυλισμού</i>	31
1.3 <i>Εξέλιξη καταυλισμού</i>	33
2. <i>Γεωγραφική διάσταση</i>	34
2.1 <i>Ποιότητα ζωής στον καταυλισμό</i>	34
2.2 <i>Σχέσεις κατοίκων καταυλισμού</i>	34
2.3 <i>Σχέσεις με κατοίκους ευρύτερης περιοχής</i>	35
2.4 <i>Χώροι συνάντησης</i>	36

2.5. Ποιοι συναντιούνται στους χώρους συνάντησης.....	37
2.6. Σύσταση καταυλισμού	38
2.7. Υποδομές.....	39
2.8. Μετακίνηση.....	42
2.9. Διαχωρισμός σε ανατολικό και δυτικό οικισμό	43
2.10. Σχέσεις του καταυλισμού με την πόλη	45
2.11. Δομές που εξυπηρετούν	47
2.12. Τρόποι μετεγκατάστασης- ποιοι μπορούν να βοηθήσουν.....	48
3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	50
3.1.Εργασία.....	50
3.2.Δυσκολίες στην εργασία	52
3.3. Περίοδος που ήταν καλύτερα οικονομικά –Οικονομική κρίση	53
3.4.Δουλειές που απασχολούνται οι κάτοικοι του καταυλισμού.....	54
3.5 Ποιοι συνεισφέρουν οικονομικά στο σπίτι; Οι άνδρες ,οι γυναίκες;.....	55
3.6. Επιπλέον εισοδήματα	56
3.7.Τωρινή οικονομική κατάσταση	57
3.8. Αλλαγές στα επαγγέλματα που ασχολούνται οι σημερινοί κάτοικοι	58
3.9.Κατοικία.....	59
3.10 Εργασία γυναικών διαφορετική σε σχέση με παλιότερα.....	59
4.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ.....	60
4.1.Ελευθερος χρόνος	60
4.2.Ατυπα δίκτυα.....	61
4.3.Σύλλογοι που αφορούν Ρομα.....	62
4.4.Διαδικασία δημιουργίας συλλόγων.....	64
4.5.Προσφορά συλλόγων – διαδικασία αποφάσεων.....	65
5.ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	67
5.1.Έθιμα	67
5.2.Καθημερινότητα –δυσκολίες	68
5.3.Εκπαίδευση	70
5.4.Θετικά συναισθήματα για τον καταυλισμό.....	74
5.5.Αρνητικά συναισθήματα για τον καταυλισμό	74
5.6.Οι σχέσεις με τους μπαλαμούς.....	76
5.7. Κάτι να αλλάξει.....	77
5.8 Διαφορές στην παλιά με τη νέα γενιά	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο.....	80
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	80

<i>1.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	81
<i>2.ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	83
<i>3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	86
<i>4.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	89
<i>5.ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ</i>	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο	95
<i>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</i>	95
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο	102
<i>ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ</i>	102
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	104
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	106
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	109

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελληνική βιβλιογραφία το θέμα της κοινοτικής εργασίας και ειδικότερα της μελέτης κοινότητας, έχει διερευνηθεί σε μικρό βαθμό. Ωστόσο μπορούμε να αντιληφθούμε πόσο σημαντική είναι η μελέτη μιας κοινότητας προκειμένου να μπορέσει ο κοινωνικός επιστήμονας να αναπτύξει, να εφαρμόσει και να αξιολογήσει κοινωνικά προγράμματα και όποιες παρεμβάσεις στον τοπικό χώρο.

Ο Ζαϊμάκης¹ αναφέρει ότι η συστηματική μελέτη του τοπικού χώρου είναι το σημείο εκκίνησης για την προσπάθεια σχεδιασμού των αναπτυξιακών δράσεων και πρωτοβουλιών. Σύμφωνα με τον ίδιο η εφαρμοσμένη έρευνα που χρησιμοποιεί η κοινοτική εργασία, *«δεν περιορίζεται στην συλλογή και ανάλυση δεδομένων, αλλά επιδιώκει να χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα της έρευνας σε παρεμβάσεις στον τοπικό χώρο»*.²

Η μελέτη κοινότητας έχει ενδιαφέρον όταν έρχεται να πραγματοποιηθεί σε έναν ιδιαίτερο κοινωνικό χώρο, στον καταυλισμό των Ρομά της Νέας Αλικαρνασσού. Κατά καιρούς έχουν αναπτυχθεί σε αυτόν προγράμματα κοινωνικής φροντίδας, ποτέ όμως δεν έχει γίνει μια ολιστική μελέτη της κοινότητάς τους που θα καταστήσει δυνατόν να γνωρίσουμε καλύτερα την κοινωνία, τον πολιτισμό, την καθημερινότητα, τα προβλήματα και τις ανάγκες αυτού του πληθυσμού. Ο ιδιαίτερος πληθυσμός των τσιγγάνων ή αλλιώς Ρομά, κουβαλάει μια βαθιά ιστορία διωγμών και ρατσιστικής αντιμετώπισης,³ αλλά και μια ιδιαίτερη κουλτούρα.

Οι τσιγγάνοι είναι ένας όρος που αναφέρεται για να δηλώσει εθνοτικές ομάδες, οι οποίες σχηματίστηκαν από την διασπορά ομάδων εμπόρων, νομάδων και άλλων από τα βόθια της Ινδίας, από τον 10^ο αιώνα και μετά και την ανάμιξή τους με ευρωπαϊκές και άλλες ομάδες κατά τη διάρκεια της διασποράς τους⁴. Ο Κόμης αναφέρει επίσης ότι *«είναι ένας πληθυσμός με ιδιαίτερη κουλτούρα και υπάρχουν λιγοστές πληροφορίες γύρω από την καταγωγή τους»*⁵. Οι τσιγγάνοι μετακινούνταν κατά μικρές και ενίοτε μεγαλύτερες ομάδες έχοντας κάποιον ή κάποιους επικεφαλής.

¹ Γ. Ζαϊμάκης (2011) *«Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες»* Αθήνα, Πλέθρον

² Ο.π σελ, 204

³ Fraser, (1998) *Οι τσιγγάνοι* Αθήνα, Οδυσσέας

⁴ Minority Rights Group International, 2002

⁵ Κόμης, (1998) *Τσιγγάνοι. Ιστορία Δημογραφία, Πολιτισμός* Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα σελ, 11

Όμως «το αστυφιλικό ρεύμα της δεκαετίας του 1960» επηρέασε και τον πληθυσμό των Τσιγγάνων, «οι οποίοι άρχισαν να εγκαθίστανται στο περιθώριο των ελληνικών πόλεων».⁶ Κάπως έτσι αλλά και κάτω από επιπλέον συνθήκες που θα αναφερθούν εκτενέστερα, δημιουργήθηκε ο καταυλισμός της Νέας Αλικαρνασσού. Έως σήμερα για αυτή την εγκατάσταση και εν συνεχεία δημιουργία κοινότητας δεν έχει γίνει κάποια επίσημη μελέτη, προκειμένου τα αποτελέσματα της να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο για την διαμόρφωση προγραμμάτων που να προάγουν την ανάπτυξη ή τις παρεμβάσεις στην συγκεκριμένη κοινότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 Ρομά /Τσιγγάνοι.

Με τους όρους Ρομά ή Τσιγγάνοι δεν αναφερόμαστε σε μια ομοιογενή ομάδα με κοινό πολιτισμό, αλλά σε αρκετές, αφού κάθε μια από αυτές έχει περιπλανηθεί σε διαφορετικούς τόπους και σίγουρα όπως διαφαίνεται από την σημερινή πραγματικότητα, έχει επηρεαστεί από διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες.

Είναι ένας λαός χωρίς αμφιβολία από τους πιο κατατρεγμένους και στιγματισμένους σε αρκετές χρονικές περιόδους, και αυτό γίνεται αντιληπτό όταν κανείς διαβάσει όλα εκείνα που μαρτυρούν την αντιμετώπιση τους από την κάθε χώρα. Βρίσκονται συχνά σε πολύ δύσκολες συνθήκες και περιθωριοποιούνται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους.

Μιλώντας για τους προσδιορισμούς Ρομά ή Τσιγγάνος μπορεί να γίνουν οι εξής επισημάνσεις. Ο όρος «Ρομά» επιλέχθηκε ως όρος αυτοπροσδιορισμού, όταν στις 8 Απριλίου του 1971 έγινε στο Λονδίνο το 1^ο Παγκόσμιο συνέδριο των Ρομά και ως ανάμνηση αυτού καθιερώθηκε και ως παγκόσμια μέρα Ρομά η 8^η Απριλίου.⁷ Ενώ εν συνεχεία ο όρος «τσιγγάνος» αναφέρεται στο άτομο, το οποίο έχει πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και ξεχωριστή πολιτισμική ταυτότητα, μέχρι να καταλήξει στην ξεχωριστή εθνοτική ή εθνική ταυτότητα.⁸

⁶ Κ. Κόμης (1998) «Τσιγγάνοι. Ιστορία Δημογραφία, Πολιτισμός» Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σελ.37

⁷ <https://www.sansimera.gr/worldays/152> (3/6/19)

⁸ Α. Βαξεβάνογλου (2001). «Ελληνες Τσιγγάνοι Περιθωριακοί και Οικογενειάρχες.» Αθήνα, Αλεξάνδρεια

Επίσης αναφέρεται ότι το όνομα «Τσιγγάνοι» τους δόθηκε και αυτοί απλά το αποδέχθηκαν, χωρίς να γνωρίζουν ιδιαίτερα την αιτία ή την προέλευσή του. Παράλληλα όμως διατήρησαν και τα ονόματα της κάθε ομάδας όπως τα γνώριζαν και τα γνωρίζουν :Rom, Louli, Sinti.⁹ Από έρευνες που έχουν γίνει δεν αυτοαποκαλούνται όλοι οι τσιγγάνοι Ρομα. Υπάρχει μια υποομάδα τσιγγάνων που αυτοαποκαλούνται Rom και το χρησιμοποιούν για να διαχωρίζονται από άλλες τσιγγάνικες ομάδες (π.χ Sinti). Έτσι γίνεται μια σύγχυση αναπόφευκτη της διαφοράς των τσιγγάνικων ομάδων. Στην Ελλάδα πάντως όλες οι ομάδες που ονομάζονται Τσιγγάνοι και Γύφτοι δέχονται και τον χαρακτηρισμό ως Ρομ¹⁰

Σίγουρο είναι πάντως ότι αποτελούν μια διακριτή εθνότητα σε διεθνές επίπεδο με κοινή καταγωγή και πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

1.2 Ιστορική αναδρομή

Για την καταγωγή των Τσιγγάνων φαίνεται να έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες. Η θεωρία που υπερίσχυσε το 18^ο αιώνα, σύμφωνα με αρκετούς ερευνητές, είναι ότι οι πρόγονοι του εν λόγω πληθυσμού έφτασαν από την Ινδία πριν από 1000 χρόνια και αυτό το βασίζουν στην μελέτη που έγινε στην ομιλούσα γλώσσα τους τη Ρομανί,¹¹ η οποία έχει ως βάση της, ινδικά χαρακτηριστικά. Η γλώσσα αυτή, επισημαίνουν ότι, απλά εμπλουτιζόταν με στοιχεία από την κάθε χώρα που περνούσαν.¹²

Η ρομανί αποκαλύπτει πολλά στοιχεία για την καταγωγή και την εξέλιξη της ίδιας της γλώσσας, όμως απέχει πολύ από το να αποτελεί μια ενιαία γλώσσα. Ελάχιστες φράσεις της αιγυπτιακής γλώσσας εμφανίζουν και δάνεια από Ελληνικά, σλαβικά και ρουμανικά. Σήμερα μετά από τόσα χρόνια δεν υπάρχουν γραπτά μοντέλα και δεν υπάρχει ένα μοναδικό πρότυπο της ρομανί γλώσσας. Στην Ευρώπη υπάρχουν πολλοί διάλεκτοι, τουλάχιστον 60 και συνδέονται μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό.

⁹ Ε. Καραθανάση, (2000) «*το Κατοικείν των τσιγγάνων*», Αθήνα, Gutenberg σελ.56

¹⁰ Μαρία Παυλή – Αθηνά Σιδέρη (1990) «*Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας*» Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού Γενική Γραμματεία λαϊκής επιμόρφωσης,

¹¹ Δεν υπάρχει καμία γραπτή κοινή γλώσσα των Ρομ. Εντούτοις, η κωδικοποίηση και καταγραφή μιας τυποποιημένης διαλέκτου την περίοδο (2001-2004) ήταν σε εξέλιξη από τα μέλη της γλωσσικής επιτροπής της διεθνούς ένωσης Romani. <https://rom18.webnode.gr>

¹² Μαρία Παυλή – Αθηνά Σιδέρη (1990) «*Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας*» Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού Γενική Γραμματεία λαϊκής επιμόρφωσης, σελ 25

Συχνά όμως δεν γίνονται κατανοητές από εκείνους που χρησιμοποιούν κάποια άλλη διάλεκτο.¹³

Οι τσιγγάνοι ξεκινώντας λοιπόν από την Ινδία κατευθύνθηκαν στην Περσία (γύρω στον 9ο αιώνα μ.Χ.) και από εκεί στην Αρμενία, όπου και παρέμειναν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Σταδιακά πέρασαν και στα εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.¹⁴ Όσο αφορά την μετακίνησή τους είναι πιθανόν να οφείλεται σε επιθέσεις των Σελτζούκων Τούρκων στα αρμένικα εδάφη, οι οποίες προκάλεσαν πληθυσμιακές ανακατατάξεις. Από εκεί, διασπάρθηκαν αρχικά σε εδάφη της βαλκανικής χερσονήσου και της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Φαίνεται ότι τα κίνητρα τους για μετανάστευση είναι ποικίλα, αλλά το σπουδαιότερο ήταν η καταδίωξη την οποία υπόμεναν οι Τσιγγάνοι για αιώνες. Αναζήτησαν πιο φιλόξενους τόπους εξαιτίας των απελάσεων και κάποιων νομοθεσιών που εκδίδονταν και αφορούσε τον διωγμό τους.¹⁵

Σύμφωνα με την Ενριέτ Ασσέο, γαλλίδα ιστορικό, οι τσιγγάνοι βρίσκονταν στην Ευρώπη από το τέλος του Μεσαίωνα, πολύ πριν από άλλες ομάδες που εκείνες δημιούργησαν τα ανακάτεμα των ευρωπαϊκών πληθυσμών. Οι Έλληνες Τσιγγάνοι είναι οι πραγματικοί αυτόχθονες διότι δεν μετακινήθηκαν ποτέ από τη Βυζαντινή αυτοκρατορία στην οποία ήταν ήδη από το 11^ο και 12^ο αιώνα.¹⁶ Στο Βυζάντιο συναντάμε για πρώτη φορά το όνομα Τσιγγάνος, όταν το 1100 ένας Γεωργιανός μοναχός ανέφερε την παρουσία «Αθίγγανων» στον Άθω τους οποίους περιγράφει ως μάγους.¹⁷ Ο όρος Αθίγγανοι υποδήλωνε τη θρησκευτική αίρεση¹⁸ των Ατσιγγανων ή Ατσινκάνων.

Η παρουσία τους στον Ελλαδικό χώρο για πρώτη φορά καταγράφεται και σε κείμενα του 14ου αιώνα. Το έτος 1323 μια τσιγγάνικη φυλή εγκαθίσταται έξω από τον Χάνδακα. Το 1381 αναφέρονται φέουδα στην Κέρκυρα και την Ήπειρο στα οποία

¹³ A.Fraser, (1998) «Οι τσιγγάνοι» Αθήνα, Οδυσσέας σελ,15-19

¹⁴ Ε. Καραθανάση, (2000) «το Κατοικείν των τσιγγάνων», Αθήνα, Gutenberg

¹⁵ Παυλή και Σιδέρη, (1990) «Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας» Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού Γενική Γραμματεία λαϊκής επιμόρφωσης

¹⁶ «Ρομα ιστορικές αναδρομές και σημερινές αναζητήσεις» Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα σελ.33

¹⁷ Έφη Καραθανάση (2002) Το Κατοικείν των τσιγγάνων Αθήνα, Gutenberg σελ 61

¹⁸ Αίρεση που αναπτύχθηκε στη Μικρά Ασία και τα μέλη είχαν την φήμη μάντηδων και μάγων και υπάκουαν σε ιδιότυπες προλήψεις. Η Εκκλησία καταδίκασε αυτή την αίρεση και τέθηκαν υπό διωγμό οι οπαδοί. (ΕΚΚΑ Υπουργείο Υγείας, Σελ 7, Σεπτέμβριος 2006).

εργάζονται ως δουλοπάροικοι τσιγγάνοι, ενώ το 1384 αναφέρεται η ύπαρξη τσιγγάνων και έξω από τη Μεθώνη.¹⁹ Η «σταθερή εγκατάσταση αρχίζει σταδιακά από τη δεκαετία του 1960 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα.»²⁰

Από αυτή την ιστορική αναδρομή δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί μια από τις πιο μεγάλες διώξεις και γενοκτονίες της ιστορίας των τσιγγάνων, η οποία συντελέστηκε κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. «Οι εβραίοι και οι τσιγγάνοι ήταν στην πραγματικότητα οι μόνες εθνοτικές ομάδες για τις οποίες η εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία υποδείκνυε ολοκληρωτική εξόντωση²¹». Η Ναζιστική Γερμανία, η Κροατία, η Ουγγαρία και οι σύμμαχοί τους προσπάθησαν συστηματικά να εξολοθρεύσουν και να ξεριζώσουν όλους τους τσιγγάνους της Ευρώπης. Είναι δύσκολο να υπολογιστεί πόσοι Ρομά χάθηκαν εκείνη την εποχή σε μία από τις μεγαλύτερες γενοκτονίες που γνώρισε η ιστορία. Οι αριθμοί κυμαίνονται από 250.000 έως 1.500.000 ψυχές.

Στη Ρουμανία την ίδια περίοδο, ο φιλικός προς τους Ναζί πρόεδρος της χώρας Ίον Αντονέσκου, διάλεξε έναν άλλο τρόπο για να εξολοθρεύσει τους τσιγγάνους. Τους μετέφερε στην παγωμένη Υπερδνειστερία²² και τους άφησε να πεθάνουν από το κρύο, τη πείνα και τις αρρώστιες. Εκεί χάθηκαν περίπου 11.000 άνθρωποι. Είναι το άγνωστο Ολοκαύτωμα των Ρομά.²³

Έπειτα από το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου όσοι κατόρθωσαν να επιζήσουν ανακατανεμήθηκαν μαζικά σε διάφορες χώρες περισσότερο φιλικές προς αυτούς.

Μιλώντας για τον αριθμό του πληθυσμού των Ρομά στον Ελλαδικό χώρο, υπολογίζεται ότι ανέρχεται στους 160,000- 200,000²⁴ ενώ το 2009 σύμφωνα με την απογραφή του πληθυσμού απογράφηκαν 10.722.816 κάτοικοι και υπολογίζονται κατά

¹⁹ <https://athens.indymedia.org/post/1498742/> πρόσβαση 29/4/19

²⁰ Κ. Κόμης, (1998) *Τσιγγάνοι: Ιστορία, Δημογραφία, Πολιτισμός* Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα σελ 33

²¹ A.Fraser (1998) «Οι τσιγγάνοι», Αθήνα Οδυσσέας σελ.259

²² Η Υπερδνειστερία είναι μια στενή λωρίδα γης, στριμωγμένη ανάμεσα στη Μολδαβία και την Ουκρανία. Ο δρόμος για την Υπερδνειστερία περνάει μέσα από εκτάσεις παραδομένες στο χιόνι.

https://www.huffingtonpost.gr/entry/eperdneisteria-taxidi-ste-chora-poe-den-eparchei_gr_5ab8e6c5e4b0bf1a4e3e04d9 πρόσβαση 20/5/2020

²³ <http://www.exandasdocumentaries.com/series/without-homeland/exandas-holocaust.php> πρόσβαση 17/5/20

²⁴ <https://www.synigoros.gr/resources/roma/sxetika-genika-eggrafa/romareport.pdf> πρόσβαση 19/4/20

μέσο όρο ότι κατοικούν 265.000 Ρομά.²⁵ Στον παραπάνω πληθυσμό συγκαταλέγονται και Τσιγγάνοι που έφτασαν από την Τουρκία με τις ανταλλαγές πληθυσμών.²⁶

Ο λόγος της μη αναλυτικής απογραφής στοιχείων για τον αριθμό των πολιτών Τσιγγάνικης καταγωγής, είναι ότι στην Ελλάδα η καταγωγή αποτελεί στοιχείο πολιτισμικής ταυτότητας, το οποίο δεν μπορεί και δεν πρέπει να οδηγεί σε τυπικές διακρίσεις. Επιπλέον η καταγωγή δεν αποτελεί στοιχείο για την καταγραφή, μελέτη, μέτρηση κ.λ.π. τόσο για την αστική κατάσταση ενός πολίτη όσο και για τη Δημόσια Διοίκηση.²⁷

1.3. Πολιτισμικά Στοιχεία

Στο πέρασμα των αιώνων οι τσιγγάνοι εξαιτίας των μετακινήσεων τους και της συνύπαρξης τους με ετερόφυλες κοινότητες ήταν αναπόφευκτο στο να μην υιοθετήσουν ξένα έθιμα. Η τσιγγάνικη κουλτούρα εξαρτάται από τις επιδράσεις που δέχτηκαν οι διάφορες ομάδες από το κοινωνικό περιβάλλον που ήρθαν σε επαφή.²⁸ Παρόλο τις αντιξοότητες όμως κατόρθωσαν να διατηρήσουν την ιδιαίτερη ταυτότητα τους και να επιδείξουν ότι έχουν την ικανότητα να προσαρμόζονται και να επιβιώνουν.

Όλες οι τσιγγάνικες κοινωνίες είναι δομημένες πάνω σε ένα περίπλοκο σχήμα οικογενειακών σχέσεων. Η πρώτη διαίρεση του λαού τους είναι η ταξινόμηση σε φυλές, όπου οι πιο γνωστές οι Καλντεράς, Ματσβία, Λοβάρα και Τσουράρα. Οι φυλές ωστόσο έχουν μεταξύ τους διαφορές στη διάλεκτο, στα ήθη και στην εμφάνιση. Αναγνωρίζουν τα αμοιβαία τους δικαιώματα και συχνά παντρεύονται μεταξύ τους.

Η κάθε μια από τις φυλές διαιρείται σε γενιά, όπου είναι μια μονάδα ταυτότητας. Έχει το δικό της ρομανί όνομα, το οποίο κατά βάση προέρχεται είτε από κάποιο πρόγονο είτε από το όνομα ζώου ή κάποιου άλλου χαρακτηριστικού. Τα ονόματα αυτά αποκτούν λειτουργική σημασία όταν δυο Ρομ συναντιούνται για πρώτη φορά και προσπαθούν να τοποθετήσουν ο ένας τον άλλον.

²⁵ Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης Φάση Α' ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007 – 2013 σελ. 5

²⁶Κ. Κόμης (1998) «Τσιγγάνοι: ιστορία, δημογραφία, πολιτισμός» Αθήνα, Ελληνικά γράμματα σελ 34

²⁷ Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης Φάση Α' ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007 – 2013

²⁸ Μ. Παυλή – Α. Σιδέρη (1990) *Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας* Αθήνα, σελ 11

Στη συνέχεια υπάρχει η φαμίλια, η οποία είναι η πιο σημαντική υποδιαίρεση της γενιάς, δηλαδή η διευρυμένη οικογένεια (παντρεμένοι γιοι και οι γυναίκες τους, παιδιά και εγγόνια.) Η μονάδα, η οποία αποτελείται από όλους όσους έχουν κοινή κατοικία ή νοικοκυριό μέσα στο πλαίσιο της φαμίλιας (τρεις γενιές), είναι η τσέρα. Υπάρχει και η κομπανία, η οποία μπορεί να αποτελείται από πολλές φυλές, διάφορες γενιές ή φαμίλιες. Επικεφαλής είναι ένας μεγάλος άνδρας και αυτός λειτουργεί ως αρχηγός καθώς είναι και ο σύνδεσμος της κοινότητας με τους γκατζέ (μη Ρομά).²⁹

Η συγγένεια καθιστά κλειστή την κοινωνική δομή της κάθε ομάδας έναντι των μη συγγενών. Κάθε ομάδα έχει τον δικό της τρόπο έναντι των υπολοίπων συγγενών και μη.³⁰

Οι Τσιγγάνοι σε περίπτωση που έχουν οικονομικό πρόβλημα, είτε είναι συγγενείς εξ αίματος, είτε συγγενείς εξ αγχιστείας, σπεύδουν να βοηθήσουν. Οι ισχυροί δεσμοί του Τσιγγάνικου πληθυσμού, δεν τελειώνουν εδώ, αφού παρατηρούνται και στις διάφορες εθιμικές τελετουργίες τους, όπου πολλές φορές κάποιοι ταξιδεύουν από πολύ μακριά με σκοπό να βρεθούν με την οικογένειά τους.³¹ Οι γάμοι ανάμεσα σε ξαδέλφια ευνοούνται και προτιμούν οι σύντροφοι να είναι από την ίδια γενιά ή τουλάχιστον από το σοι της μητέρας ή της γιαγιάς. Μπορεί όμως ο γάμος να είναι και η μέθοδος για την δημιουργία δεσμών συγγένειας ανάμεσα σε μέλη μιας κομπανίας.³² Συνεχίζοντας και μιλώντας για τον γάμο αναφέρουμε ότι η εκλογή του συντρόφου, ακόμα και μέσα από την ομάδα, δεν είναι καθαρά ατομικό θέμα αλλά μπορεί να αποφασίζεται από την οικογένεια. Ο γάμος σαν ξεκίνημα μια νέας οικογένειας είναι πολύ σημαντικός και υπάρχουν δυο τρόποι γάμου. Αυτός της εξαγοράς της νύφης όπου ο πατέρας βρίσκει μια κοπέλα για τον γιο του και δίνει χρήματα για την «εξαγορά της»³³ και η απαγωγή της νύφης (κλέψιμο)³⁴ όπου γίνεται για να ξεπεραστεί η αντίρρηση των γονιών για την σύναψη του γάμου ή σαν έκφραση

²⁹ A.Fraser (1998) «Οι τσιγγάνοι», Αθήνα, Οδυσσέας, σελ. 239-241

³⁰ E. Καραθανάση (2000) «το Κατοικείν των τσιγγάνων» Αθήνα, Gutenberg σελ 204

³¹ Λυδάκη,(1998). *Οι Τσιγγάνοι στην πόλη. Μεγαλώνοντας στην Αγία Βαρβάρα*. Αθήνα, Καστανιώτη σελ. 160

³² A.Fraser (1998) «Οι τσιγγάνοι», Αθήνα, Οδυσσέας

³³ Τα χρήματα χρησιμοποιούνται για το γαμήλιο γλέντι που κρατά 3 ημέρες και για βοήθεια στο στήσιμο του νοικοκυριού. (Παυλή- Σιδέρη)

³⁴ Το ζευγάρι περνάει μια νύχτα μαζί και είναι σύμβολο γάμου και σημαίνει και την περιφρόνηση της γονικής εξουσίας. (ο.π.)

γάμου από έρωτα.³⁵ Για τους τσιγγάνους το ζήτημα της «τιμής της νύφης», είναι σημαντικό και έχει μεγάλη κοινωνική σημασία.

Μετά το γάμο συνηθίζεται, το ζευγάρι να ζει με τους γονείς του άνδρα. Ο ρόλος της νέας νύφης δεν είναι εύκολος, καθώς θα πρέπει να φροντίζει τα πεθερικά της, να κρατά εκείνη το νοικοκυριό και να τους δώσει εγγόνια.³⁶ Όταν όμως η νύφη αποκτά τα δικά της παιδιά και μεγαλώνει, ο ρόλος της ξεκινά να είναι ισχυρότερος. Ο λόγος της φαίνεται να έχει μεγαλύτερη βαρύτητα μέσα στην οικογένεια, αλλά δεν παύει να σέβεται τους ηλικιωμένους ή να υπολογίζει την άποψή τους.³⁷

Οι αρχηγοί συνήθως ήταν οι γεροντότεροι, οι οποίοι στον οικισμό βοηθούσαν στη διαπραγμάτευση και στις συναλλαγές και επίσης εκείνοι ήταν που διευθετούσαν μικροδιαφορές με τους τοπικούς εθιμικούς νόμους. Οι γάμοι, τα βαφτίσια οι γιορτές τα πανηγύρια αλλά ακόμα και οι κηδείες έχουν μεγάλη σημασία και θεωρούνται ως αφορμή για κοινωνικές επαφές.³⁸

Προσέχουν πολύ τις σχέσεις που δημιουργούν από γάμους ή βαφτίσια εφόσον κάνουν κουμπαριές με ανθρώπους που εκτιμούν και σέβονται.³⁹ Τέλος αναφέρεται ότι οι Ρομά δεν έχουν δική τους θρησκεία. Πάντοτε υιοθετούσαν την επικρατούσα θρησκεία της περιοχής που κατοικούσαν και είναι και πολύ πιστοί σε αυτό.⁴⁰

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΡΟΜΑ

Ο πληθυσμός των Ρομά για περισσότερα από χίλια χρόνια, υπήρξε και είναι αναπόσπαστο μέρος του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Σήμερα, εκτιμάται ότι ο πληθυσμός

³⁵ Μ. Παυλή –Α. Σιδέρη (1990) *Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας* Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού σελ 41

³⁶ Α. Fraser, (1998) *Οι τσιγγάνοι*, Αθήνα Οδυσσεάς σελ 242

³⁷ Λυδάκη, Α. (1998). *Οι Τσιγγάνοι στην πόλη. Μεγαλώνοντας στην Αγία Βαρβάρα*. Αθήνα: Καστανιώτη

³⁸ Α. Fraser,(1998) *Οι τσιγγάνοι*, Αθήνα Οδυσσεάς σελ 239-246

³⁹ <https://rom18.webnode.gr/%CE%AE%CE%B8%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%AD%CE%B8%CE%B9%CE%BC%CE%B1-/> 17/5/20

⁴⁰ Σ. Παναγόπουλος (2014) *«Η κοινότητα των Ρομα στην περιοχή της Αμαλιάδος. Κοινωνιολογική Προσέγγιση των εκδηλώσεων συγκρότησης, εξέλιξης και προοπτικής»* Σχολή Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών Μεταπτυχιακή Εργασία, Φλώρινα σελ,19

τους στην Ευρώπη είναι 10-12 εκατομμύρια. Τα έξι εκατομμύρια ζουν στην ΕΕ και σίγουρα αποτελούν τη μεγαλύτερη εθνοτική μειονότητα στην Ευρώπη.⁴¹

Λογικό είναι για έναν τόσο μεγάλο πληθυσμό ανθρώπων να καλείται σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση να σχεδιάσει και να υλοποιήσει συγκεκριμένη κοινωνική πολιτική, εφόσον η ιδιαίτερη αυτή πληθυσμιακή ομάδα φαίνεται να αντιμετωπίζει φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού και φτώχειας.

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν θέσει βασική προτεραιότητα στην πολιτική τους, την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων. Στο πλαίσιο αυτό η κοινωνική ένταξη καθώς και η ισότιμη μεταχείριση των ομάδων με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες συνιστούν ιδιαίτερη πρόκληση. Επομένως με βάση τα παραπάνω κάθε κράτος μέλος καλείται να αναπτύξει εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά,⁴² προσαρμοσμένη ωστόσο στην εκάστοτε κατάσταση κάθε χώρας-μέλους, για τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των πληθυσμών Ρομά και μη Ρομά σε τέσσερις βασικούς άξονες, που είναι η πρόσβαση στην εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγειονομική περίθαλψη και η στέγαση.⁴³

Όλα τα κράτη μέλη και σύμφωνα με το Πλαίσιο της ΕΕ, έχουν αναπτύξει τις δικές τους στρατηγικές ένταξης των Ρομά, προσαρμοσμένες όμως στις ανάγκες του πληθυσμού των Ρομά στη χώρα τους.⁴⁴

2.1 Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στο Ελληνικό κράτος

Η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησε για τον δικό της πληθυσμό Ρομά σε στρατηγικές κοινωνικής ένταξης, ακολουθώντας βεβαίως τις κοινοτικές οδηγίες. Εναρμόνισε το εσωτερικό της δίκαιο με το Ν. 3304/2005, ΦΕΚ 16/Α περί της «αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» και επιχείρησε να καταπολεμήσει τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις, με την υλοποίηση κάποιων θετικών δράσεων κοινωνικής ένταξης.⁴⁵

⁴¹ Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης Φάση Α' ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007 – 2013 σελ.5

⁴² http://www.esfhellas.gr/elibrary/stratigiki_roma_el.pdf 23/4/20

⁴³ Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης Φάση Α' ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007 – 2013

⁴⁴ Ο.π.

⁴⁵ <https://egroma.gov.gr/ellhnikh-nomothesia/>

Οι πολιτικές που ασκήθηκαν για τους Έλληνες τσιγγάνους είχαν τον χαρακτήρα παρέμβασης με στόχο την κοινωνική ένταξη και όχι την αφομοίωση του Τσιγγάνικου πληθυσμού. Οι νομοθετικές παρεμβάσεις της ελληνικής πολιτείας, προς αυτή την κατεύθυνση ίδρυσαν και λειτούργησαν τα Ιατροκοινωνικά Κέντρα για τους Τσιγγάνους (33 δομές πανελλαδικά) των οποίων η λειτουργία τους σε πρώτη φάση, χρηματοδοτήθηκε μέσω των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ.

Οι βασικοί στόχοι των Ιατροκοινωνικών Κέντρων ήταν η καταγραφή της ομάδας στόχου, η μελέτη επεξεργασίας και ανάλυση των ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών, καθώς και των ιδιαιτεροτήτων τους. Επιπλέον σαν στόχος ήταν και η καταγραφή των αναγκών, καθώς και των υγειονομικών και κοινωνικών προβλημάτων τους μέσω επιδημιολογικής έρευνας, η ενημέρωση των συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού για θέματα δημόσιας Υγείας (δράσεις αγωγής υγείας) και πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες, η προάσπιση και προαγωγή υγείας με την ανάπτυξη αναγκαίων δράσεων, η σύνδεση τους με κοινωνικοπρονοιακά προγράμματα.⁴⁶

Στην συνέχεια το 2011 και σύμφωνα με το «Πλαίσιο της ΕΕ για Εθνικές Στρατηγικές Ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020»,⁴⁷ αναπτύσσεται μια ακόμα στοχευμένη προσέγγιση για την ενσωμάτωση των Ρομά που αφορούσε συγκεκριμένα τους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγείας και της στέγασης.

Για τον σκοπό αυτό δημιουργήθηκαν τα «Κέντρα Στήριξης Ρομά και Ευπαθών Ομάδων», τα οποία αποτέλεσαν την μετεξέλιξη της δράσης των Ιατροκοινωνικών Κέντρων.⁴⁸

Φτάνοντας στο σήμερα έχουμε την συνέχιση της λειτουργίας των «Κέντρων Στήριξης Ρομά και Ευπαθών Ομάδων Πληθυσμού», ως παραρτήματα πλέον του Κέντρου Κοινότητας του οικείου Δήμου με την ονομασία Παράρτημα Ρομα, προβλέποντας έτσι τη συνέχιση λειτουργίας των ήδη υφιστάμενων δομών. Τα Κέντρα

⁴⁶ Ο.π

⁴⁷ Βρυξέλλες, 6 Απριλίου 2011 (12.04 / 8044/11)

⁴⁸ ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΡΟΜΑ & ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ Μ.Ο.Δ Α.Ε ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ σελ 7

Κοινότητας⁴⁹ είναι μια νέα δομή που θεσμοθετήθηκε με τον ν. 4368⁵⁰ και αποτελούν τον βασικό «πυρήνα» διευρυμένων υπηρεσιών τύπου “One Stop Shop”, με εξατομικευμένη ολιστική προσέγγιση.⁵¹

Το Παράρτημα Ρομά (και κατ’ επέκταση το Κέντρο Κοινότητας) συνδέεται με Υπηρεσίες του Δήμου, της Περιφέρειας ή ακόμα και κρατικές/κεντρικές Υπηρεσίες που συμβάλλουν στην κοινωνική προστασία, την κοινωνική ένταξη και την προώθηση στην απασχόληση των ωφελουμένων. Σήμερα λειτουργούν σε όλη την Ελλάδα 49 παραρτήματα Ρομά που εντάσσονται στα 250 Κέντρα Κοινότητας σε Δήμους όλης της Ελληνικής επικράτειας.

Ένα επίσης σημαντικό πρόγραμμα υλοποιήθηκε για την στήριξη της εκπαίδευσης των παιδιών Ρομά και λειτούργησε παράλληλα με όλα τα παραπάνω κατά τις ίδιες χρονικές περιόδους με τίτλο «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο», το οποίο ξεκίνησε στις 1-3-2006⁵². Στόχος του η σχολική ένταξη των παιδιών Ρομά που βρίσκονται στην ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και στηρίζεται στην ανάπτυξη δικτύου, όπου αναφέρονται πληθυσμοί τσιγγάνων. Συνεργάζεται συνολικά με 227 σχολικές μονάδες σε όλη την Ελλάδα και οι δράσεις του είναι:

1. Παιδαγωγική παρακολούθηση και στήριξη των μαθητών.
2. Ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση.
3. Παραγωγή διδακτικού υλικού.
4. Συντονισμός, εποπτεία, αξιολόγηση και ενέργειες διάχυσης και δημοσιοποίησης.⁵³

⁴⁹ Τα Κέντρα ενσωματώνουν τα Γραφεία Διαμεσολάβησης του Δικτύου Δομών για την Αντιμετώπιση της Φτώχειας (το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΚΤ την ΠΠ 2007-2013), καθώς και τις λειτουργίες εξειδικευμένων κέντρων που αποτελούν διακριτά Παραρτήματα για ειδικές κατηγορίες του πληθυσμού (π.χ. Κέντρα Ρομά, Κέντρα Ένταξης Μεταναστών)

⁵⁰ (ΦΕΚ 21 Α’/21.02.2016) και την Κοινή Υπουργική Απόφαση με Α.Π. Δ23/ΟΙΚ. 14435/1135/29.03.2016

⁵¹ Οδηγός Εφαρμογής & λειτουργίας Κέντρων Κοινότητας ,Μάιος 2016 ΕΥΣΕΚΤ ΜΟΔ Α.Ε. Αθήνα σελ. 4

⁵² Το έργο υλοποιείται στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ II (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης), από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας) και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁵³ http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/ProgrammataEkpshsTsigganopaidon/kepyse/webpage/program.htm πρόσβαση 27/3/2020

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΥ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ

3.1. Τοποθεσία και δημογραφικά στοιχεία καταυλισμού

Ο καταυλισμός των Ρομά της Νέας Αλικαρνασσοῦ, βρίσκεται στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ηρακλείου και συγκεκριμένα στην περιοχή με την ονομασία Δύο Αοράκια. Τοποθετείται ανάμεσα στην Εθνική οδό και τη βιομηχανική περιοχή του Δήμου Ηρακλείου και περίπου 500 μέτρα από το τελευταίο σπίτι του Δήμου. Σε όμορο οικόπεδο του καταυλισμού έχει οικοδομηθεί το Αστυνομικό μέγαρο της πόλης του Ηρακλείου.

Την άνοιξη του 2017 σύμφωνα με την τελευταία καταγραφή που πραγματοποιήθηκε από τα στελέχη του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας του Δήμου Ηρακλείου, στον καταυλισμό της Νέας Αλικαρνασσοῦ, διαμένουν 564 ενήλικες και παιδιά.

Πιο αναλυτικά τα στοιχεία των κατοίκων φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα :

Πληθυσμός	
Ενήλικες	308
Παιδιά	256
Γυναίκες	151
Άντρες	157
Επαγγέλματα	
Έμποροι -Γυρολόγοι	88
Παλιατζήδες	29
Επαιτεία	11
Έμποροι Λαϊκής Αγοράς	4
Παραδοσιακά Επαγγέλματα	3
Μισθωτοί	19
Εκπαίδευση	
Αναλφάβητοι	205
1-3 τάξεις	43
4-6 τάξεις	32

Απόφοιτοι δημοτικού	17
Απόφοιτος Λυκείου	1

Όσον αφορά τις κατηγορίες των επαγγελματιών που έχουν καταγραφεί, αυτά αφορούν κυρίως τον αντρικό πληθυσμό, εκτός από την κατηγορία μισθωτοί που κατά βάση είναι η εργασία των γυναικών .

Επιπλέον η εκπαίδευση αφορά τον ήδη ενήλικο πληθυσμό και όχι την εκπαίδευση των παιδιών.

3.2. Δημιουργία καταυλισμού

Θέλοντας να παρατεθούν στοιχεία για την δημιουργία και την ύπαρξη του εν λόγω καταυλισμού των τσιγγάνων της Νέας Αλικαρνασσού, εντοπίστηκαν και μελετήθηκαν αρχεία, όπως δημοσιεύσεις εφημερίδων, αποφάσεων δημοτικών, περιφερειακών και κρατικών εγγράφων.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, φαίνεται ότι ο συγκεκριμένος καταυλισμός υπάρχει τα τελευταία 36 έτη. Το έτος 1983 υπογράφηκε σχετική Υγειονομική Διάταξη⁵⁴ που ως τίτλο είχε «για την οργανωμένη εγκατάσταση πλανοδίων νομάδων». Χαρακτηρίστηκε ως ρατσιστική, αλλά παρέμεινε σε ισχύ έως το 2003. Σύμφωνα με την σχετική αυτή διάταξη στο άρθρο 3 παρ.1 αναφέρεται ότι:

«Οι χώροι οργανωμένης εγκατάστασης των πλανοδίων νομάδων, που θα καθορισθούν, σύμφωνα με το άρθρο 2 της παρούσας, πρέπει να βρίσκονται έξω από κατοικημένες περιοχές και σε ικανή απόσταση από το εγκεκριμένο σχέδιο ή από τις τελευταίες συνεχόμενες κατοικίες».

Το 1983 η Νομαρχία Ηρακλείου θέλησε να εφαρμόσει την Υγειονομική αυτή διάταξη και έτσι συγκέντρωσε τους διάσπαρτους μικρούς καταυλισμούς σκηνιτών που βρίσκονταν γύρω από το Ηράκλειο σε ένα ενιαίο χώρο. Έτσι όλοι οι σκηνίτες Ρομά συγκεντρώθηκαν στη θέση «πίσσεσ», όπου εκεί προϋπήρχε ήδη ένας μικρός καταυλισμός.

Από τότε μέχρι και σήμερα δεν έγιναν στοιχειώδεις υποδομές για ανθρώπινη διαβίωση. Αντίθετα θεωρούν τον καταυλισμό παράνομο και υπό διαμετακόμιση. Η

⁵⁴ Α5/696/1983 (ΦΕΚ 243/11-5-1983)

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση το 1995 επιχείρησε να δώσει λύση στο πρόβλημα της μετεγκατάστασης, όμως δεν βρέθηκε τόπος για τη μεταφορά του.⁵⁵

Τα έτη 1999 και 2000 ο Δήμαρχος του πρώην Δήμου Νέας Αλικαρνασσοῦ με σχετικές αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου⁵⁶ επιχείρησε να αποβάλλει τους Τσιγγάνους του Καταυλισμού⁵⁷ και τους χαρακτήρισε ως καταπατητές δημοτικής περιουσίας. Κατά των αποβολών αυτών ασκήθηκε ανακοπή από τους ίδιους.⁵⁸

3.3. Μετεγκατάσταση

Όταν το 1999 απορρίφθηκε η πρώτη Διοικητική αποβολή, εξασφαλίστηκε η χρηματοδότηση έργου μετεγκατάστασης, μέσω του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης Αποκέντρωσης και βρέθηκε ένας χώρος 32 στρεμμάτων στην ευρύτερη Βιομηχανική περιοχή.

Το έργο της δημιουργίας ενός διαμορφωμένου χώρου διαμονής που θα εξασφάλιζε αναβαθμισμένες συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων του καταυλισμού, ξεκίνησε με φορέα εκτέλεσης τον Οργανισμό ανάπτυξης Ανατολικής Κρήτης. Στο τέλος του 2002 το έργο είχε ολοκληρωθεί κατά 95% όμως κάποιος σύλλογος οικιστών άσκησε προσωρινά μέτρα λόγω μη απαιτούμενης αδείας και έγινε δεκτή η αίτηση αναστολής εργασιών, μέχρι την εκδίκαση της. Το 2002 ανέλαβε νέα δημοτική αρχή και αποφασίστηκε η διακοπή των εργασιών. Αναφέρεται ότι έπειτα από χρονοβόρες διαδικασίες τον Σεπτέμβριο του 2003 εγκρίθηκε το Τοπικό Ρυμοτομικό, βάση του οποίου θεσμοθετήθηκε ο χώρος ως κατοικία Αθίγγανων, αλλά το πρόγραμμα είχε σταματήσει.⁵⁹

3.4 Δανεισμός

Σύμφωνα με δημοσίευμα της ΤΕΕ Τμήμα Ανατολικής Κρήτης,

⁵⁵ http://www.kritipoliskaihoria.gr/2011/09/blog-post_1538.html (πρόσβαση 22/05/2019)

⁵⁶ με αρ.329/97 και με αρ.133/2000 αντίστοιχα

⁵⁷ επέδωσε στις 13/3/1999, πρωτόκολλο Διοικητικής αποβολής για τις 102 οικογένειες τσιγγάνων που διέμεναν στον καταυλισμό

⁵⁸ σύμφωνα με την απόφαση 975/1999 της Ειρηνοδίκης Αικ. Χατζηδάκης και με την απόφαση 47/2001 της Ειρηνοδίκης Ε. Σταυρουλάκης αντιστοίχως.

⁵⁹ http://www.kritipoliskaihoria.gr/2011/09/blog-post_1538.html

«το 2004 η κυβέρνηση και ενόψει των Ολυμπιακών αγώνων αποφασίζει να χορηγήσει στεγαστικά δάνεια σε σκηνίτες Τσιγγάνους για να κλείσει τους καταυλισμούς. Τα δάνεια είναι πολύ μικρά και ανεπαρκή για αγορά οικοπέδου και χτίσιμο σπιτιού»⁶⁰

Το έτος 2006 με την Κοινή Απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών (33165/23.06.2006)⁶¹ αποφασίστηκαν οι όροι χορήγησης 9.000 στεγαστικών δανείων και μέχρι 60.000 ευρώ το καθένα, σε Έλληνες Τσιγγάνους που κατοικούσαν σε καταυλισμούς της χώρας, σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές και δεν πληρούσαν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας.

Τα δάνεια που χορηγήθηκαν προορίζονταν αποκλειστικά για την απόκτηση πρώτης κατοικίας, την αγορά οικοπέδου για την ανέγερση κατοικίας, και την ένταξη σε προγράμματα οικιστικής αποκατάστασης που υλοποιούσαν οι ΟΤΑ της χώρας στο πλαίσιο του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσης για την κοινωνική ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων.⁶²

3.5 Σημερινή πραγματικότητα

Φτάνοντας στο σήμερα και παρόλο που χορηγήθηκαν τα δάνεια στους κατοίκους του καταυλισμού, δεν υπήρξε καμία τακτοποίηση τους στο οικιστικό πρόβλημα και μέχρι και σήμερα ο καταυλισμός συνεχίζει να υφίσταται και να αντιμετωπίζει τα ίδια προβλήματα διαβίωσης και μετεγκατάστασης.

Επιπροσθέτως ο χώρος στον οποίο βρίσκεται ο καταυλισμός, είναι δημοτικό ακίνητο με έκταση 140 στρέμματα περίπου και έχει αποφασιστεί η μίσθωσή του σε ιδιώτες μέσω πλειοδοτικής φανεράς και προφορικής δημοπρασίας, όπως αναφέρεται σε σχετικό έγγραφο του Δήμου Ηρακλείου προς το Υπουργείο Εσωτερικών.⁶³

Εντούτοις σε δημοσίευμα της εφημερίδας Πατρίς,⁶⁴ ο Δήμος Ηρακλείου εξακολουθεί να μην έχει βρει λύση για τη μετακίνηση του καταυλισμού της Ν. Αλικαρνασσού.

⁶⁰ http://www.teetak.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=698:2010-01-21-10-13-44&catid=67:amakenimerotikodeltio&Itemid=215 24/5/2019

⁶¹ (ΦΕΚ 780/Β/29.06.2006)

⁶² <https://www.ypes.gr/daneaia-ellinon-tsigganon/> 23/4/20

⁶³ Δήμος Ηρακλείου Γραφείο Αντιδημάρχου Διοίκησης και αξιοποίησης Περιουσίας με Αρ. πρωτ. 140033/9-8-2013

⁶⁴ <https://www.patris.gr/2019/05/22/ependyseis-fast-trak-ston-kataylismo/> πρόσβαση 24/5/2019

Συνοπτικά και με βάση όλα τα παραπάνω, ο καταυλισμός της Νέας Αλικαρνασσοῦ στον οποίο κατοικεί ένας μεγάλος αριθμός πολιτών Ρομα, και ενώ έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες για την μετεγκατάσταση του ή ακόμα και την απόκτηση πρώτης κατοικίας, εντούτοις συνεχίζει να υπάρχει ως κοινότητα και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπιστεί. Επομένως θεωρείται αναγκαία η μελέτη της μέσω της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Στην Ελλάδα η κοινοτική εργασία έχει αναπτυχθεί ελάχιστα, αλλά εφόσον υπάρχουν μελέτες και συλλογή στοιχείων για κοινότητες που υφίστανται συνεχή αποκλεισμό και χαρακτηρίζονται από διακριτά πολιτισμικά ή εθνοτικά γνωρίσματα,⁶⁵ όπως είναι στην περίπτωση μας ο καταυλισμός της Νέας Αλικαρνασσοῦ, μπορούν τα κοινοτικά στελέχη να προβούν σε παρεμβάσεις προς όφελος της κοινότητας.

Η κοινοτική εργασία ως μέθοδος επαγγελματικής παρέμβασης στην κοινότητα γίνεται πιο αποτελεσματική, όταν μπορούμε να προσδιορίσουμε σε τι είδους κοινότητα και με ποιους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους γίνεται η παρέμβαση.⁶⁶

Η καταγραφή βασικών στοιχείων για την κάθε διάσταση προσθέτει την γνώση εκείνη που χρειάζεται η κοινοτική εργασία για την προσέγγιση της κοινότητας και τον σχεδιασμό προγραμμάτων που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κατοίκων από κάτω προς τα πάνω, θεωρώντας ότι έτσι θα είναι πιο επιτυχημένη η όποια παρέμβαση. Το κοινοτικό στέλεχος κατανοεί τις διαφορετικές στάσεις, αντιλήψεις και τον τρόπο ζωής της κοινότητας. Επισημαίνονται και διασαφηνίζονται ποιες είναι οι δυσκολίες και τα προβλήματα που οι ίδιοι επιθυμούν να ξεπεράσουν και έτσι με αυτό τον τρόπο σίγουρα θα υπάρξει μεγαλύτερη ενεργή συμμετοχή τους προς την επίτευξη των τεθέντων στόχων. Προγράμματα που δημιουργούνται για τους Ρομά αλλά χωρίς την διερεύνηση των αναγκών τους και τον τρόπο που λειτουργούν δεν έχουν καλή αξιολόγηση.

⁶⁵ Γ. Ζαϊμάκης, (2002) *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες*, Αθήνα Ελληνικά Γράμματα

⁶⁶ Π. Σταθόπουλος, (2005) *Κοινοτική Εργασία Θεωρητική Προσέγγιση* Αθήνα Παπαζήση

Έτσι με βάση τα δεδομένα καθορίζονται οι προτεραιότητες, η επιλογή τρόπων αντιμετώπισης και το πιθανό πλάνο δράσης, για τις πιο πιθανές λύσεις.⁶⁷

Ακούγοντας τον λόγο των ίδιων, μπορεί τελικά να οδηγηθούμε σε μια βαθύτερη και πιο ουσιαστική κατανόηση των αναγκών της συγκεκριμένης ομάδας ανθρώπων και να είμαστε σε θέση να βοηθήσουμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Πληροφορίες για έρευνα

Η συγκεκριμένη έρευνα εντάχθηκε στην «Μελέτη της κοινότητας του Καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσοῦ». Μέσω αυτής καταγράφηκαν οι πέντε σημαντικές και αλληλένδετες διαστάσεις του κοινωνικού αυτού χώρου, προκειμένου να γίνει και ευρύτερα γνωστή η λειτουργία της, στον υπόλοιπο πληθυσμό των μη Ρομά. Επιπλέον είναι ένα εργαλείο άντλησης γνώσης και σχεδιασμού προγραμμάτων παρέμβασης.

Η έρευνα και τα αποτελέσματά της, στηρίχθηκαν στις εξής βασικές αρχές της έρευνας όπως, α) στην προσωπική εμπλοκή της ερευνήτριας, στην άμεση επικοινωνία της με τους κατοίκους και την κοινότητα στην οποία αυτοί ανήκουν.

β) στην παρατήρηση της κοινωνικής ζωής των κατοίκων του καταυλισμού, όλα αυτά τα χρόνια εργασίας στο πλαίσιο του Κέντρου στήριξης Ρομα.

γ) Και τέλος στην παραγωγή νοημάτων, τα οποία η ερευνήτρια ερμήνευσε, με την παρουσία της στο πεδίο της έρευνας.

Συγκεντρώθηκαν πληροφορίες τόσο για τις κοινωνικές ανάγκες των κατοίκων όσο και για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, τις οποίες χρειάζεται το κάθε στέλεχος κοινοτικής εργασίας προκειμένου να μπορέσουν αυτές να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη προγραμμάτων.⁶⁸

Ειδικότερα για τη μελέτη του Καταυλισμού πραγματοποιήθηκε ποιοτική κοινωνική έρευνα, καθώς αυτή η συγκεκριμένη μέθοδος μας επιτρέπει να

⁶⁷ Γ. Ζαϊμάκης,(2002) *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές κοινωνίες*, Αθήνα Ελληνικά Γράμματα σελ.,266

⁶⁸ Π. Σταθόπουλος,(2017) «*Κοινοτική Εργασία Στρατηγικές, Μέθοδοι, Τακτικές*» Αθήνα, Παπαζήση

συλλέξουμε περισσότερες και διαφορετικές απόψεις και εμπειρίες για τον σκοπό της μελέτης .

Υλοποιήθηκαν ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με πρόσωπα κλειδιά, δηλαδή εκείνους που η ίδια η κοινότητα θεωρεί ηγέτες, καθώς και με τους ίδιους τους κατοίκους.

Λόγω της πολύχρονης συνεργασίας και εξυπηρέτησης του εν λόγω πληθυσμού υπήρχε εύκολη πρόσβαση στην κοινότητα. Παρόλα αυτά όμως υπήρξε μια σχετική προετοιμασία και ενημέρωση των κατοίκων και των προέδρων τους από όπου ελήφθησαν οι συνεντεύξεις, για τον λόγο που θα πραγματοποιηθεί η συγκεκριμένη έρευνα. Χρειάστηκε κάποιες λίγες φορές να γίνει κάποια επεξήγηση των ερωτήσεων.

5.2. Επιλογή της ομάδας στόχου & Προφίλ ερωτώμενων

Η επιλογή των ατόμων έγινε με βάση την θέση τους στην κοινότητα, την ηλικία όπως και το σημείο του καταυλισμού στο οποίο ζουν (ανατολικός – δυτικός).

Επιδιώχθηκε να καλυφθεί από την ομάδα των πληροφορητών κατά το δυνατόν ένα ευρύ φάσμα που κρινόταν καθοριστικό ως προς την εξέταση των ερευνητικών θεμάτων.

Ως προς την ηλικία θεωρήθηκε σκόπιμο το δείγμα το πληροφορητών/τριών να αποτελείται τόσο από εφήβους, νέους μέσης ηλικίας, όσο και μεγαλύτερους ηλικιακά.

Δεν υπήρξε διστακτικότητα προς ένα μη Ρομ άτομο που προσέγγισε την κοινότητα, εξαιτίας της πολύχρονης συνεργασίας των κατοίκων του καταυλισμού και της ερευνήτριας.

5.3. Ερευνητικά εργαλεία - Μεθοδολογική προσέγγιση έρευνας- Επιλογή πεδίου

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται αποτελούν πρωτογενές ερευνητικό υλικό που συλλέχθηκε από τους κατοίκους της περιοχής του καταυλισμού που επιλέχθηκαν για τις συνεντεύξεις. Τα μεθοδολογικά εργαλεία, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ήταν η ηχογράφηση ημιδομημένων συνεντεύξεων, οι οποίες αποτελούν ευέλικτα εργαλεία για την διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας. Θεωρήθηκε ως ο πιο κατάλληλος τρόπος άντλησης πληροφοριών για τον πληθυσμό των Ρομά καθώς απουσιάζει η αυστηρή δόμηση των ερωτήσεων που χαρακτηρίζει την δομημένη συνέντευξη.

Για την υλοποίηση των ημιδομημένων συνεντεύξεων χρειάστηκε να δημιουργηθεί ένας οδηγός συνέντευξης (βλ. παράρτημα), ο οποίος είχε σκοπό να καλύψει την συλλογή πληροφοριών για τις πέντε διαστάσεις του κοινωνικού χώρου. Ακολουθήθηκε η σειρά των ερωτήσεων όπως είχαν δημιουργηθεί αρχικά και έγινε προσπάθεια να είναι όσο το δυνατόν πιο απλοϊκά δοσμένες, προκειμένου να υπάρχουν και σαφείς απαντήσεις για την κάθε μια από αυτές. Ο λόγος που έγινε αυτό, ήταν κυρίως της ιδιαιτερότητας του πληθυσμού σε σχέση με τις γραμματειακές τους γνώσεις. Στη συνέχεια έγινε η συλλογή των δεδομένων και η ανάλυση αυτών.

Οι συνεντεύξεις υλοποιήθηκαν το χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο του 2019 έως τα μέσα Ιανουαρίου του 2020 και πραγματοποιήθηκαν στο χώρο του οικισμού και στα γραφεία του Παραρτήματος Ρομα.

5.4. Περιγραφή διαδικασίας συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν χωριστά για τον κάθε ερωτώμενο, έπειτα από καθορισμό ώρας και ημέρας. Η προσπάθεια ήταν να είναι μόνος του ο ερωτώμενος χωρίς την παρουσία τρίτων. Σε ελάχιστες περιπτώσεις υπήρχε η παρουσία τρίτων προσώπων χωρίς όμως αυτό να δυσκολεύει τη συνέντευξη.

Το κλίμα μεταξύ ερευνήτριας και συνεντευξιαζόμενου/ης ήταν θετικό και υπήρχε άνεση καθώς οι συνεντευξιαζόμενοι είναι ωφελούμενοι του Παραρτήματος Ρομα, στο οποίο εργάζεται η ερευνήτρια.

Πριν από κάθε συνέντευξη υπήρχε η προφορική συγκατάθεση για την ηχογράφηση. Όπου κρίθηκε απαραίτητο, έγιναν διευκρινιστικές ερωτήσεις για την βαθύτερη κατανόηση κάποιων ερωτήσεων, καθώς σε λίγες περιπτώσεις οι ερωτώμενοι λόγω της έλλειψης παιδείας δυσκολεύονταν να τις αντιληφθούν εξαρχής. Η κάθε συνέντευξη είχε διάρκεια κατά μέσο όρο 30 λεπτά και ερωτήθηκαν συνολικά 7 άτομα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Έπειτα από την κωδικοποίηση και την συγκέντρωση των απαντήσεων των συνεντεύξεων από τους κάτοικους του καταυλισμού παρατίθεται η ανάλυση των στοιχείων για την κατανόηση των πέντε διαστάσεων του κοινωνικού χώρου. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για αυτή τη συλλογή ήταν αυτή της θεματικής

ανάλυσης, μια διαδικασία που «κωδικοποιεί ποιοτικές πληροφορίες». Είναι μια ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδος ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων. Σκοπός της είναι να προσδιορίσει κοινά θέματα, σημασίες, ή έννοιες σε ένα σύνολο δεδομένων τα οποία μας δίνουν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουμε θέσει στη μελέτη μας. Είναι η μέθοδος που ταιριάζει σε ερωτήσεις που σχετίζονται με τις εμπειρίες των ανθρώπων, τις απόψεις και τις αντιλήψεις τους.

Είναι σίγουρα μια ευέλικτη μέθοδος εντοπισμού, συγκρότησης, και ανάλυσης των διαφορετικών θεματικών ενοτήτων που προκύπτουν μέσα από τα δεδομένα. Στόχος της είναι να επιλεγεί η πληροφορία από τις συνεντεύξεις, ώστε να βρεθούν τα κοινά νοήματα από τις συνεντεύξεις και στη συνέχεια να ομαδοποιηθούν σε κοινές Θεματικές Ενότητες που συγκροτούνται στη συνέχεια από μικρότερες υπο-ενότητες.⁶⁹

Σε αυτό το σημείο και πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των στοιχείων, χρήσιμο είναι να αναφερθούν κάποια βασικά στοιχεία για τους συνεντευξιαζομένους. Στο σύνολο πάρθηκαν συνεντεύξεις από 7 άτομα από τα οποία τα τέσσερα ήταν από τον ανατολικό οικισμό και τα τρία από τον δυτικό οικισμό.

Ειδικότερα η μια ήταν γυναίκα και οι έξι άνδρες. Η γυναίκα και οι δυο από τους έξι άντρες ήταν οι πρόεδροι των συλλόγων του οικισμού. Ένας ήταν ηλικιωμένος, ένας έφηβος και δυο μέσης ηλικίας.

α/α	Συμμετέχων	Φύλο	Ηλικία	Ιδιότητα	Καταυλισμός
1	Σ1	Γυναίκα	29	Πρόεδρος Συλλόγου γυναικών Ρομά «Μητέρα»	Ανατολικός
2	Σ2	Άντρας	53	Πρόεδρος Συλλόγου Δυο Αοράκια	Ανατολικός
3	Σ3	Άντρας	15	Μαθητής	Δυτικός

⁶⁹ V.Braun and V.Clarke (2006) *Using thematic analysis in psychology* University of Auckland and University of the West of England

				Γυμνασίου	
4	Σ4	Άντρας	39	Ενήλικας	Ανατολικός
5	Σ5	Άντρας	42	Πρόεδρος Παγκρήτιου Συλλόγου	Δυτικός
6	Σ6	Άντρας	69	Ηλικιωμένος	Ανατολικός
7	Σ7	Άντρας	42	Ενήλικας	Δυτικός

1. Ιστορική Διάσταση

1.1. Γνώσεις για την Ιστορία Ρομά

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, ο πρώτος τσιγγάνος εμφανίστηκε στο Ηράκλειο το 1800 μ.Χ., ενώ στην Μεσσαρά, είδαν για πρώτη φορά Ρομά το 1974.

Ο πρώτος εμφανιζόμενος Τσιγγάνος το 1800 τόσο, εμφανίστηκε εδώ στο Ηράκλειο. Σ5

όταν ήρθαμε εμείς το 1974 μια μάνα με οκτώ παιδιά και ένα εγγόνι παντρεμένος εγώ με την συγχωρεμένη τη Βασιλική, πήγαμε στην Μητρόπολη στη Μεσσαρά κάτω, και εκεί στήσαμε τσαντίρι. Οι πρώτοι Ρομα που μπήκαν στην Κρήτη, η πρώτη οικογένεια εμείς ήμασταν. Σ6

και τον Δήμαρχο του χωριού. Τον φωνάζανε, «πως εσείς εδώ μια οικογένεια Ρομα δεν έχουμε ζαναδεί εμείς Ρομά», Σ6

Αναφέρουν ότι η προέλευσή των Ρομά είναι από τον Ινδικό ποταμό και ότι ήρθαν στην Ελλάδα μετά την Μικρασιατική καταστροφή. Ο τρόπος ζωής τους ως περιπλανώμενοι για αρκετό καιρό είναι και ο λόγος του αναλφαβητισμού τους.

Κοιτάζτε να δείτε.. άλλοι λεν ότι προέρχεται από τον Ινδικό ποταμό.. διάφορα.. εγώ πιστεύω ότι .. τα Ρομα ήρθαν στην Ελλάδα μετά την Μικρασιάτικη καταστροφή, ήρθαν και αυτοί εδώ και ήταν ο τρόπος ζωής επιβίωσης και ήταν περιπλανώμενοι και κράτησαν αυτό μέχρι.... Αυτός ήταν ο σκοπός που ήταν ακόμα περιπλανώμενοι, διότι μείναν αγράμματοι. Σ2

Από τις συνεντεύξεις διαφαίνεται ότι υπάρχει μια σύγχυση, αλλά και άγνοια όσο αφορά τον όρο Ρομά ή Τσιγγάνος και γιατί αποκαλούνται έτσι. Κατά τη γνώμη τους υπάρχουν διάφορες κατηγορίες των Ρομά που αποκαλούνται, είτε Τσιγγάνοι, είτε Ρομά, είτε γύφτοι, ενώ ότι με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποκαλούνται Ρομα.

γνωρίζω πάνω-κάτω γιατί μας αποκαλούν Ρομά.. Από το 2001 και μετά ήταν απόφαση της ευρωπαϊκής επιτροπής ανθρωπίνων δικαιωμάτων να υπάρξει αυτός ο όρος Ρομά σε όλη την Ευρώπη, Σ5

διότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων θεωρεί τους Ρομα άκρατους, τους θεωρεί μειονότητα. Σ5

και εγώ δεν ξέρω δηλαδή γιατί μας λένε Ρομά..... Σ1

Απλώς η ονομασία μας η κανονική είναι Ρομά... Μετά βγήκε το «τσιγγάνος» σαν...πιο μοντέρνο πιο Ευρωπαϊκό. Σ2

Για μένα και οι δυο όροι, για εμένα προσωπικά δηλαδή, είναι ίδιοι οι δυο όροι. Σ3

Αναφέρεται η ύπαρξη 9 φυλών τσιγγάνων στον Ελλαδικό χώρο. Μια φυλή είναι οι Χαλκιδέοι, η οποία κατοικεί στον δυτικό οικισμό και έχει ως μητρική γλώσσα μόνο την Ελληνική. Δεν γνωρίζει την Ρομανί γλώσσα και ως φυλή Ελλήνων τσιγγάνων είχαν πάντα ταυτότητα ελληνική και όχι ταυτότητα αλλοδαπών όπως οι άλλες φυλές .

εμείς ως φυλή των Χαλκιδέων... έτσι ονομάζεται εκ Χαλκίδος. Έτσι ονομαζόμαστε, που έχουμε ως μητρική μας γλώσσα μόνο την Ελληνική διάλεκτο, μιλάμε μόνο τα ελληνικά, εκεί... δεν ξέρουμε τη Ρομανί γλώσσα, Σ5

Εμείς ποτέ δεν πήραμε εεε ταυτότητα..... γιατί οι τσιγγάνοι πριν τον...πριν τον Καραμανλή, τον γέρο τον Καραμανλή, είχανε αλλοδαπών, τους θεωρούσανε... Εμείς όμως την είχαμε πάντα. Σ5

Φαίνεται να διαχωρίζουν τον όρο Ρομα από τον όρο τσιγγάνος καθώς κάποιοι από τους μετέχοντες δέχονται τον όρο Τσιγγάνο, κάποιοι άλλοι το όρο Ρομα, ενώ ένας αναφέρει ότι είναι το ίδιο. Διαχωρίζουν την θέση τους από τον όρο Γύφτο. Θεωρείται ότι όλοι γενικώς είναι Ρομα και ότι αποκαλούνται Ρομά λόγω των

χαρακτηριστικών τους και λόγω της γλώσσας τους. Όπως και να έχει θεωρούν ότι σωστό είναι να αποκαλούνται με το όνομά τους όχι με έναν γενικό χαρακτηρισμό, γιατί αυτό τους εντείνει το αίσθημα της μειονότητας. Δεν δέχονται ότι είναι μειονότητα αλλά Έλληνες πολίτες με τσιγγάνικη καταγωγή. Τον όρο Ρομα το βλέπουν ως όρο μειονότητας για αυτό ορισμένοι δεν τον δέχονται και δεν τους αντιπροσωπεύει. Τέλος η πλειοψηφία είναι υπερήφανοι για την τσιγγάνικη καταγωγή τους.

παράδειγμα έναν άνθρωπο μη Ρομα, έναν Έλληνα, γιατί δεν τον λένε Έλληνα; Και τον λένε ο Γιώργος , ο Μαρίνος , ο Κώστας, ο Αντώνης. Και εμείς γιατί πρέπει να λεγόμαστε ή Ρομά ή οι γύφτοι ή οι τσιγγάνοι;Σ1

Απλά δεν ξέρουν οι περισσότεροι ότι εμείς μιλάμε και ελληνικά και τσιγγάνικα. ο γύφτος μιλάει μόνο τσιγγάνικα. Σ4

δέχομαι τον όρο τσιγγάνος διότι είμαι υπερήφανος για την τσιγγάνικη καταγωγή μου Σ5

1.2. Δημιουργία καταυλισμού

Σύμφωνα με τις αφηγήσεις ο καταυλισμός δημιουργήθηκε πριν 35-40 χρόνια όταν μετέφεραν ένα μικρό αριθμό οικογενειών στο χώρο που ονομαζόταν «Πίσσες». Ήταν διάσπαρτες οικογένειες, που με σκηνές και τσαντίρια γύριζαν στις παρυφές του Ηρακλείου και σε περιοχές ολόκληρης της Κρήτης. Δέχτηκαν την εγκατάσταση στον χώρο διότι είχαν την ανάγκη να ριζώσουν κάπου. Δεν ήθελαν να βιώνουν την ανασφάλεια που προερχόταν από τις συνεχείς μετακινήσεις. Για πάρα πολλά χρόνια ζούσαν σε τσαντίρια και είχαν επιλέξει τον τρόπο την νομαδικής ζωής. Η δημιουργία του καταυλισμού αρχικά οφείλεται στην απόφαση της τότε Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου να επιτρέψει σε κάποιες οικογένειες που περιπλανιόντουσαν να διαμείνουν στην περιοχή, εφόσον εκεί υπήρχε νερό. Με την πάροδο του χρόνου ο καταυλισμός επεκτάθηκε καθώς οι πρώτες οικογένειες μεγάλωσαν αλλά εγκαταστάθηκαν και άλλες οικογένειες τσιγγάνων για διάφορους άλλους λόγους.

Μας βάλανε εκεί οι τοπικοί άρχοντες επειδή υπήρχε νερό στο χώρο αυτό.Σ4

ένας από τους πρώτους κάτοικους, ήταν ο παππούς μου, ο οποίος είχε οκτώ παιδιά, μετά τα παιδιά του παντρεύτηκαν, κανανε παιδιά, μεγαλώσανε τα παιδιά, τα παιδιά κανανε παιδιά και έτσι επεκτάθηκε ο καταυλισμός. Σ1

Η οικογένεια μου μια φορά στο λιμάνι .. μια φορά στις Πατέλλες στο βουνό, μια φορά στα Δειλινά όπου υπήρχε χώρος... τότε είχαμε πρόβλημα με την αστυνομία έρχονταν η αστυνομία και λέει ... «παιδιά θα πάτε στα Δυο Αοράκια το οποίο εκεί έχει και νερό και αυτός ο χώρος είναι για εσάς. Αυτός ο χώρος ήταν όμως τα απομεινάρια.. ότι είχαν μείνει από την εθνική που έφτιαχναν την εθνική, δηλαδή οι λεγόμενες Πίσσες, τούμπες τούμπες απομεινάρια και μας πήγαν εκεί. Σ2

απλώς βαρεθήκαμε να ήμασταν περιπλανώμενοι εε.. θέλαμε και εμείς να ριζώσουμε κάπου,.. γιατί είχαμε πρόβλημα όπου και αν πηγαίναμε πάντα ερχόταν ..ο ισχυρός και έλεγε «φύγετε από εδώ» και για αυτό ήμασταν.... κάναμε τον κύκλο του χρόνου για να μπορέσουμε πρώτον να επιβιώσουμε, και δεύτερον δε θέλανε να μας αποδεχτούμε ..να... επειδή κινόμασταν σαν καραβάνι σε ένα μέρος. Δεν θέλω να περιπλανιέμαι. Σ2

δεν υπήρχε η ανασφάλεια ότι θα μείνω 10 μέρες εδώ και θα με διώξει η αστυνομία Σ5

Πώς δημιουργήθηκε ο καταυλισμός ..δυστυχώς το ξέρω γιατί ήμασταν από τις πρώτες οικογένειες το 1983 με 84 που εγκατασταθήκαμε στα Δύο Αοράκια τότε με σκηνές, με τσαντίρια δηλαδή, γύρω στις δέκα οικογένειες, ανάμεσα σε αυτές τις οικογένειες ήτανε η οικογένεια του παππού μου Σ5

από το 78 είμαστε εδώ. Σ6

Η καταγωγή των πρώτων κατοίκων φαίνεται να είναι κυρίως από την περιοχή της Πελοποννήσου (Πύργο Ηλείας) και από την Χαλκίδα.

Δεν ήταν από πάντα ο πατέρας μου εδώ. Είναι από το.... από τον Πύργο Ηλείας κάπου από εκεί, δεν ξέρω ακριβώς την τοποθεσία.. Σ4

1.3. Εξέλιξη καταυλισμού

Στην ερώτηση σχετικά με την εξέλιξη του καταυλισμού αναφέρουν ότι σε όλη την ιστορία ύπαρξης του καταυλισμού δεν έχει γίνει καμία αλλαγή, ώστε να καλυτερεύσουν οι συνθήκες διαβίωσης. Η μόνη αλλαγή έγινε από τους ίδιους τους κατοίκους, όταν από μόνοι τους γκρέμισαν τα πρόχειρα παραπήγματα, και έκτισαν μικρά σπίτια. Σε αυτό προέβησαν, όσοι μπορούσαν οικονομικά και κυρίως το επιχείρησαν οι κάτοικοι από τον ανατολικό οικισμό.

Εγώ σου μιλάω για το δικό μας κομμάτι (ανατολικό), το οποίο η μοναδική εξέλιξη που έχει γίνει πάνω σε αυτό το κομμάτι ότι οι άνθρωποι από μόνοι τους γκρέμισαν πλέον τις παράγκες πετάζανε τα ναύλα τα χώματα και όλα αυτά και ανάλογα με τις οικονομίες του ο καθένας έβαλε τέσσερα ντουβάρια, μια ψευδοροφή από πάνω και αυτό έχει καλυτερέψει λίγο. Τίποτα άλλο δε έχει αλλάξει Σ1

Επιπλέον οι κάτοικοι από μόνοι τους χωρίς εξωτερική βοήθεια, διαμόρφωσαν τον χώρο διαμονής τους, ο οποίος ήταν ένας χώρος που είχαν συγκεντρωθεί πίσσες από την κατασκευή της εθνικής οδού, και έγινε τελικά μια προσωρινή αλλά μόνιμη εγκατάσταση, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά.

αφού μας μάζεψαν όλους εκεί, εε την αρχή μαζώμανε με τα φορτηγάκια μας τις πίσσες, στρώσαμε αυτές τις τούμπες που λέμε, γιατί όταν κοιμόμασταν πάνω στην πίσσα μετά από ένα χρόνο καταλάβαμε ότι πόναγε η μέση μας, είχαμε διάφορα προβλήματα... και αρχίζαμε αυτόν τον χώρο να τον μπαζώνουμε με τα φορτηγάκια μας με χώμα και να το διαμορφώσουμε τώρα αυτή την στιγμή έτσι όπως είναι. Σ2

υπήρχαν πίσσες, υπήρχαν..... δεν μπορούσες να περπατήσεις, εμείς σιγά-σιγά το αξιοποιήσαμε το κάναμε πιο ίσο το έδαφος Αυτό. Σ4

έχει αλλάξει ότι έχει γίνει μια έστω προσωρινή μόνιμη εγκατάσταση δηλαδή, Σ5

Οι συνθήκες διαβίωσης με το πέρασμα των χρόνων κυρίως για τους κατοίκους του δυτικού οικισμού φαίνεται να χειροτέρεψαν. Η πλειοψηφία των ερωτωμένων ανέφερε ότι δεν έχει αλλάξει κάτι και ότι οι συνθήκες είναι το ίδιο άθλιες όπως και στο ξεκίνημα δημιουργίας του καταυλισμού.

δεν έχει αλλάξει κάτι, απλώς ζούμε σε ααα..άσχημες συνθήκες Σ7

Έχει αλλάξει και προς το χειρότερο, οι συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν εκεί δηλαδή, αντί να καλυτερεύουν δυστυχώς χειροτερεύουν. Σ5

2.Γεωγραφική διάσταση

2.1 Ποιότητα ζωής στον καταυλισμό

Σύμφωνα με τους ερωτώμενους οι συνθήκες ζωής τους καθώς και η ποιότητα ζωής τους στον καταυλισμό χαρακτηρίζονται κατά γενική ομολογία ως άθλιες.

Πιστεύω πώς δεν υπάρχει άνθρωπος που θα άντεχε να ζήσει υπό αυτές τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Σ1

Χαχα... την ποιότητα της ζωής στον καταυλισμό.... είναι απαράδεκτη Σ2

η ποιότητα ζωής σε έναν καταυλισμό, είτε μας αρέσει είτε δεν μας αρέσει η αλήθεια όσο πικρή και αν είναι, είναι πραγματικά αποτρόπαια. Σ5

Αναφέρονται ότι η στέρηση βασικών κοινωνικών αγαθών, δημιουργεί αρκετά προβλήματα και δυσκολίες στην καθημερινότητά τους. Χαρακτηρίζουν με αρνητικούς όρους την ποιότητα ζωής και όπως φαίνεται αυτό επηρεάζει αρνητικά και την ψυχολογία τους.

εεε στερούνται τα κοινωνικά αγαθά .Όπως το ρεύματο νερό , ή μια αποχέτευση που κάνει πάρα πολύ δύσκολη την ζωή εεε την καθημερινή, και αυτό δημιουργεί πάρα πολλά προβλήματα και δύσκολα προβλήματα. Σ2

βλέπεις ας πούμε ποντικούς να περνάνε, τα βράδια, την ημέρα, τα παιδιά σου ζυπόλυτα, να το πατήσει και να πάθει μια μόλυνση και θα τρέχεις σε νοσοκομεία . Δεν είμαστε σωστοί Σ7

Δεν περνάω καλά ...να έχω όλα εκείνα που θέλω για να ζω καλά. Σ7

2.2.Σχέσεις κατοίκων καταυλισμού

Από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι οι σχέσεις μεταξύ των κατοίκων του καταυλισμού είναι από τυπικές έως καλές, αν και τις διαχωρίζουν ανάλογα της θέσης του κάθε οικισμού, δυτικός ή ανατολικός, καθώς και από τις σχέσεις του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος.

Ναι εντάξει, τα βρίσκουμε. Σ2

Εγώ σαν Αφρ. δεν έχω καμία σχέση με τον πάνω (δυτικό) καταυλισμό . Ο καθένας με τα παιδιά του, με την οικογένεια του Σ1

*καταρχήν με τους άλλους κατοίκους δεν έχουμε σχέσεις με ...με τους άλλους. Σ6
θα έλεγα από τη μεριά τη δικιά μας και την..... φυλή των Χαλκιδέων, αρκετά καλές. Σ5*

Επιπλέον οι σχέσεις φαίνεται να επηρεάζονται από την ύπαρξη των διαφορετικών φυλών και εξατομικεύονται από τις συμπεριφορές και τις πράξεις του κάθε ατόμου. Θεωρούν ότι οι παράνομες πράξεις κάποιων κάτοικων επηρεάζουν τόσο τις σχέσεις τους, όσο και την γέννηση του φόβου ότι θα κατηγορηθούν αν έχουν σχέσεις με τους συγκεκριμένους κατοίκους.

Απατεωνιές, κλοπές, ληστείες και καταλαβαίνεις ...αυτό επηρεάζει και τις σχέσεις Σ6

*Διάφορες φυλές, παρανομίες διάφοροι άνθρωποι καλοί, κακοί,Σ6
δεν είναι καλά γιατί να σου πω..., ας πούμε, αναλόγως τον κάθε άνθρωπο Σ7*

2.3. Σχέσεις με κατοίκους ευρύτερης περιοχής.

Στην ερώτηση για τις σχέσεις τους με τους υπόλοιπους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της πόλης της Νέας Αλικαρνασσού οι περισσότεροι απάντησαν, ότι έχουν καλές σχέσεις με τους κατοίκους και αυτό θεωρούν ότι οφείλεται στον τρόπο ζωής και εργασίας τους ως γυρολόγοι και ως έμποροι. Ξεχωρίζουν όμως την ποιότητα των σχέσεων, όταν αναφέρονται σε άτομα που έχουν εξουσία, λέγοντας ότι δεν είναι καλές και αντιμετωπίζονται από αυτούς ρατσιστικά. Εντύπωση κάνει η αναφορά ερωτώμενου για την ύπαρξη ρατσισμού και στους χώρους της εκκλησίας.

εεε κοιτάζτε να δείτε εε με τους απλούς ανθρώπους, όταν λέμε απλούς, αυτοί που δεν έχουν εξουσία, εεε δεν ξέρω.. πολύ εύκολα μπορούμε να κάνουμε φιλίες, γιατί ήταν ο τρόπος ζωής μας.. που γυρολόγοι στο εμπόριο και κάναμε πολύ εύκολα φιλίες, δεν είχαμε πρόβλημα. Σ2

Όπου υπήρχε εξουσία μας βλέπανε εεε ρατσιστικά, ακόμα και μέσα στην εκκλησία νιώθουμε το ρατσισμό. Σ2

Γίνεται αναφορά ότι υπάρχει συναισθηματικό δέσιμο με πολίτες που τους έχουν γνωρίσει και τους αποδέχονται ως παρέα, αλλά αναγνωρίζουν και μια αρνητική αίσθηση πριν τους συναναστραφούν αποδίδοντας τους άσχημους και αρνητικούς χαρακτηρισμούς. Φαίνεται ότι επικρατεί στους περισσότερους η αίσθηση ύπαρξης ρατσισμού και στερεοτύπων.

πριν μας γνωρίσουν μας κατατάσσουν όλους μαζί σε μια ..μια ομάδα γύφτος, Ρομα τσιγγάνους, όπως θέλουν.. που είμαστε δολοφόνοι που είμαστε... γιατί πρέπει να αποδείξουμε ότι δεν είμαστε ανθρωποφάγοι; Σ1

Δηλαδή με το που ξεκινήσεις να κάνεις παρέα θα διαπιστώσεις ότι .. και τι διαφορά έχουμε; οι άλλοι οι μη τσιγγάνοι, αυτοί οι μη ρομα, οι μη Γύφτοι, ξέρουν κάτι συγκεκριμένο και έχουν ακούσει κάτι, έχουν δει κάτι και μένουν σε αυτό κατάλαβες; Δεν θέλουν να το ψάξουν να δουν... Σ1

άμα οι άνθρωποι δεν έχουν ρατσισμό μπορούνε... να είσαι καλά με τους ανθρώπους, και να κάνεις και παρέα μαζί τους Σ7

Σύμφωνα με ερωτώμενο θεωρεί ότι δεν υπάρχουν προβλήματα με τους περιοίκους, όπως συμβαίνει σε άλλους καταυλισμούς της υπόλοιπης Ελλάδας, όπου εκεί υπάρχουν κρούσματα βίαιης συμπεριφοράς.

για τους γύρω-γύρω δηλαδή, γενικά δεν έχουμε μεγάλα θέματα, όπως είναι σε άλλους καταυλισμούς στην Ελληνική επικράτεια που είτε τσακώνονται, είτε γίνεται ένα πανδαιμόνιο. Σ5

Δεν λείπει και η μαρτυρία ενός ερωτώμενου που χαρακτηρίζει τις σχέσεις ως αδελφικές, ότι υπάρχει σεβασμός και εκτίμηση καθώς η οικογένεια του έχει προβεί και σε δημιουργία συγγένειας.

Σαν αδέρφια. Όσοι μας ξέρουνε το επίθετο μας, μας αγαπάνε, μας σέβονται, μας εκτιμούνε...έχω κάνει και βαπτίσεις εδώ παιδιά μου, εγώ με τους Ευλούρηδες. Η μεγαλύτερη δύναμη της Κρήτης στα Ανώγεια. Σ6

2.4. Χώροι συνάντησης

Στον οικισμό των Ρομά φαίνεται σύμφωνα με τους συμμετέχοντες ότι υπάρχουν χώροι συνάντησης καθώς συγκεκριμένα οι ερωτώμενοι του ανατολικού οικισμού απάντησαν ότι υπάρχει ένα καφενείο, μια υποτυπώδης πλατεία καθώς και

ένα μικρό δωμάτιο πλησίον του σπιτιού του προέδρου του Συλλόγου «Δυο Αοράκια». Επισημαίνουν επίσης ότι σε περίπτωση κακοκαιρίας μπορεί να γίνει επιλογή και κάποιου μεγάλου σπιτιού για τις συγκεντρώσεις τους.

Είναι ένα δωμάτιο δίπλα από το σπίτι του προέδρου που έχει εκεί πέρα δυο τρία γραφεία και κάνουμε τις συναντήσεις μας.. που αφορούν θέματα του καταυλισμού. Σ1

Είναι ένα καφενείο που έχουμε, μια πλατέα εεε ένα μεγάλο σπίτι που διαλέγουμε μερικές φορές αναλόγως τον καιρό που μας βάζει όλους εκεί μέσα.. αυτά. Σ2

Αντίθετα ερωτώμενοι του δυτικού οικισμού αναφέρθηκαν ότι δεν υπάρχουν οργανωμένοι χώροι παρά μόνο ένα καφενείο, χώροι που οι ίδιοι ονομάζουν πλατείες καθώς και τα ίδια τα σπίτια τους. Κυρίως χρησιμεύουν τόσο για τις συγκεντρώσεις των κατοίκων για συνελεύσεις, καθώς και για κοινωνικούς λόγους.

Ναι υπάρχουν τα μαγαζιά, υπάρχουν κάτι σαν πλατείες που έχουμε εκεί πέρα και εκεί πέρα μαζευόμαστε, τα απογευματινά η κάποια πρωινά και μιλάμε με τους φίλους μας. Σ

Δυστυχώςεεεε ... οργανωμένους χώρους δεν έχουμε .Έχουμε ένα καφενείο δηλαδή εκεί, πούτα μεσημέρια μετά τη δουλειά μαζεύονται.

Πριν δυο μήνες στον καταυλισμό κάναμε ... ακόμα μία γενική συνέλευση, στο καφενείο εκεί, του χωριού, Σ5

Δεν υπάρχουν χώροι μέσα στον καταυλισμό που έχουμε για να συναντιόμαστε Σπίτι σε σπίτι , και αυτούς που θες εσύ όμως... Σ7

2.5. Ποιοι συναντιούνται στους χώρους συνάντησης.

Οι ερωτώμενοι του ανατολικού οικισμού επισήμαναν ότι οι χώροι που προαναφέρθηκαν ως σημεία συγκέντρωσης, είναι για τις συναντήσεις τόσο του συλλόγου τους, όσο και των υπόλοιπων των κατοίκων, όλων των ηλικιών, καθώς και των εκπαιδευτικών που επισκέπτονται τον καταυλισμό αλλά και των οικογενειών τους.

Συναντιόμαστε οι σύλλογοι. Συνήθως μαζευόμαστε όλοι, δεν έχουμε πρόβλημα. Σ1

Και άντρες και γυναίκες και μικρά παιδιά ακόμα Σ2

Όταν θέλει να γίνεται κάτι μιλάμε μόνο εμείς τα αδέρφια το σοι μας .Οι άλλοι άνθρωποι δεν συμμετέχουν. Σ6

η οικογένειά μου συναντιέται για να λύσουν προβλήματα που παρουσιάζονταικαι δεν συμμετέχουν οι υπόλοιποι κάτοικοι Σ6

Αντίθετα στον δυτικό οικισμό το καφενείο και οι πλατείες είναι σημεία συνάντησης κυρίως των ανδρών, προκειμένου να ανταλλάξουν απόψεις, να ψυχαγωγηθούν ή να κάνουν την γενική συνέλευση τους. Από τις απαντήσεις τους φαίνεται ότι τα κορίτσια και οι γυναίκες δεν συμμετέχουν, αλλά και ούτε συναναστρέφονται σε αυτούς τους χώρους εξαιτίας της κουλτούρας τους, όπου οι γυναίκες δεν συγκεντρώνονται σε σημεία όπου συχάζουν άντρες.

περισσότερο είναι αγόρια, παιδιά δηλαδή που συναντιόμαστε. Τα κορίτσια δεν έρχονται εκεί, πηγαίνουν ξέρω εγώ ,η μία στο σπίτι της άλλης. Δεν ξέρω, είναι πιο επιφυλακτικές.... αυτό συμβαίνει επειδή ... είναι ο τρόπος που έχουμε μεγαλώσει έτσι, που παντρευόμαστε ξέρω εγώ από μικροί, και τέτοια και ότι δεν θέλουν τα κορίτσια να δίνουν πολλές σχέσεις (δικαιώματα) στα αγόρια. Σ3

Συναντιόμαστε δηλαδή εκεί στο καφενείο άλλος θα παίξει τα χαρτιά του, άλλος... θα δει τηλεόραση,.... Είναι χώρος συνάντησης κυρίως των ανδρών δεν έχουμε καταφέρει να αλλάξουμε και αυτή βέβαια είναι και η ευθύνη δικιά μας τη νοοτροπία εεε.... και να εντάξουμε τις γυναίκες όχι μόνο στον κοινωνικό ιστό που λέμε όλα αυτά τα χρόνια... αλλά...εεεε και στην κοινωνική ζωή δηλαδή, στην προσωπική τους ζωή.Σ5

2.6. Σύσταση καταυλισμού

Αναφορικά με την σύσταση του καταυλισμού, το σύνολο των ερωτώμενων είπαν ότι ο καταυλισμός αποτελείται από άτομα της φυλής των Τσιγγάνων και Ρομά. Στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοι μεταξύ τους είναι μέλη οικογενειών και πολλές φορές οι γάμοι γίνονται μεταξύ της ίδιας οικογενείας. Οι υπόλοιποι που δεν ανήκουν στην οικογένεια, τους χαρακτηρίζουν «ξένους». Επιπλέον αναφέρουν, ότι χαρακτηρίζεται αρνητικά όλος ο καταυλισμός, όταν βρίσκουν τον καταυλισμό ως καταφύγιο και άτομα που οι πράξεις του είναι εγκληματικές.

πάνω σε αυτό θα πω ότι πολλοί ξένοι έχουν βρει καταφύγιο μέσα εκεί το οποίο αυτό είναι εις βάρος μας. Θες κάτι κλέφτες, θες κάτι..... οτιδήποτε.Σ1

ας πούμε το '80 τόσο.. ήταν ο πατέρας μου με οκτώ παιδιά του, αυτά τα οκτώ παιδιά του τώρα έχουν από εφτά οχτώ παιδιά. Τώρα καταλαβαίνεις αυτομάτως ότι ο πυρήνας ήμασταν εμείς. Γιατί κάνανε και πολλά παιδιά τότες, Σ2

Εε μερικές φορές παντρεύονταν μεταξύ τους, τα ξαδέλφια όχι όμως συνήθως, όχι πάντα ... δηλαδή σπανίως να παντρευτεί ένας ας πούμε να πάρει μια ξαδέλφη ... αυτό άμα τύχαινε επειδή μεγαλώνανε μαζί τα παιδιά και αποχτούσανε σχέσεις, μπορούσε να την πάρει, αλλά δεν το είχαμε αυτό ας πούμε. Καμιά φορά τυχαίνει. Σ2

οι κάτοικοι που αποτελούν την κοινότητα του καταυλισμού είναι μόνο τσιγγάνοι. Υπάρχουν συγγενικές σχέσεις Σ3

κυρίως η κοινότητα του καταυλισμού αποτελείται στο σύνολό τους από οικογένειες συγγενικές μεταξύ τους. Σ5

οι περισσότεροι που μένουνε η σχέση η συγγενική που υπάρχει από αδέρφια,... από ξαδέρφια,.. Τα παιδιά, εγγόνια.. Σ7

2.7. Υποδομές

Στην ερώτηση που έγινε για τις υποδομές που υπάρχουν στον καταυλισμό το σύνολο των ερωτώμενων αναφέρθηκε στην ανυπαρξία υποδομών καθώς και στις πολύ δύσκολες συνθήκες διαβίωσης.

Υποδομές, τίποτα δεν υπάρχουν. Δεν υπάρχει ρεύμα δεν υπάρχουν αποχετεύσεις δεν υπάρχουν... τίποτα από όλα αυτά Μόνο για τις τουαλέτες με βόθρους. Σ1
Αποχέτευση δεν υπάρχει .Αυτοσχέδιοι βόθροι μόνο, Σ2

δεν έχει καν υποδομή που θα πληροί έστω την ελάχιστη διαβίωση των κατοίκων του καταυλισμού. Οι συνθήκες είναι πραγματικά απαράδεκτες, Σ5

άμα σου λείπει αυτό το στοιχειώδεις..αυτό που λέγεται ρεύμα που συνδέεται με όλα... είναι πάρα πολύ δύσκολο. Σ2

Άμα μπορούν οι τοπικοί άρχοντες να μας βάλουνε ύδρευση, άρδευση, ρεύμα, και να μας φτιάξουν το χώρο τίποτα άλλο δεν θέλουμε και τους ευχαριστούμε πολύ.

Σ4

Το μοναδικό αγαθό που αναφέρθηκε από όλους ότι υπάρχει, είναι το νερό, του οποίου όμως η χρέωση είναι πολύ υψηλή και αυτό προκαλεί αντιδράσεις και απογοήτευση. Υπήρξε η απαίτηση από τους κατοίκους να τοποθετηθούν ατομικά υδρόμετρα, ώστε να γνωρίζει η κάθε οικογένεια την χρέωση που της αντιστοιχεί.

Βασικά το νερό μόνο υπάρχει εκεί μέσα, που κάποιοι θεωρούν ότι το κλέβουμε;!, κάποιοι θεωρούν ότι δεν το πληρώνουμε;!, ίσως δεν ξέρουνε σωστά;! Σ1

Μόνο νερό έχουμε τίποτα άλλο. Το ρεύμα είναι με γεννήτριες Σ6

πριν πολύ καιρό, πληρώναμε 1 ευρώ το κυβικό. Το οποίο ένα ευρώ το κυβικό πιστεύω πως είναι πολλά τα λεφτά. Απαιτήσαμε να μπουν ατομικά ρολόγια στο κάθε σπίτι στην κάθε παράγκα Σ1

είναι μεγάλο παράπονο να πληρώνεις ένα ευρώ το κυβικό, και να ακούς μετά κάθε τρεις και λίγο στα μέσα ενημέρωσης, τα τοπικά εδώ, ότι τα Ρομα χρωστάνε εξακόσιες χιλιάδες ευρώ το νερό, ότι τα Ρομα δεν πληρώνουν το νερό... είχανε βάλει δυο μεσάζοντες και αυτοί οι μεσάζοντες κοιτάγανε την πάρτη τους; Σ2

Επισήμαναν ότι δεν υπάρχει ρευματοδότηση, ούτε αποχέτευση παρά μόνο γεννήτριες και αυτοσχέδιοι βόθροι για τις τουαλέτες. Η ρευματοδότηση εξαιτίας των γεννητριών δεν είναι συνεχής παρά μόνο τις βραδινές ώρες και δυσκολεύει και τα παιδιά στην σχολική μελέτη. Ένας μόνο ήταν που ανέφερε ότι ελάχιστες οικογένειες, κυρίως από τον ανατολικό οικισμό έχουν από μόνοι τους βελτιώσει τα σπίτια τους και έχουν βρει ως λύση ρευματοδότησης τα πάνελ.

Ρεύμα δεν έχουμε όχι ακόμα. Γεννήτριες, και αυτές δουλεύουν πέντε ώρες από το απόγευμα μέχρι τις δώδεκα το βράδυ και μετά είμαστε κυριολεκτικά στο σκοτάδι. Σ2

τα παιδιά μας δεν μπορούν να έρχονται από το σχολείο και θέλουν να διαβάσουν και να μην μπορούν να διαβάσουνε.Σ4

φέρναμε από τη Νεάπολη ένα κύριο πολυεκατομμυριούχο, αυτός που βάζει τα πάνελ, και έχουν βάλει πέντε έξι σπιτάκια, εμείς στο σόι μας ας πούμε τα ανίψια μου. τα παιδιά μου... Σ6

Κάποιοι από τους ερωτώμενους είπαν ότι εφόσον δεν υπάρχει αποχετευτικό σύστημα τα νερά που καθημερινά κάνουν χρήση καταλήγουν στον δρόμο, περνώντας ανάμεσα από τα σπίτια τους, δημιουργώντας πολλά προβλήματα στην διατήρηση της υγιεινής.

Δεν είναι ότι φεύγουν στον δρόμο γίνονται λάσπες, γίνονται χειρότερες οι λάσπες , και άντε να πατάνε τα παιδιά μας ,να παίζουνε τα παιδιά μας μες στις λάσπες... πιστεύω είναι ότι χειρότερο μπορεί Σ1

Εμένα το αυλάκι είναι μπροστά στο σπίτι μου, είναι και πίσω,...δύο αυλάκια. Το ένα από τα αυλάκια αυτά απορροφάει το νερό, και μπαίνει μέσα στο σπίτι μου, η βρωμιά όλη αυτή από το αυλάκι, μες στο σπίτι μου, έλα να δεις.Σ7

Για αρκετούς φαίνεται να υπάρχει ένα αίσθημα αδικίας απογοήτευσης μειονεξίας και ρατσισμού. Δεν παραλείπουν κάποιοι να αναφέρουν ότι και τα ΜΜΕ δημιουργούν μια αρνητική εικόνα για τον καταυλισμό και κατ' επέκταση και για τους Ρομα.

μπορείτε να το φανταστείτε να πληρώνεις εκατό, εκατό πενήντα, εκατό εβδομήντα ευρώ με το τρίμηνο το νερό και να ακούς μετά στην τηλεόραση, στο ραδιόφωνο ότι τα Ρομα δεν πληρώνουν το νερό; Σ2

Ε αυτό θέλουμε και εμείς σαν άνθρωποι κορίτσι μου, ύδρευση, άρδευση, αποχέτευση Σ6

να υπάρχουν μόνο παραπήγματα, νάιλον, εεε παράγκες, λάσπες, ποντίκια πάρα πολλά, σκουπίδια... και να ζούνε εν τέλει... το 2019.. παιδιά μικρά και μεγάλοι άνθρωποι παρέα με τα ποντίκια. Θεωρώ ότι έχουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και θα το πω ευθέως εεεε οι λαθρομετανάστες που έρχονται.Σ5

Ξέρεις τι είναι να αισθάνεσαι ξένος την ίδια σου τη χώρα; Σ5

*όπως και εγώ είμαι Έλληνας τσιγγάνος, δεν είμαι Βούλγαρος, Αλβανός
...Έλληνας τσιγγάνος, αλλά μόνο θέλουμε οι συνθήκες να είναι και σωστές και
για μένα και για όλο τον κόσμο που μένουν μέσα στον καταυλισμό. Σ7*

Επιπλέον ειπώθηκε ότι οι αντιδράσεις που φαίνεται ότι υπάρχουν από την τοπική κοινωνία, εμποδίζουν την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του καταυλισμού.

*όσες φορές έχει πάει να βρεθεί έστω μία λύση που θα βελτιώσει λίγο τις
συνθήκες διαβίωσης υπάρχουν οι αντιδράσεις από τις τοπικές κοινωνίες Σ5*

Κάποιος από τους συνεντευξιαζόμενους, κατήγγειλε την απώλεια Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, που ως στόχο είχαν την βελτίωση των συνθηκών και τη δημιουργία δομών μέσα στον καταυλισμό και αυτό εξαιτίας κωλυσιεργίας του Δήμου για την κατάθεση σχετικών προτάσεων.

*Πρόσφατα και λήγει 31 Δεκεμβρίου, και αυτό θα το πω με μεγάλη πίκρα, ένα
πρόγραμμα για τις συνθήκες βελτίωσης 800 τόσο χιλιάδες για τον νομό Κρήτης,
δυστυχώς χάνεται γιατί ο Δήμος Ηρακλείου, δεν κατάφερε ή δεν ήθελε μάλλον
να καταθέσει πρόταση, γιατί τώρα λέει δεν προλαβαίνει. Χάθηκε δυστυχώς ένα
πρόγραμμα που θα βελτιώνε στο ελάχιστο τις συνθήκες διαβίωσης των
κατοίκων. Σ5*

*Αυτό το πρόγραμμα ήτανε για εγκατάσταση.. Για δομές όπως δημόσια μπάνια,
δημόσιες τουαλέτες...δρόμοι... ρευματοδότηση , δημόσια ρευματοδότηση ένα
πολυκεντρο για τα παιδιά.. Είναι δυνατόν να παίζουν παιδάκια στις λάσπες Σ5*

2.8. Μετακίνηση

Σε ερώτηση προς τους κατοίκους για το πώς γίνεται η μετακίνησή τους από τον καταυλισμό προς την πόλη, όλοι απάντησαν ότι οι μετακινήσεις γίνονται αποκλειστικά με τα ιδιωτικά τους οχήματα.

*Μετακινούμε με το αυτοκίνητό μου,... με φίλους που εξυπηρετούμαστε ο ένας με
τον άλλονε..., με αυτό τον τρόπο. Σ4*

Στο παρελθόν είχε γίνει αίτημα για να υπάρξει αστική γραμμή κοντά στον οικισμό, καθώς η στάση αστικού λεωφορείου βρίσκεται σε απόσταση 500 μέτρων από τον οικισμό.

Κάποτε είχαμε ζητήσει να βάλουμε μια αστική γραμμή γιατί να σκεφτείτε ότι τώρα έχουμε πάνω από εκατό παιδιά, εκατοσαράντα περίπου, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, και δεν έχουμε μια αστική συγκοινωνία ας πούμε με την Αλικαρνασσό, με την πόλη. Σ2

Δεν περνάει, λεωφορείο έξω από τον καταυλισμό, είναι περίπου στα 500 μέτρα πιο κάτω η στάση. Σ3

Επισημαίνεται βέβαια από κάποιους ότι υπάρχει λεωφορείο, το οποίο εξυπηρετεί αποκλειστικά την μετακίνηση των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος αναφέρεται ότι η μετακίνηση των γυναικών, όταν οι σύζυγοι απουσιάζουν, γίνεται με τα πόδια.

εξυπηρετεί λεωφορείο μόνο για τα παιδιά που τους παίρνουνε και πάνε στο γυμνάσιο ή στο σχολείο και τους ξαναφέρνουνε. Σ6

όταν λείπουν οι άντρες με τα αυτοκίνητα οι γυναίκες αναγκάζονται να πηγαίνουν από τον καταυλισμό στην Αλικαρνασσό να ψωνίζουν με τα πόδια. Σ5

2.9. Διαχωρισμός σε ανατολικό και δυτικό οικισμό

Στο σύνολό τους οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι ο καταυλισμός είναι μοιρασμένος όταν ερωτήθηκαν στο αν υπάρχει διαχωρισμός σε ανατολικό και δυτικό. Από τις απαντήσεις των περισσότερων φαίνεται ότι δεν έχουν ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ τους καθώς ως κύρια αιτία αναφέρουν την ύπαρξη δυο διαφορετικών φυλών, όπως επίσης και την διαφορετική γλώσσα. Η φυλή των Χαλκιδέων δεν μιλάει την Ρομανι γλώσσα παρά μόνο την ελληνική.

ο καταυλισμός είναι χωρισμένος σε δυο κομμάτια.. είναι το δικό μας και των Χαλκιδαιίων. Σ1

στον καταυλισμό τώρα αυτή τη στιγμή είναι δυο φυλές.... Είναι διαφορετική φυλή των χαλκιδέων και διαφορετική των τσιγγάνων. Οι χαλκιδεοι παράδειγμα εμάς μας λένε τσιγγάνους ή γύφτους ή ότι θέλουν. Και εμείς τους λέμε χαλκιδέους δηλαδή... ούτε οι μεν, ούτε οι δε, πιστεύουν ότι είμαστε το ίδιο. Σ1.

Ναι πιστεύω ότι είναι μοιρασμένος, γιατί είναι άλλη φυλή οι χαλκιδεοί που λέμε και άλλοι οι τσιγγάνοι. Σ4

Τους άλλους νομίζω πως τους χωρίζει κάτι, δηλαδή είναι επειδή εμείς δεν μιλάμε την τσιγγάνικη γλώσσα, ενώ οι κάτω μιλάνε, δεν ξέρω, μπορεί να είναι και αυτό. Άλλες φυλές ας πούμε ... κάπως. Σ3

Ένας αναφέρθηκε σε αυτόν τον διαχωρισμό ότι δεν υπήρχε, αλλά πρόεκυψε πριν 10 χρόνια, όταν το πρόσωπο το οποίο εκπροσωπούσε τον καταυλισμό, λειτουργούσε καθαρά προς ατομικό του όφελος .

πρώτα ήμασταν ένα. Αυτός που εκπροσωπούσε όμως τον καταυλισμό άρχισε να πουλάει τον καταυλισμό για την πάρτη του. Έτσι αρχίσαμε και ξεχωρίσαμε τον καταυλισμό πριν 10 χρόνια, όταν άρχισε να κάνουμε δεύτερο σύλλογο και να λέμε ότι.... εσύ... αυτοί... Αυτός αποκαλείται ακόμα πρόεδρος επειδή έτσι το θέλει. Σ2

Επίσης φαίνεται από τα λεγόμενα του ότι πρόσωπο μικρότερης ηλικίας συναναστρέφεται με συνομήλικους του, του γειτονικού καταυλισμού. Όμως συνεχίζοντας αναφέρει ότι οι γενιές πριν από αυτόν, αλλά και πολλοί από τη δική του γενιά δεν έχουν σχέσεις μεταξύ τους.

Εγώ δεν πιστεύω ότι είναι γιατί...εγώ είμαι από τον πάνω Καταυλισμό και παρόλο που είμαι από τον Πάνω καταυλισμό κάνω παρέα με τον κάτω καταυλισμό, με παιδιά δηλαδή από το κάτω κατακλυσμό. Σ3

..ούτε η προηγούμενη γενιά από εμένα, ούτε η γενιά η δικιά μου δεν θέλει... κάπως να κάνει παρέα με τους κάτω...αλλά εγώ δεν έχω θέμα. Σ3

Ορισμένοι αναφέρθηκαν στο γεγονός, ότι αυτό που τους χωρίζει δεν είναι κάποια εχθρότητα, αλλά η διαφορετική νοοτροπία, η κουλτούρα και τα έθιμα. Η διαφορετική αντίληψη για την καθημερινότητα και ο τρόπος ζωής είναι το αποτέλεσμα αυτού του διαχωρισμού.

αυτό σημαίνει για εμάς ότι εμείς έχουμε μία άλλη διαφορετική νοοτροπία, μία άλλη κουλτούρα, βλέπουμε εεε την καθημερινότητα και την ζωή με διαφορετικό τρόπο από την άλλη κοινωνική ομάδα που...

Αντιλαμβανόμαστε δηλαδή αλλιώς τα πράγματα. Δεν υπάρχει δηλαδή ούτε εεεε εχθρότητα μεταξύ μας όπως... πολλές φορές διακυβεύεται στα τοπικά μέσα ενημέρωσης και λοιπά, υπάρχει όμως ένα ένας τρόπος διαφορετικής κουλτούρας φιλοσοφίας και εθίμων. Σ5

Ο τρόπος ζωής μας χωρίζει. Δηλαδή ... οι νοοτροπίες .Υπάρχουν ,ας πούμε, τα θέματα αυτά. Σ7

Τέλος γίνεται αναφορά από έναν ερωτώμενο ότι ως λόγος διαχωρισμού, είναι η ύπαρξη κατοίκων που προβαίνουν σε παράνομες πράξεις και υπάρχει ο φόβος ότι η συναναστροφή με αυτά τα άτομα θα βλάψει και τους ίδιους.

..αρχίζουν και έρχονται διάφοροι άνθρωποι. Παράνομοι... Οπότε κρατάμε αποστάσεις. Σ6

2.10. Σχέσεις του καταυλισμού με την πόλη

Στην ερώτηση για το ποιες είναι οι σχέσεις των κατοίκων του καταυλισμού με την πόλη, δυο αναφέρθηκαν ότι είναι οικονομικές, καθώς σε αυτή προμηθεύονται τα είδη πρώτης ανάγκης, αλλά και οι ίδιοι σε αυτές τις γειτονιές εμπορεύονται τα προϊόντα της μαναβικής.

*παράδειγμα τα ψώνια μας τα κάνουνε Αλικαρνασσό ή Ηράκλειο, Σ1
Πάμε πουλάμε φρούτα, εεε στην πόλη, Σ4*

Σύμφωνα με τις αφηγήσεις τους, τους γεννιέται ένα αίσθημα μειονότητας και μειονεξίας καθώς και αίσθημα αποκλεισμού και απομόνωσης και αυτό ως αποτέλεσμα της αντιμετώπισης που βιώνουν από τους κατοίκους της πόλης.

*σε βλέπουν αλλιώς, νιώθεις μια μειονότητα. Παράδειγμα εγώ το νιώθω αυτό.
Όταν λέω ότι μένω τον καταυλισμό ή .. Σ1*

γιατί να μην μένω και εγώ μέσα στην πόλη; Είναι ένα παράπονο. Και εκτός από το παράπονο είναι και μια μειονότητα νιώθεις κάπως μειονεκτικά. Σ1

Ορισμένοι δε, είπαν ότι οι σχέσεις τους είναι καλές, αλλά όχι στο βαθμό που θα επιθυμούσαν, εφόσον υπάρχει το αίσθημα της μη αποδοχής της φυλής των τσιγγάνων.

Όχι όσο θα ήθελα...αλλά καλές. Με στεναχωρεί ότι μερικοί άνθρωποι από την πόλη δεν θέλουν τόσο τους τσιγγάνους... Δεν ξέρω γιατί, αυτό.....και δεν.... δεν είναι ωραίο να νιώθεις ότι δεν σε θέλει ο άλλος. Σ3

πολύ καλές δεν έχουμε θέμα.. με την πόλη με...με τους ανθρώπους της πόλης. είμαστε κανονικοί άνθρωποι και εμείς. Σ4

Στα πρώτα χρόνια ύπαρξης του καταυλισμού επισήμαναν ότι υπήρχε πρόβλημα αποδοχής και τους αντιμετώπιζαν διαφορετικά και περισσότερο ρατσιστικά. Τα τελευταία χρόνια θεωρούν ότι αυτό έχει κάπως εξαλείφει . Πιστεύουν ότι σε αυτό έχει βοηθήσει η ένταξη των παιδιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση της περιοχής και η συμμετοχή σε διάφορες τοπικές ποδοσφαιρικές ομάδες του Ηρακλείου. Επιπλέον φαίνεται να πιστεύουν ότι το παραπάνω ενισχύεται και από το γεγονός ότι και οι ίδιοι οι Ρομά επιδιώκουν πλέον την ένταξη τους, ώστε να είναι πιο ενεργά μέλη.

Κοίτα τα πρώτα χρόνια είχαμε όντως πρόβλημα. Τα τελευταία όμως χρόνια αυτό έχει εξαλειφθεί και είμαστε ένα. Δηλαδή έχουμε πάρα πολύ καλές σχέσεις με τους κατοίκους της Νέας Αλικαρνασσού κυρίως.. τους ντόπιους Σ5

τα παιδιά μας έχουν ενταχθεί στα σχολεία της περιοχής... και από τη φυλή των χαλκιδέων παίζουν στις ακαδημίες του Ηροδότου, εεε .. σε διάφορες τοπικές ομάδες του Ηρακλείου.

επιδιώκουμε την ένταξη μας, θέλουμε να έρθουμε πιο κοντά με την υπόλοιπη κοινωνία, γιατί η κοινωνία πρέπει να είναι ένα και να μην υπάρχουν διακρίσεις Σ5

Υπήρχε και κάποιος που πάλι ανέφερε ότι οι παρανομίες, οι οποίες χαρακτηρίζουν αδικώς όλο τον καταυλισμό, επηρεάζουν κατά συνέπεια και τις σχέσεις των κατοίκων της πόλης με τον καταυλισμό. Έχουν την πεποίθηση ότι η κοινωνία τους βλέπει ως σύνολο και όχι τον καθένα ξεχωριστά ως συμπεριφορά και προσωπικότητα.

Διάφορες...παρανομίες, διάφορεςπολλά..... χαρακτηρίζουν μετά όλο τον καταυλισμό. Σ6

μας είχε πει κάποτε ένας που τον κλέψανε τον ληστέψανε , “όλοι οι κολογυφτοι είσαστε το ίδιο”. Αλλά οι άνθρωποι όμως δεν έχουνε μπει σε αυτό τον καταυλισμό να πει αυτός είναι ο Νίκος.... Σ6

Μας βλέπουνε όλους μαζί σαν ένα και όχι ξεχωριστά τον καθένα. Σ6

Από κάποιους έγινε η επισήμανση ότι οι σχέσεις με την πόλη και τους κατοίκους της είναι ανάλογα τους ανθρώπους και θεωρούν ότι δεν θα έπρεπε να υπάρχει διαχωρισμός και ρατσισμός, εφόσον και οι ίδιοι είναι Έλληνες πολίτες με μόνη διαφορά την τσιγγάνικη καταγωγή τους.

Οι σχέσεις του καταυλισμού με την πόλη αναλόγως τους ανθρώπους πάλι σε αυτό Σ7

Δεν γίνεται να υπάρχει ρατσισμός εναντίον Ελλήνων. Σ5

να μην σε θεωρούνε εσύ είσαι τσιγγάνος, εγώ είμαι Έλληνας και να.. σε αυτό το θέμα.Σ7

δυστυχώς έχουν την ατυχία να έχουν τσιγγάνικη καταγωγή και να επωμίζονται τον τρόπο νομαδικής ζωής τους.. Είναι Απαράδεκτο . Σ5

2.11. Δομές που εξυπηρετούν

Σχετικά με το ποιες δομές γνωρίζουν ότι υπάρχουν για να εξυπηρετούν τον πληθυσμό των Ρομα, η πλειοψηφία - εκτός ενός- ανέφερε το πρώην Κέντρο στήριξης Ρομα και νυν Παράρτημα Ρομα του Κέντρου κοινότητας του Δήμου Ηρακλείου.

Υπάρχει το κέντρο στήριξης κοινότητας ρομα πρώτο και καλύτερο και τους ευχαριστούμε...είναι πάντα δίπλα μας από χρόνια.... Κάποια άλλη δομή δεν ξέρω. Σ1

το παράρτημα ,το κέντρο κοινότητας που έχει ένα κομμάτι που λέγεται παράρτημα Ρομά, εκεί εξυπηρετούνται όλοι οι κάτοικοι του καταυλισμού ανεξαρτήτων Φυλής. Σ5

Δεν γνωρίζουν κάποια άλλη δομή που να τους εξυπηρετεί. Αναφέρεται ότι η δημιουργία του, ήταν το καλύτερο για εκείνους, εξαιτίας του ότι οι περισσότεροι είναι αγράμματοι και η δομή τους εξυπηρετεί και τους βοηθάει σε πολλά θέματα

τους. Την θεωρούν αρκετά σημαντική για τον πληθυσμό διότι πριν ένιωθαν περισσότερο στο περιθώριο. Ένας ερωτώμενος ανέφερε ότι δεν υπάρχει κάποια δομή μέσα στον καταυλισμό και δεν τους επισκέπτεται καμία υπηρεσία να τους βοηθήσει εκτός του Κέντρου στήριξης Ρομά.

είμαστε ένας λαός σε μεγάλο βαθμό αγράμματος και ήμασταν, απλά συνδέεται και με την αμέλεια .. μας έχει βοηθήσει πάρα πολύ το κοινωνικό ιατρείο. Αυτό να φανταστείτε .. ξέρει πότε κάνει εμβόλιο ο γιος μου και εγώ δεν ξέρω. Σ2

Το Κέντρο στήριξης Ρομά έχει βοηθήσει, πολύ. Όμως νιώθω ότι δεν υπάρχει κάτι άλλο που να βοηθάει. Σ6

και πολύ σημαντική γιατί ήμασταν μέσα στο περιθώριο.. Σ2

.. μέσα στον καταυλισμό δεν έχει κανένας μία κανονική. Είναι όλα έξω. Σ4

μας εξυπηρετούνεσε πολλά πράγματα στο ... γιατρό, σε χαρτιά,... μας εξυπηρετούνε. Σ7

2.12. Τρόποι μετεγκατάστασης- ποιοι μπορούν να βοηθήσουν

Στην εν λόγω έρευνα, υπήρξε και η ερώτηση στην οποία ζητήθηκε από τους ερωτώμενους, η άποψή τους για την μετεγκατάσταση, τι προτείνουν, καθώς και ποιοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν σε αυτή.

Σκοπός για έναν ερωτώμενο είναι να μην υπάρχει καταυλισμός πλέον, διότι η ύπαρξη του γεννάει πολλαπλά προβλήματα, όπως παραβατικότητα, εγκληματικότητα και κυρίως δεν βοηθάει τους ίδιους τους κατοίκους.

Πιο πολύ εμάς δεν βοηθάει, γιατί όπου υπάρχει καταυλισμός πηγάζει η παραβατικότητα, η εγκληματικότητα και όλα αυτά. Σ2

Επίσης υπάρχει η επιθυμία κάποιων να γίνει πλέον ένταξη στον κοινωνικό ιστό, αλλά παράλληλα να υπάρξει σχετική οικονομική βοήθεια σε αυτό το νέο ξεκίνημα.

Ο σκοπός μας είναι τώρα να αφήσουμε όπου υπάρχει καταυλισμός, Εμείς κοιτάμε να ενταχθούμε μέσα στο κοινωνικό ιστό, να έχουμε μια βοήθεια τουλάχιστον, σαν ξεκίνημα Σ2

ο Παγκρήτιος σύλλογος προτείνει και την κοινωνική αποκατάσταση δηλαδή την πλήρη κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό. Αυτό όμως δεν θα γίνει με επιδότηση ενοικίου,Σ5

Στην πλειοψηφία τους θα ήθελαν να υπάρξουν βελτιώσεις των συνθηκών και δημιουργία υποδομών στον ήδη υπάρχον χώρο, ώστε να φτιαχτεί ένας σωστός οικισμός, ένα μικρό χωριό, καθώς για ορισμένους υπάρχει και συναισθηματικό δέσιμο .

να βρουν ένα χώρο, μεγαλύτερο ή στο ίδιο μέγεθος, πάνω κάτω αλλά να ...μας φτιάξουν κάτι καλύτερο , να μας βοηθήσουν και οικονομικάΣ3

θα πονέσω που θα φύγω από κει, αλλά... είναι το χωριό μου, δεν παύει να είναι το χωριό μου. θα προτιμούσα να παραμείνω εκεί άμα με τακτοποιήσουνε με κανονικές υποδομές Σ4

Ένας οικισμός, σωστά με το ρεύμα, με το νερό... ένα μικρό χωριό! Σ7

Δυο άτομα αναφέρθηκαν ότι δεν αποδέχονται να δοθεί επιδότηση ενοικίου για κάποια χρόνια, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος στην συνέχεια να βρεθούν άστεγοι.

Αυτό όμως δεν θα γίνει με επιδότηση ενοικίου, όπως πάνε να το πασάρουν να το πλασάρουν κάποιοι, σε αγράμματους και ανήμπορους ανθρώπους για 4 ή 5 χρόνια και μετά να κοιμούνται στα αυτοκίνητά..Σ5

Θα το προτιμούσα από το ενοίκιο. Δεν με βολεύει το πρώτο, γιατί δεν ξέρω άμα έχω τη δύναμη να πληρώσω το νοίκι. Σ7

Όσο αφορά το σημείο από ποιους θα μπορούσε να δοθεί αυτή η βοήθεια, η πλειοψηφία είπε ότι μπορεί να είναι από τον Δήμο Ηρακλείου, από τους τοπικούς φορείς και από την Περιφέρεια. Η βοήθεια μπορεί να είναι συγκεκριμένα για την εύρεση νέου χώρου, τη βελτίωση συνθηκών στον ίδιο χώρο, την κατασκευή σπιτιών που να τους ανήκουν ή ακόμα και τη δανειοδότηση.

θα μπορούσαν να βοηθήσουν ο Δήμος του Ηρακλείου, η Περιφέρεια Κρήτης, Σ3

αυτοί που θα μπορούσαν να βοηθήσουν είναι ο αντιδήμαρχος, εεε περιφέρεια... η Δημοτική αρχή... Σ4

ο κάθε δήμαρχος αλλά και ο συγκεκριμένος δήμαρχος που έχει και κάποιες λίγες κοινωνικές ευαισθησίες να γίνει πραγματικά ήρωας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εάν παραχωρούσε τον ήδη υπάρχον χώρο και από ένα άθλιο καταυλισμό το μετατρέπαμε σε ένα πρότυπο οικισμό, ανθρώπινο δηλαδή γιατί ζουν άνθρωποι.Σ5

στον ίδιο χώρο... ή όπου αλλού μπορούν αυτοί να μας φτιάξουν ένα σπίτι αλλά να είναι δικό μας.Σ4

Ένας αναφέρθηκε ότι οι αρχές δεν επιθυμούν να βρουν λύσεις στο θέμα της μετεγκατάστασης καθώς φοβούνται το πολιτικό κόστος. Ο ίδιος διακατέχεται από αίσθημα ύπαρξης ανικανότητας και απογοήτευσης για τους αρμόδιους φορείς.

αν θέλανε πραγματικά καθαρά δίκαια να βρεθεί, να βρεθούν λύσεις, θα είχαν βρεθεί. Δυστυχώς δεν θέλουν. Όλοι φοβούνται το πολιτικό κόστοςΣ5

Τέλος ένας ερωτώμενος αναφέρθηκε σε αποζημίωση που είχε δοθεί με την μορφή δανείου για να φύγουν από τον καταυλισμό, αλλά δεν είχε γίνει καμία παρέμβαση και έτσι παρέμεινε η ίδια κατάσταση.

Η αστυνομία θα μπορούσε να βοηθήσει για να διαλυθεί ο καταυλισμός.Σ6

Να επέμβει η αστυνομία. Σου λέει κύριε εδώ εσείς σας έδωσαν αυτή την αποζημίωση ..πρέπει να φύγετε από εδώ. Αλλά τόσα χρόνια όμως δεν μας έχει ενοχλήσει εμάς η αστυνομία.Σ6

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

3.1.Εργασία

Στην ερώτηση για το ποια είναι η εργασία τους, οι περισσότεροι αναφέρθηκαν στο γεγονός, ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων του καταυλισμού αυτή την περίοδο είναι άνεργοι. Τα κυρίως επαγγέλματα των κατοίκων είναι το πλανόδιο εμπόριο και η συλλογή από παλιοσίδερα.

Αυτή τη στιγμή το 90 το εκατό του καταυλισμού είναι κυριολεκτικά άνεργος. Σ2

Δυστυχώς τα τελευταία χρόνια για τους κατοίκους του καταυλισμού δεν υπάρχει εργασία Σ5

Πιο συγκεκριμένα για τις εργασίες των ίδιων των ερωτώμενων, μια ερωτώμενη εργάζεται ως εποχιακή υπάλληλος σε κέτερινγκ.

Εγώ δουλεύω εποχιακά σε ένα κέτερινγκ.. Σ1

Δυο άτομα ανέφεραν ως ενασχόληση τους το πλανόδιο εμπόριο αλλά στην παρούσα χρονική περίοδο είναι άνεργοι.

Ήμουν έμπορας. Τώρα αυτό σταμάτησε, δεν υπάρχει τίποτα .Σ2

Τώρα, εγώ τώρα, αυτή τη στιγμή δηλαδή που δεν κάνω το εμπόριο γιατί δεν υπάρχει δουλειά. Και είμαι στην ουσία άνεργος. Σ5

Τρίτος αναφέρει την ιδιότητα του ως μαθητής γυμνασίου, αλλά κάνει αναφορά στην εργασία των γονιών του, λέγοντας ότι η ασχολία του πατέρα του ήταν το πλανόδιο εμπόριο και η μητέρα του εργάζεται στην καθαριότητα του Δήμου.

Είμαι 15 χρονών . Πάω σχολείο στην Τρίτη γυμνασίου! Η μάνα μου είναι ...δουλεύει στον Δήμο Χερσονήσου, και ο πατέρας μου αυτήν την περίοδο δεν δουλεύει κάπου. Πλανόδιο εμπόριο έκανε ο πατέρας μου. Σ3

Κάποιος άλλος έχει ως κύρια ενασχόληση του τη μαναβική αλλά και την συλλογή παλιοσίδηρων όταν δεν μπορεί να προμηθευτεί εμπορεύματα. Αλλά δεν παραλείπει να επισημάνει ότι αυτή την περίοδο δεν εργάζεται διότι δεν υπάρχει δουλειά για εκείνον.

μανάβης είμαι.. μανάβης και άμα δεν έχει δουλειά, παλιατζής, ... παλιατζής. Αλλά αυτή τη στιγμή δεν δουλεύω γιατί δεν έχει δουλειά, τίποτα. Σ4

Ένας ερωτώμενος είναι πλέον συνταξιούχος, αλλά στο παρελθόν η εργασία του ήταν το πλανόδιο εμπόριο λευκών ειδών.

Εγώ ήμουνα ,περίπου 20 χρόνια είχα μια κλούβα, ένα αυτοκίνητο και πούλαγα εμπορεύματα. Χαλιά, κουβέρτες, παπλώματα. Λευκά είδη... Σ6

Τέλος αναφέρεται από κάποιον η μαναβική αλλά και η πώληση αντικειμένων στο κέντρο του Ηρακλείου.

Η εργασία μου, είμαι μανάβης εεεε... τυχαίνει να βγούμε και μετά στο κέντρο της αγοράς να βγούμε ότι βρούμε να πουλήσουμε για να βγάλουμε πέρα στην οικογένειά μας.. Σ7

3.2.Δυσκολίες στην εργασία

Σε επόμενη ερώτηση για το ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην εργασία τους, η πλειοψηφία έκανε λόγο για την μη έκδοση αδειών λαϊκών αγορών και πλανόδιου εμπορίου, με αποτέλεσμα αυτό να δυσκολεύει την εξάσκηση του επαγγέλματος που γνωρίζουν να κάνουν.

Οι δυσκολίες είναι ότι ...πρώτον δεν μας δίνουν άδειες της εργασίας που κάναμε στο εμπόριο λαϊκών αγορών ή πλανοδίου, Σ2

Δεν βγαίνουν και άδειες. Δεν δίνουν τίποτα. Πως επιβιώνω με ένα παιδί; Άρα με σπρώχνει το ίδιο μου το κράτος, το δήθεν κράτος δικαίου, στην παραβατικότητα. Εάν θέλει αυτό, αυτό θα έχει. Σ5

Οι ερωτώμενοι ανέφεραν ότι λόγω της μη χορήγησης νόμιμης άδειας πλανόδιου εμπορίου αντιμετωπίζουν συνεχώς την επιβολή προστίμων και την αφαίρεση πινακίδων, αλλά έχουν και συνεχώς το αίσθημα του φόβου και της ανασφάλειας εξαιτίας αυτού. Πολλές φορές αναφέρουν ότι εργάζονται κυρίως για την εξόφληση αυτών των προστίμων.

όταν βγω στην δουλειά έτσι ... θα με γράψουν 3000 , 5000 ή αυτομάτως μου παίρνουν τις πινακίδες και ... με στεναχωρεί , με πιάνει φοβία και αυτά τα έχουμε πληρώσει... μετά δουλεύουμε για να πληρώσουμε τα γραψίματα ...και όλα αυτά. Κάνει πολύ δύσκολο το... (σταματάει) Σ2

Πηγαίνοντας στην Λαϊκή, κάνοντας το πλανόδιο εμπόριο σε βρίσκει η Δημοτική αστυνομία σου κατάσχει τα πράγματα και σου παίρνει το εμπόρευμα Σ5

Επίσης κάποιιοι αναφέρουν ως δυσκολία στην εργασία τους την οικονομική κρίση και επιπλέον το γεγονός ότι η πολιτεία θεωρεί ως παραεμπόριο, το εμπόριο που εξασκούν.

Δυστυχώς όμως και το εμπόριο, η ίδια η πολιτεία το θεωρεί παραεμπόριο. Δυστυχώς όμως αυτό που κάνουμε εμείς δεν είναι παραεμπόριο. Σ5

Οι συνθήκες εργασίας ειπώθηκε ότι είναι δύσκολες. Όταν δε, είναι αδύνατη η εξάσκηση του επαγγέλματος που γνωρίζουν για την επιβίωση τους, θα προβούν σε παράνομες ενέργειες .

θα υπάρξει η παραβατικότητα οι κλεψιές το εμπόριο ναρκωτικών για να επιβιώσει... Όταν ο άλλος πεινάει; τι θα κάνει δηλαδή; Σ5

Μια άλλη δυσκολία λένε ότι είναι η μη νόμιμη και μόνιμη εργασία. Τέλος μια ερωτώμενη αναφέρθηκε στην δυσκολία που έχει στην καθημερινή της μετακίνηση.

Δεν έχουμε κάποια δουλειά ας πούμε νόμιμη. Σ7

Για μένα προσωπικά η μεγαλύτερη μου δυσκολία ήταν το μέσο , έπρεπε είτε ο πατέρας μου, είτε ο αδελφός μου να είναι στο σπίτι για να με πηγαίνουν και να με γυρίζουν μετά, Σ1

3.3. Περίοδος που ήταν καλύτερα οικονομικά –Οικονομική κρίση

Στην ερώτηση που αφορούσε ποια ήταν η καλύτερη οικονομική περίοδος, οι περισσότεροι αναφέρθηκαν έως το έτος 2010. Το πλανόδιο εμπόριο το οποίο εξασκούσαν κυρίως στην επαρχία, μπορούσε να αποφέρει έσοδα.

Από την άλλη ένας ερωτώμενος αναφέρει ότι ευνοϊκότερη περίοδος, ήταν έως το 2002, πριν την αλλαγή του νομίσματος και της οικονομικής κρίσης.

Ναι ας πούμε ότι μέχρι το 2010εεεε.... ήταν πάρα πολύ καλά γιατί δεν είχαμε πρόβλημα στην δουλειά που είχαμε μάθει, και κάναμε ας πούμε στο εμπόριο.Σ2

μέχρι το.... 2015 ήμουν καλύτερα... πηγαίναμε και πουλούσαμε φρούτα σε διάφορα χωριά Σ4

Πριν μια δεκαετία ναι, ήμουν καλύτερα οικονομικά που γύριζα ακόμα με το αυτοκίνητο... και είχε και ο κόσμος λεφτά.Σ6

Πριν μία δεκαετία ζούσαν και ζούσαν αξιοπρεπέστατα γιατί υπήρχε η δουλειά δεν ήταν η οικονομική κρίση, πριν το ευρώ βέβαια. Σ5

Για μια κάτοικο η οικονομική της κατάσταση χαρακτηρίζεται καλύτερη όταν εργάζεται στην εποχιακή εργασία της και έχει τα δικά της χρήματα. Την περίοδο που δεν εργάζεται έχει μόνο το επίδομα των παιδιών και της είναι αρκετά δύσκολο να μπορέσει να εξασφαλίσει τις καθημερινές ανάγκες της ίδιας και των ανήλικων παιδιών της, όντας μονογονεϊκή οικογένεια.

*το πιο καλά οικονομικά πιστεύω ήμωνα τις δυο τελευταίες σεζόν που δούλενα και έβγαζα δικά μου λεφτά και έλεγα ότι εντάζει είμαι καλά.
βέβαια περνώ το επίδομα το Α21 το οποίο εντάζει έχω τρία παιδιά άλλα τι να μου κάνει ένα επίδομα κάθε τρεις μήνες ή δυο μήνες; ... Σ1*

Δεν πρέπει να παραλειφτεί και η απάντηση ενός ερωτώμενου ότι ποτέ δεν ένιωσε ότι η οικονομική του κατάσταση είναι ικανοποιητική.

Όχι ποτέ δεν ήμωνα καλύτερα οικονομικά Σ7

Τέλος αναφέρθηκε και το γεγονός ότι το τελευταίο διάστημα επειδή οι γυναίκες κυρίως του καταυλισμού, εργάζονται στον τομέα της καθαριότητας, είναι λίγο καλύτερα η οικονομική τους κατάσταση.

ευτυχώς τώρα πέντε, έξι μήνες που έχει γίνει με τις νιφάδες μας με τις ανιμιές μας που τους παίρνει ο Δήμος.....στη δουλειά. Και δουλεύουν τα παιδιά και επιβιώνουμε.Σ6

3.4.Δουλειές που απασχολούνται οι κάτοικοι του καταυλισμού

Η πλειοψηφία των κατοίκων του καταυλισμού σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων αναφέρουν ότι ο ανατολικός οικισμός ασχολείται επί το πλείστον με εμπόριο οπωροκηπευτικών και τη συλλογή από παλιοσίδερα, ενώ ο δυτικός εμπορεύεται είδη ρουχισμού και εμπόριο είτε σε λαϊκές αγορές είτε πλανόδιο.

*πιο πολύ από την μεριά τη δική μας (ανατολικός) ασχολούνται με μαναβική, ξέρεεις πουλάνε φρούτα εποχιακά και όλα αυτά... άλλοι μαζεύουν παλιοσίδερα.
Από τον πάνω καταυλισμό (δυτικό) βγαίνουν στις λαϊκές, πουλάνε ρούχα Σ1*

Οι περισσότεροι ασχολούνται με το εμπόριο, είτε φεύγοντας το πρωί παίρνουν τα αυτοκίνητά τους με τις γυναίκες τους και πάνε στα χωριά ,τις αφήνουν με τα καρτσάκια να πουλάνε είτε μαναβικά, είτε εποχιακά είδη δηλαδή για να μπορέσουν να επιβιώσουν. Σ5

Αυτή τη δουλειά μας έχουν μάθει και αυτή κάνουμε. Σ4

Υπάρχουν και ελάχιστες περιπτώσεις που η εργασία τους έχει ξεφύγει από τα παραδοσιακά και καθιερωμένα επαγγέλματα για τους Ρομά και εργάζονται, είτε σε καφετέριες είτε σε ξενοδοχεία ως εποχιακό προσωπικό.

όπως ο αδελφός μου, που είναι το καμάρι μας, (γελάει) που δουλεύει , που έχει δουλέψει σε μια καφετέρια, έχει δουλέψει σε ένα ξενοδοχείο , έχει δουλέψει, έχει κάνει την πρακτική του σε ένα γηροκομείο, Σ1

Εγώ δουλεύω στον ιππικό όμιλο, σε ένα κέτερινγκ..εποχιακά ναι , σεζόν.. Σ1

Από κάποιους γίνεται αναφορά ότι οι γυναίκες, είτε ασχολούνται με τα οικιακά, είτε δουλεύουν μαζί με τους συζύγους τους. Τον τελευταίο όμως χρόνο αυτό έχει αλλάξει λόγω της εργασίας τους στην καθαριότητα του Δήμου Ηρακλείου και όμορων αυτού.

Το μόνο αυτό που έχει γίνει τώρα, κάνα χρόνο, ενάμιση, είναι που παίρνουνε τα κορίτσια μας τις κοπελιές στη δουλειά ,στο Δήμο. Σ6

3.5 Ποιοι συνεισφέρουν οικονομικά στο σπίτι; Οι άνδρες ,οι γυναίκες;

Σύμφωνα πάντα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων, παλιότερα η οικονομική συνεισφορά στην οικογένεια ήταν αποκλειστική ευθύνη των ανδρών, ενώ η κύρια ενασχόληση των γυναικών ήταν τα οικιακά και η φροντίδα των παιδιών τους.

Μμμ παλιότερα, πριν χρόνια ήταν αυτό αποκλειστικό κομμάτι των ανδρών.

Ξέρεις οι γυναίκες να είναι σπίτι με τα παιδιά και οι άνδρες να δουλεύουν, να φέρνουν ότι χρειάζεται το σπίτι. Σ1

όσο και να πεις κάποια βοήθεια την είχαμε και από τις γυναίκες. Αλλά στα τόσα χρόνια προσφέρανε οι άντρες Σ4

Οι γυναίκες παλιά επειδή δεν υπήρχανε δουλείες αγροτικές να δουλεύουνε...να πλένουνε, να κάνουν μπάνιο τα παιδιά τους... Σ6

Τα τελευταία χρόνια όμως και οι γυναίκες συνεισφέρουν οικονομικά δουλεύοντας σε υπηρεσίες καθαριότητας των Δήμων και αυτό το αναφέρουν και ως αλλαγή της ζωής τους προς το καλύτερο.

τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί αυτό το κομμάτι, δηλαδή παράδειγμα πριν πέρυσι πρόπερσι πολλά κορίτσια του καταυλισμού, ξεκίνησαν να δουλεύουν στον Δήμο καθαριότητα, στο οποίο αυτό δεν είχε ξαναγίνει. Σ1

πιστεύω ότι αλλάζει η ζωή μας προς το καλύτερο. Είναι εξέλιξη, είναι εξέλιξη ναι. Σ1

Πλέον οι περισσότεροι κάνουν λόγο για οικονομική συνεισφορά τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών. Τέλος είναι επιθυμία τους να υπάρχει μια σταθερότητα στην εργασία.

Και οι δυο συνεισφέρουν. Ναι θα είναι καλό να συνεισφέρουν και οι δυο στην οικογένεια Σ3

Ναι αύριο μεθαύριο η γυναίκα μου θα ήθελα να βοηθάει οικονομικά, αλλά ...να έχει μια σταθερή δουλειά, όχι κουραστική, αρκεί να βοηθάει κάπως.. Σ3

συνήθως ο άντρας και οι γυναίκες τώρα πρόσφατα που είχανε πιάσει δουλειά στο δήμο Σ4

Στο σπίτι συνεισφέρουν και οι δυο. Σ6

3.6. Επιπλέον εισοδήματα

Σε ερώτηση που έγινε για τα επιπλέον εισοδήματά τους, η πλειοψηφία των ερωτώμενων είτε ενισχύει το εισόδημά της οικογένειας με τα επιδόματα, όπως το Α21 και το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ), είτε είναι το μοναδικό εισόδημά της.

από την εργασία δεν υπάρχει τίποτα, κυριολεκτικά τίποτα... το μόνο που παίρνουμε είναι αυτά τα επιδόματα που παίρνουν, και ευτυχώς που ήταν αυτά.. αλλιώς η... ένας θεός και η Παναγιά ξέρει τι θα γινόμασταν, ... Σ2

Εκτός από την εργασία οι γονείς μου έχουν κάποια επιπλέον εισοδήματα όπως είναι το Α21. Σ3

Ένας απάντησε ότι δεν έχει επιπλέον εισόδημα εκτός από την σύνταξή του, ενώ δυο αναφέρουν ότι δεν έχουν από κάπου επιπλέον εισοδήματα.

Η σύνταξή μου του ΟΓΑ κορίτσι μου είναι το εισόδημα μου Σ6

κάποια επιπλέον χρήματα από κάπου αλλού... όχι... από πουθενά. Σ7

Όχι δεν έχω. Σ4

Πιο συγκεκριμένα κάνοντας λόγο για τα εν λόγω επιδόματα, ως επιπλέον εισόδημα, τα θεωρούν αρκετά βοηθητικά, διότι όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν χωρίς αυτά θα υπήρχε παραβατικότητα.

αυτό το ΚΕΑ και τα πολυτεχνικά, όσοι είναι πολύτεκνοι. Δηλαδή εάν δεν υπήρχε αυτή τη στιγμή αυτό, σας διαβεβαιώνω κατηγορηματικά ότι... θα είχαμε όλοι, όλοι μέσα στην παραβατικότητα να μπορέσουμε να καταφέρουμε με κάθε τρόπο να μπορέσουμε να βρούμε το προς το ζην. Σ2

Υπήρξε και ένας ερωτώμενος, ο οποίος τα χαρακτηρίζει ως ψευτοεπίδοματα και ότι δεν μπορεί να επιβιώσει μια οικογένεια από αυτά.

Ζούμε με κάποια ψευτοεπίδοματα της πλάκας περιμένοντας ή το εισόδημα κοινωνικής αλληλεγγύης ή το Α21 για να επιβιώσουν οι οικογένειες . Σ5

3.7. Τωρινή οικονομική κατάσταση

Μιλώντας για την ισχύουσα οικονομική τους κατάσταση, στο σύνολο τους οι ερωτώμενοι την χαρακτηρίζουν κακή και κάτω από το όριο της φτώχειας. Οι περισσότεροι έχοντας πολύτεκνες οικογένειες και θέλοντας να βοηθήσουν και τις οικογένειες των παιδιών τους, δυσκολεύονται αρκετά. Η εργασία που έχουν μάθει να εξασκούν δεν αποφέρει επαρκές εισόδημα για επιβίωση.

μόνη μου με τρία παιδιά πιστεύω μμμ, δεν είμαι σε καλή κατάσταση. Σ1

Ευτυχώς που υπάρχει αυτό το... το επίδομα που παίρνουμε και όλες μας οι ελπίδες είναι εκεί. Αλλά αυτό ,επειδή είμαστε πολύτεκνες οικογένειες παραπάνω από δέκα μέρες δεν κρατάει, Σ2

Είναι πάρα πολύ δύσκολα Σ4

Όχι κακή, τη θεωρώ δηλαδή.. κάτω και από το όριο της φτώχειας, Μερικές φορές υπάρχουν οικογένειες που δεν έχουν να πάρουν όχι μόνο ένα κουτί γάλα, στο ... και υπάρχουν και κάποιοι που οικονομικά είναι πιο καλά. Σ5

Κακή, για καλή δεν την λέω. ότι και δουλειά να κάνεις δεν κουνάει. Σ7

Μόνο ένας ερωτώμενος από την ηλικιακή ομάδα των εφήβων χαρακτηρίζει την οικονομική κατάσταση της οικογένειας του καλή.

είναι καλή!... Σ3

3.8. Αλλαγές στα επαγγέλματα που ασχολούνται οι σημερινοί κάτοικοι

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων δεν φαίνεται να υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στα επαγγέλματα που ξέρουν να εξασκούν οι Ρομά, παρά κάποιες εξαιρέσεις που δεν εξασκούν πια τα παραδοσιακά επαγγέλματα. Συνεχίζουν να κάνουν εμπόριο, μαναβική και συλλογή από παλιοσίδερα.

Μπορεί ένας, να τανε, πριν να φτιάχνε καρέκλες, και σήμερα μπορεί να έχει βάνει φρούτα. και η δουλειά του δεν πάει καλά. Σ7

Μμμ συνεχίζουν και κάνουν αυτά που έκαναν, άλλος ας πούμε με τα μαναβικά, άλλος με παλιοσίδερα, άλλοι στις λαϊκές ...Τα ίδια επαγγέλματα. Σ1

Αυτό που πάλι αναφέρεται, ότι έχει προστεθεί ως απασχόληση, είναι η μισθωτή εργασία των γυναικών, όπως αυτή της καθαριότητας στους Δήμους και ότι έχουν μειωθεί οι περιπτώσεις κυρίως των γυναικών που επαιτούσαν.

Οι γυναίκες πλέον βγαίνουν στην καθαριότητα Σ1

δουλεύουνε ένα χρόνο εκεί, ενάμιση, δύο, μπορεί και να συνεχίσει αυτό, στην καθαριότητα στον Δήμο.Αυτή είναι η αλλαγή. Σ6

Και ζητιανεύανε κιόλας... Σ7

Επιπλέον γίνεται αναφορά από έναν, ότι επειδή είναι πιο συστηματική η φοίτηση των παιδιών στο σχολείο, αυτό λογίζεται και σαν προσπάθεια για αλλαγή της εργασίας στο μέλλον.

τα παιδιά πάνε ..κάνουνε μεγάλη προσπάθεια ένα βήμα παρακάτω προς την παιδεία ...αφού αυτό αλλάζει και αυτό θα αλλάξει. Σ2

Επίσης για ακόμα μια φορά ένας κάνει αναφορά στην έξαρση της παραβατικότητας, λόγω της ανυπαρξίας του πλανόδιου εμπορίου.

Δυστυχώς όμως και το εμπόριο, η ίδια η πολιτεία το θεωρεί παραεμπόριο. Για αυτό έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και μέσα στην κοινότητα των τσιγγάνων η έξαρση της παραβατικότητας.Σ5

3.9. Κατοικία

Σχετικά με την κατάσταση των κατοικιών του καταυλισμού οι περισσότεροι δίνουν απαντήσεις, όπου φαίνεται ότι οι κατοικίες είναι διαφορετικές στον ανατολικό από το δυτικό οικισμό. Πιο συγκεκριμένα οι κάτοικοι του ανατολικού οικισμού, φαίνεται να τις έχουν βελτιώσει είτε μόνοι τους, είτε με την βοήθεια εργατών, σε αντίθεση με τους κατοίκους του δυτικού οικισμού που αναφέρουν ότι δεν έχουν κάνει καμία βελτίωση στις κατοικίες τους.

πάνω από 20 χρόνια ζούσα σε μια παράγκα, οποία ήταν από ξύλα και νάιλον, αλλά όσο και να την μάλωνα, όσο και να την έφτιαχνα, πάντα θα έμπαινε το ποντίκι μέσα. πολλές φορές κάνανε πράγματα ας πούμε μέσα στα πιάτα σε διάφορες αυτά, αποφασίσαμε να βελτιώσουμε με κίνδυνο ας πούμε τις οικονομίες μου, λίγο το χώρο. Δηλαδή να πάρουμε δέκα μπλόκους, να χτίσουμε γύρω γύρω, να κάνουμε ένα δωμάτιο , να το βάψουμε μόνο και μόνο να μην μπαίνει το ποντίκι μέσα. Σ2

είχα παράγκα... και με την οικονομία που είχα, είχα φέρει κάτι Αλβανούς εργάτες που ξέρανε να χτίζουνε, και έχω χτίσει ένα σπιτάκι και μένω με την οικογένειά μου. Σ4

Δεν μας βοήθησαν κάποιои. Οι ίδιοι Οι γονείς μου ασχολήθηκαν και το φτιάζανε. Σ3

την δεκαετία του 2002, ζούσα σε πολύ καλύτερες συνθήκες εκεί, μετά που ξεκίνησε η κρίση και αυτά και κάποια προσωπικά μου δηλαδή θέματα, τώρα μένω σε μια παράγκα ένα επί ένα, και μόνος μου το έχω φτιάξει με ξύλα. Σ5

Το σπίτι που ζω έτσι ήταν από πάντα. Αυτό, απλώς όπως το είχα, έτσι είναι τόσα χρόνια όπως το βρήκα. Έτσι ακριβώς. Σ7

3.10 Εργασία γυναικών διαφορετική σε σχέση με παλιότερα

Σύμφωνα με τους περισσότερους ερωτώμενους η κύρια και μοναδική ασχολία των γυναικών παλιότερα, ήταν τα οικιακά και η ανατροφή των παιδιών τους, όντας και πολύτεχνες οικογένειες.

Αυτό που φαίνεται να έχει προστεθεί σύμφωνα πάντα με τους ερωτώμενους, είναι ότι το τελευταίο διάστημα, αρκετές γυναίκες εργάζονται πλέον ως μισθωτές στον τομέα της καθαριότητας των Δήμων.

παλιότερα δεν βγαίνουν, δεν δούλευαν οι γυναίκες ήταν αποκλειστικά στο σπίτι, τώρα έχει βελτιωθεί αυτό το κομμάτι πολλές γυναίκες δουλεύουν πλέον στον Δήμο καθαριότητας, ... Σ1

Τώρα τελευταία που ... αυτό που γίνεται με τον Δήμο.. και παίρνουν τα κορίτσια προς την καθαριότητα Σ2

Επιπλέον ανέφεραν πως εκτός από τα οικιακά δούλευαν και συνεχίζουν να δουλεύουν και σήμερα μαζί με τους άνδρες τους στο πλανόδιο εμπόριο και στην συλλογή παλιοσίδερων.

κάποια κορίτσια, δουλεύουν μαζί με τους άνδρες τους ! Σ1

πήγαινε και ο άνδρας και η γυναίκα δηλαδή ήταν εκεί υπήρχε ... ισότητα μεταξύ στο εμπόριο, και των γυναικών και των ανδρών. Σ5

Δυο άτομα ανέφεραν ότι η επαιτεία ήταν μια από τις ασχολίες των γυναικών για την εξασφάλιση χρημάτων, αλλά πλέον αναζητούν νόμιμες δουλειές.

μπορεί να τύχαινε η γυναίκα να ζητιάνευε και σήμερα είναι καλά να μπει σε μία δουλειά νόμιμη, να δουλέψει Σ7

Παλιότερα οι γυναίκες πήγαιναν για ζητιανιά και τέτοια, ενώ τώρα βρίσκουν μον.. ...νόμιμες δουλειές και ασχολούνται με αυτές. Είναι καλύτερο. Σ3

4.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

4.1.Ελεύθερος χρόνος

Στην ερώτηση που έγινε για τον αν έχουν ελεύθερο χρόνο και πως τον αξιοποιούν οι περισσότεροι απάντησαν ότι τον καταναλώνουν σε συζητήσεις για θέματα και προβλήματα που απασχολούν τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Κάποιος ερωτώμενος αναφέρθηκε στην συνεχή ενασχόληση με τις επισκευές του σπιτιού.

Τον ελεύθερο μου χρόνο βγαίνουμε και συζητάμε εκεί με διάφορα... θυμόμαστε και τα παλιά.. πως ξεκίνησε η ζωή μας, πως έφτασε, και πιο πολύ συζητάμε. ασχολούμαστε πιο πολύ με συζητήσεις επι των προβλημάτων ,πως θα μπορέσουμε να καλύτερέσουμε τη ζωή μας, και να κοιτάζουμε και εμείς...Σ2

Εδώ κάθομαι με τον αδελφό μου, πίνουμε το καφεδάκι μας, συζητάμε για τις οικογένειες μας, για τα παιδιά μας, για τα εγγόνια μας. Σ6

Φτιάχνω διάφορα... πράγματα στο σπίτι, όπου υπάρχει διαρροή νερού όπου υπάρχει από το τσίγκο που στάζει..... με το σπίτι κυρίως.. με την αυλή Σ4

Ένας άλλος αφιερώνει τον ελεύθερο χρόνο του στα ηλεκτρονικά μέσα δικτύωσης, στη ενασχόληση με τον αθλητισμό, και συγκεκριμένα με το ποδόσφαιρο και με την ανάγνωση βιβλίων.

ή θα διαβάσω, ή θα ασχοληθώ με τα προβλήματα.... ή θα ασχοληθώ με τον αθλητισμό Τη μπάλα, ή θα ασχοληθώ με τα ηλεκτρονικά μέσα δικτύωσης... Σ5

Ο ερωτώμενος που είναι στην εφηβική ηλικία, αξιοποιεί τον ελεύθερο χρόνο του στην συναναστροφή και στις εξόδους με τους φίλους του, οι οποίοι όπως αναφέρει είναι παιδιά του ανατολικού οικισμού, ενώ εκείνος κατοικεί στον δυτικό οικισμό, αλλά και με παιδιά που δεν ανήκουν στην φυλή των Ρομά.

παίρνω τα παιδιά από τον κάτω καταυλισμό, (ανατολικός) γιατί είμαι πιο καλά με τον κάτω καταυλισμό, και πηγαίνω βόλτες, με τα παιδιά από εσάς τους μπαλαμους Σ3

Επίσης δυο από τους ερωτώμενους αναφέρουν ότι δεν έχουν καθόλου ελεύθερο χρόνο. Στην μια περίπτωση αιτία είναι η συνεχής αναζήτηση για μεροκάματο και στην άλλη ο πολλαπλός ρόλος της γυναίκας.

Δεν έχω ποτέ ελεύθερο χρόνο. Γιατί δουλεύω το πρωί, μετά έρχομαι στο σπίτι άιντε να φτιάξω το σπίτι μου άιντε να μαγειρέψω τα παιδιά μου άιντε να διαβάσω τα παιδιά μου, άιντε να ντύσω τα παιδιά μου, άιντε.... Σ1

Απλώς κοιτάμε πώς και πώς, να πάμε να τραβηχτούμε από δω και από κει να πάμε να βγάλουμε ένα μεροκαματάκι. Όχι δεν έχω... ελεύθερο χρόνο... δεν έχομε ... Σ7

4.2.Άτυπα δίκτυα

Τα άτυπα δίκτυα και εφόσον έγινε σχετική διευκρίνιση για την έννοια αυτών, φαίνεται από τις απαντήσεις των περισσότερων ότι υπάρχουν. Πιο ειδικά οι ερωτώμενοι στο σύνολο τους ανέφεραν ότι η κυρία και ουσιαστική στήριξη

προέρχεται από την οικογένεια τους, την πυρηνική αλλά και την ευρύτερη συγγενική. Αυτό τους δίνει και ένα αίσθημα ασφάλειας.

Όταν έχουμε πρόβλημα, βοηθάνε οι συγγενείς δεν είμαστε μόνοι. Σ3

Ε ναι κάποιος φίλος μου κάποιος αδερφός μου, μπορεί να με βοηθήσει να με εξυπηρετήσει. Σ4

εμείς βοηθιόμαστετο σοι ,η οικογένεια. Σ6

όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα υπάρχει υποστήριξη από την οικογένεια Σ7

Σε καταστάσεις κρίσης, απαντούν ότι υπάρχει αλληλεγγύη και υποστήριξη από τους συγγενείς και από ξένους σπάνια και ανάλογα την περίπτωση. Επιπροσθέτως αναφέρθηκε ότι η στήριξη προέρχεται και από τα μέλη του καταυλισμού, όσο τους το επιτρέπει η οικονομική τους κατάσταση, τοποθετώντας έτσι την βοήθεια περισσότερο σε οικονομική.

Βασικά αυτό είναι, είναι βασικό μας στοιχείο πως... οι συγγενείς είτε η οικογένεια πάντα θα βοηθούνται μεταξύ τους... οι συγγενείς κυρίως όχι οι ξένοι. Σ1

Η υποστήριξη σε καταστάσεις κρίσης είναι κυρίως από όλους. Αναλόγως την περίπτωση και από συγγενείς, καμία φορά και από ξένους.. καμία φορά, ανάλογα..... το καλό που έχουμε ότι υπάρχει αλληλεγγύη. Σ2

υποστήριξη από τη οικογένεια μου! Υποστήριξη μεταξύ των μελών του καταυλισμού...όσο.. επιτρέπεται. Όσο δηλαδή τους το επιτρέπει..... η οικονομική τους δυνατότητα, ναι υπάρχει. Σ5

4.3.Σύλλογοι που αφορούν Ρομα

Στο σημείο που έγινε αναφορά για το τι γνωρίζουν για την ύπαρξη συλλόγων στον καταυλισμό, κάποιои αναφέρθηκαν πρωτίστως στον πρώτο σύλλογο Ρομά με την ονομασία «Ελπίδα», ο οποίος δημιουργήθηκε το 1998 και εκπροσωπούσε στο σύνολο τους κατοίκους του καταυλισμού.

Τα εγγεγραμμένα μέλη αυτού του πρώτου συλλόγου, με βάση πάντα τους ερωτώμενους, είπαν ότι ήταν από όλες τις φυλές Ρομά καθώς και από όλο τον νομό

Ηρακλείου. Δυο άτομα επισήμαναν ότι το 2011 εξαιτίας εσωτερικών προβλημάτων κυρίως μεταξύ των φύλων, διαγραφήκαν εκείνοι που είχαν αντιδράσεις. Αναφέρεται επίσης από κάποιον άλλον ότι ο λόγος ήταν ότι δεν υπήρχε η εκπροσώπηση που έπρεπε να υπάρχει από τον σύλλογο.

Ο πρώτος σύλλογος οργανώθηκε το 1998, που λεγόταν «ΕΛΠΙΔΑ» και μετά το κάνανε Παγκρήτιο Σύλλογο ,εεεε ..μετά αυτό διασπάστηκε επειδή δεν υπήρχε αυτό.. η εκπροσώπηση, η οποία έπρεπε να είναι, και τώρα τελευταία έχουμε τρεις συλλόγους Σ1

Ο δικός μας ο Παγκρήτιος πολιτιστικός σύλλογος , που δεν ήταν Παγκρήτιος, είχε ιδρυθεί το 1998 και λεγότανε Πολιτιστικός Σύλλογος Αθίγγανων “η Ελπίδα” Σ5

τότε δεχόμασταν όλα τα μέλη του νομού του νησιού να εγγραφούν εεε στον σύλλογο και είχαν γραφτεί πάρα πολλά μέλη σχεδόν ήταν όλες οι φυλές στον σύλλογο. Σ5

Από το 2011 και μετά όμως με κάποια εσωτερικά προβλήματα μεταξύ των μελών και των φυλών κυρίως, διαγράφηκαν όλοι αυτοί που είχαν αντιδράσεις. Σ5

Στον ανατολικό οικισμό αναφέρεται η ύπαρξη δυο συλλόγων, οι οποίοι είναι ο σύλλογος με την ονομασία «Δυο Αοράκια» με έτος ίδρυσης το 2016, καθώς και ο νέος σύλλογος γυναικών Ελλήνων Ρομά «Μητέρα» με έτος ίδρυσης το 2018. Γίνεται αναφορά και του συλλόγου με την ονομασία «Άγιος Γεώργιος» που εκπροσωπεί τους Ρομα από την περιοχή του Πόρου Ηρακλείου. Οι τρεις αυτοί σύλλογοι δημιούργησαν μια ομοσπονδία.

Ενωθήκαμε τρεις σύλλογοι και κάναμε μια ομοσπονδία, ομοσπονδία Κρήτης.. ο γυναικείος Σύλλογος, τα Δυο Αοράκια και του Αγίου Γεωργίου στον Πόρο. Σ1

τα τελευταία τρία χρόνια ο οποίος είναι ο σύλλογος «Δυο Αοράκια», ο οποίος είμαι και πρόεδρος του συλλόγου «Δυο Αοράκια», και ... ο γυναικείος σύλλογος «ΜΗΤΕΡΑ» πολύ σημαντικό αυτό Σ2

Στον δυτικό οικισμό ο πρώτος σύλλογος «Ελπίδα» τροποποιήθηκε το 2005 από τον νέο του πρόεδρο σε «Παγκρήτιο Πολιτιστικό Σύλλογο Ελλήνων Ρομα» και εκπροσωπεί την φυλή των Χαλκιδέων. Ο πρόεδρος σύμφωνα με τα λεγόμενά του δεν αποδέχεται την δημιουργία άλλων συλλόγων καθώς ο προαναφερόμενος σύλλογος αναφέρει ότι είναι Παγκρήτιος.

Ιδρύθηκε σε τοπικό σύλλογο και το 2005 τροποποιήθηκε σε Παγκρήτιο πολιτιστικό σύλλογο Ελλήνων Ρομα «η Ελπίδα» Σ5 και άλλοι σύλλογοι, εκεί, που θα μπορούσα να .. να το προσβάλλω διότι από την στιγμή που υπάρχει Παγκρήτιος σύλλογος με μια προσφυγή στο πρωτοδικείο δε θα μπορούσε να γίνει άλλος, Σ5

Τέλος κάποιοι ερωτώμενοι δηλώνουν άγνοια για την δημιουργία των συλλόγων καθώς και για την ύπαρξη κάποιων.

Πράμα δεν ξέρω για τους συλλόγους κορίτσι μου. Μόνο τον Μάκη που έχουμε εδώ και μας στηρίζει το παιδί και πάει και μιλάει με τους ανθρώπους. Σ6

Όχι, δεν ξέρω τίποτα για αυτούς τους συλλόγους.. Σ7

Ναι σύλλογος ...Ελπίδα νομίζω; ...δεν γνωρίζω κάποιο άλλο. Σ3

4.4. Διαδικασία δημιουργίας συλλόγων

Μέρος των ερωτώμενων στην ερώτηση για την διαδικασία δημιουργίας των συλλόγων, απαντούν ότι η εκλογή τους έγινε από τους κατοίκους του καταυλισμού με την τυπική και νόμιμη διαδικασία της ψηφοφορίας.

Εκλέχθηκαν με ψηφοφορία του ίδιου του καταυλισμού, δηλαδή από τα ίδια τα μέλη του καταυλισμού. Σ1

Κάτοικοι του καταυλισμού ψήφισαν με νόμιμες διαδικασίες όπως προβλέπει το καταστατικό του συλλόγου. Σ2

Εμείς πάντα εκλεγόμαστε μέσα από το σώμα, μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες, και.. ψηφοφορία Σ5

Ερωτώμενος από τον δυτικό οικισμό κάνει λόγο πως ο σύλλογος ανήκει στο σύνολο των μελών που εκπροσωπεί και διαχωρίζει τη θέση του από τον ανατολικό οικισμό, εξαιτίας των διαφορετικών απόψεων και προτάσεων. Ο ίδιος αναφέρει επίσης ότι υπάρχει η σκέψη να δημιουργηθούν και σύλλογοι που θα αφορούν τους

νέους Ρομά καθώς επίσης να υπάρξει γυναικεία εκπροσώπηση, όταν εκλεγεί το νέο διοικητικό συμβούλιο.

Ανήκει στον σύνολο των μελών που εκπροσωπεί και αποφάσισαν οι άνθρωποι, γιατί πάντα είχαμε την πλειοψηφία και ως μεγαλύτερη φυλή και περισσότερα μέλη δηλαδή εκεί, να μην συμβαδίζουν, να μην συμπίπτουν, οι δικές μας οι προτάσεις οι απόψεις, με τις δικές τους Σ5

κοντά, στην άνοιξη θα πάμε εκ νέου σε εκλογές για την ανάδειξη νέου διοικητικού συμβουλίου, γιατί θα πρέπει να μπου κάποιια στιγμή στον σύλλογο και γυναίκες..αλλά και την νεολαία, Σ5

Δεν λείπουν και οι αναφορές κάποιων ότι δεν γνωρίζουν πως έγινε η διαδικασία εκλογής των συλλόγων και επιπλέον ότι δεν τους αφορά.

ούτε πως εκλέχθηκαν...ούτε με ποια διαδικασία. Είναι κάτι που δε με αφορά, δεν με ασχολει Σ7

δεν ξέρω πολλά πολλά για το σύλλογο, γιατί ασχολείται πιο πολύ ο Μάκης Σ6

4.5.Προσφορά συλλόγων – διαδικασία αποφάσεων

Στη συνέχεια οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για την προσφορά των συλλόγων και για την διαδικασία που ακολουθείται, όταν θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις για θέματα που απασχολούν την κοινότητα.

Ένας αριθμός ερωτώμενων του ανατολικού οικισμού, απάντησαν ότι οι σύλλογοι εκπροσωπούν το σύνολο και οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού μέσω της ψηφοφορίας και των γενικών συνελεύσεων. Κάνουν αναφορά στον ρόλο του πρόεδρου, ότι εκείνος αποφασίζει εφόσον προηγηθεί συζήτηση από τα μέλη τα οποία είναι 15-20 άτομα στο σύνολο. Τέλος τα αιτήματα τους θέτονται προς τις Δημοτικές αρχές μέσω του συλλόγου.

οι σύλλογοι εκπροσωπούν όλο τον καταυλισμό Σ2

Κοιτάζτε κάνουμε μια γενική συνέλευση, όπως .. νόμιμες διαδικασίες, και εκεί βάζουμε τα θέματα ένα, δυο, τρία κάτω και νομίζω με μια συζήτηση άλλη μια συζήτηση βλέπουμε όλοι πιο είναι το σωστό Σ2

Από κοινού αποφασίζεται για θέματα που προκύπτουν και αφορούν την κοινότητα..... οι αποφάσεις παίρνονται με ψηφοφορία βασικά. Σ1

κάνουμε έναν διάλογο 15-20 άτομα όσα είμαστε μέλη και αποφασίζουμε ποιο είναι το σωστό. Σ4

ο Συμεών ο Σεραφειμοπουλος σαν πρόεδρος αποφασίζει για θέματα που προκύπτουν και αφορούν την κοινότητα Σ4

Επίσης φαίνεται από τα λεγόμενά τους ότι οι σύλλογοι ενημερώνουν τον οικισμό και βοηθούν στην ένταξη των παιδιών στη εκπαίδευση.

Οι σύλλογοι μας βοηθάνε το να ενημερώνουμε τον κόσμο.. το πιο πολύ βοηθήσανε οι σύλλογοι μας στα παιδιά, να μπορέσουμε να βοηθήσουμε τα παιδιά να ενταχθούν στο σχολείο. Σ1

Επιπρόσθετα κάποιος ερωτώμενος αναφέρει ότι συμμετέχουν όταν τους χρειάζεται το «σόι», αλλά τα νεότερα μέλη είναι κυρίως που συμμετέχουν στις διαδικασίες αποφάσεων.

Όταν μας χρειάζεται το σοι μας πάμε...συμμετέχουν κυρίως τα παιδιά μας όμως. Σ6

Ένας ερωτώμενος που κατοικεί στον δυτικό οικισμό αναφέρει ότι δεν λαμβάνεται υπόψη η γνώμη των νέων (εφήβων), γεγονός που το αποδοκιμάζει και όπως επισημαίνει οι αποφάσεις λαμβάνονται κυρίως από τον πρόεδρο του Παγκρητιου Συλλόγου.

Εμείς είμαστε μικροί λένε και δεν πρέπει να εκφράζουμε τη γνώμη μας. Σ3
Αποφασίζει κυρίως ο πρόεδρος.....του καταυλισμού.... Ο Θανάσης ο Κατσαρής... οι αποφάσεις παίρνονται από τον Κατσαρή
Λογικά νομίζω πως παίρνει και τη γνώμη και των άλλων, δεν πιστεύω να τα κάνει όλα μόνος του, ξέρω 'γω. Σ3

Οι αποφάσεις θέτονται από τον πρόεδρο στο Δ.Σ. του συλλόγου και στα μέλη, και επικυρώνονται μέσω των γενικών συνελεύσεων μόνο αν υπάρξει συμφωνία, αλλιώς απορρίπτονται.

Επισημαίνεται επίσης πως στο τέλος οι αποφάσεις λαμβάνονται από εκείνους που προϊστανται, παρόλα αυτά δεν αποκλείονται οι υπόλοιποι κάτοικοι στην έκφραση της γνώμης τους.

εννοείται παίρνω μέρος και είμαι και ...εεεε ...μπροστάρης και εγγυητής και ο εισηγητής εφόσον όμως οι αυτές οι αποφάσεις που θέτω ως πρόεδρος και στο Δ.Σ. και στα μέλη μέσω γενικών συνελεύσεων συμφωνεί το σώμα, συμφωνούν δηλαδή όλα τα μέλη, Σ5

Θα την πάρουν την απόφαση αυτοί που κάνουνε κουμάντο εκεί μέσα που έχουνε μπει...Σ7

5.ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

5.1.Έθιμα

Στην ερώτηση που έγινε ποια θεωρούν τα πιο σημαντικά έθιμα στη ζωή τους, οι περισσότεροι επισήμαναν ότι όλα τα ήθη και έθιμα είναι εξίσου σημαντικά για εκείνους. Ιδιαίτερη όμως είναι η αναφορά στις μεγάλες Χριστιανικές γιορτές και στην χαρά που λαμβάνουν όταν γλεντούν όλοι μαζί.

το Πάσχα τα Χριστούγεννα, όπως είναι όλοι οι Έλληνες έτσι είμαστε και εμείς. Σ4

για μένα οι γιορτές είναι ακόμα καλύτερα γιατί κάθεσαι και δίνεις και μια χαρά στα παιδιά σου. Σ7

το σοι μου, τα παιδιά μου, η οικογένεια Σ6

Και ο γάμος.....ένα από αυτά. Χωρίς γάμο δε δημιουργείται οικογένεια σημαντικά είναι το να κρατάμε την πολιτισμική μας ταυτότητα να την αναδεικνύουμε σχεδόν κάθε μέρα, την κουλτούρα μας χωρίς όμως αυτό να είναι ενοχλητικό για την υπόλοιπη κοινωνία. Σ5

Επίσης σημαντικός για τους περισσότερους είναι ο γάμος, εφόσον μέσω αυτού δημιουργείται η οικογένεια. Για το σύνολο των Ρομά η δημιουργία οικογένειας γίνεται από πολύ μικρή ηλικία. Οι λόγοι είναι κυρίως ηθικοί, ώστε να μην προλάβουν να «παραστρατήσουν». Όπως όμως αναφέρουν κάποιοι, αυτό αρχίζει να αλλάζει.

το έθιμο αυτό που μικροπαντρευόμαστε πριν μερικά χρόνια πιο πριν, ξέρεις ήταν πολύ αυστηροί πάνω σε αυτό το θέμα, ότι πρέπει τα παιδιά να παντρεύονται μικρά για να κάνουν οικογένειες, να κάνουμε παιδιά βασικά να μην.. παραστρατήσουν, να μην προλάβουν να αγαπήσουν, και όλο αυτό.. Σ1

εμείς μέχρι προχτές το πιο σημαντικό ήταν , ήτανε το θέμα το ηθικό επειδή μεγαλώναμε σε κοινωνικές ομάδες πολύ μικρές και στενές, είχαμε μεγάλο πρόβλημα με το ηθικό κομμάτι. Σ2

είναι ωραίος ο τρόπος που.... γίνεται ένας γάμος..... να είναι ωραίος.... αλλά δεν μου αρέσει, το που παντρευόμαστε από μικροί. Δεν θέλω να παντρευτώ μικρός.Σ3

Φαίνεται ότι έχει γίνει πλέον συνείδηση η ανάγκη να αποκοπούν από τη συνήθεια να δημιουργούν οικογένεια από μικρή ηλικία, καθώς αυτό τους δυσκολεύει σε άλλα πράγματα, όπως στην εκπαίδευση των παιδιών.

Αλλά αυτό μας δυσκόλευε όμως σε πολλά άλλα πράγματα. Στα παιδιά στο σχολείο, ...τόρα εξελιχτήκαμε. Εννοώ του γάμους.... αυτό τώρα εμείς δεν το έχουμε ...το έχουμε δηλαδή βγάλει από τη ζωή μας στο 80 % . Σ1

Τώρα δεν θα είναι από το ηθικό κομμάτι να καταστρέφουμε τα παιδιά, όταν ο κόσμος πάει μπροστά εμείς θα μείνουμε ακόμα στο ηθικό; Σ1

Επιπλέον για τους ίδιους παρουσιάζεται ως σημαντικό να κρατούν ζωντανή την κουλτούρα και την πολιτισμική τους ταυτότητα. Αυτός είναι και ο λόγος, που κάθε χρόνο γιορτάζουν την παγκόσμια ημέρα των τσιγγάνων.

Ο Παγκρήτιος σύλλογος το κάνει μία φορά το χρόνο, γιορτάζοντας την παγκόσμια ημέρα τσιγγάνων, εκεί, και κάνει και άλλες εκδηλώσεις και δράσεις και με τον αθλητισμό, Σ5

5.2.Καθημερινότητα –δυσκολίες

Στην ερώτηση για το πώς βιώνουν την καθημερινότητά τους και ποιες οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, η πλειοψηφία απάντησε ότι η έλλειψη βασικών υποδομών και κοινωνικών αγαθών είναι ως ένα βαθμό η βασική αιτία για τις δυσκολίες της καθημερινότητάς τους.

Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται στην έλλειψη ρευματοδότησης, η οποία τους δημιουργεί αρκετά προβλήματα καθώς τους δυσκολεύει σε βασικές δραστηριότητες που καθημερινά καλείται να κάνει μια οικογένεια, όπως από το πλύσιμο των ρούχων έως το διάβασμα των παιδιών για το σχολείο. Αναφέρουν ότι έχουν ως λύση τις γεννήτριες, εφόσον όμως υπάρχει η οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν βενζίνη για την λειτουργία τους

το πιο δύσκολο είναι όταν πρέπει να κάτσω να πλύνω τα ρούχα των παιδιών, που δεν έχω... Οι καθημερινές δουλειές ναι εεε ... εάν όμως είχαμε το ρεύμα μας αυτό θα ήταν πιο εύκολο. Θα έβαζες τα ρούχα σου θα πλενόταν και τέρμα. Σ1

Αν θα είμαι καλά και θα έχω 5 ευρώ παραπάνω που να μου περισσεύουν, θα έχω κάνει τα ψώνια μου, θα έχω φροντίσει για τα παιδιά μου, και θα μου περισσεύουν 5 ευρώ θα στείλω να μου πάρουν βενζίνη, Σ1

Το δύσκολο μας είναι ότι στερούμαστε κοινωνικά αγαθά Σ2

το πρωί πίνεις τον καφέ σου στο σπίτι παίρνεις το αυτοκίνητό σου πας για δουλειά, γυρνάς το απόγευμα βάζεις μπροστά τη γεννήτρια μέχρι 10:00 11:00 η ώρα, πάλι το ίδιο, πάλι σκοτάδι θα 'σαι. Το πιο δύσκολο σε μας είναι αυτό εκεί, το βράδυ... Σ4

Η απουσία των βασικών υποδομών επηρεάζει την ψυχολογία ενός ερωτώμενου και νιώθει συχνά πίεση για την αντιμετώπιση της καθημερινότητας, και για την λήψη αποφάσεων που πρέπει να λαμβάνει. Από τον ίδιο επίσης ειπώθηκε ότι εκτός του ότι νιώθει άγχος, του γεννιούνται επίσης και αρνητικές σκέψεις από την κατάσταση που βιώνει καθημερινά.

τι μου είναι πιο δύσκολο;να ξυπνάω, βγαίνοντας δηλαδή από το παράπηγμα να βλέπω αυτό το αισχρό χάλι, να μην μπορώ να έχω δηλαδή μέσα να πατάω το κουμπί και να ανάβει το φως, να μην έχω... μπάνιο κανονικό όπως έχουν όλοι οι άνθρωποι για να πάω να κάνω μπάνιο και κάνω ακόμα στη σκαφιδά, λες και ...μου θυμίζει την Ελλάδα της κατοχής ...

το απλό καθημερινό δηλαδή, μου δημιουργεί δηλαδή ένα ψυχολογικό stress που μερικές φορές σκέφτομαι και αναρωτιέμαι δηλαδή γιατί ζω.

Μήπως πρέπει καλύτερα να μπούμε εμείς οι τσιγγάνοι σε ένα χάρτινο καράβι και να αφεθούμε ανοιχτά στη Ντια και να χαθούμε να ησυχάσει και η υπόλοιπη κοινωνία δηλαδή εκεί; Σ5

Υπάρχει και η άποψη κάποιου για την γενικότερη δυσκολία της καθημερινότητας του στην επιβίωση του ίδιου και της οικογενείας του και δεν αναφέρεται τόσο στην έλλειψη υποδομών, όπως οι υπόλοιποι ερωτώμενοι.

τυχαίνει πολλές φορές να έχω... να ζυπνάω από τον ύπνο μου και οι περισσότερες τώρα, και να σηκώνομαι με τη σκέψη, τι θα κάνω σήμερα πως θα ζήσω τα παιδ...τι θα γίνουν τα παιδιά μου; πως θα τη βγάλω;..Σ7

Επιπλέον η καθημερινότητα ενός ηλικιωμένου είναι κυρίως η συναναστροφή με τον αδελφό του, όπου συζητάνε και προβληματίζονται για τις δυσκολίες της εργασίας των παιδιών και εγγονών τους.

Εδώ με τον αδελφό μου, κάτσουμε συζητάμε, μιλάμε για τα παιδιά μας, για τα εγγόνια μας, για τις κόρες μας, για τις νυφάδες μας, που δουλεύουνε και φεύγουνε πρωί με κρύο με βροχές, με αυτά ,και στεναχωριόμαστε και εμείς. Λέμε μπορεί να αρρωστήσει, να πάθει κάτι, αυτό...Σ6

Τέλος ένας ωφελούμενος φαίνεται ότι δεν αντιμετωπίζει στην καθημερινότητα του κάποια δυσκολία. Αναφέρει ότι έπειτα από την επιστροφή του από το σχολείο συναναστρέφεται με συνομήλικους του εκτός του καταυλισμού.

Εε το πρωί θα ζυπνήσω θα κάτσω σπίτι μου αρκετές ώρες, μετά προς το μεσημέρι θα πάω προς τα κάτω στον καταυλισμό καμιά βόλτα. Δεν...είναι κάτι από αυτά που μου είναι πιο δύσκολο κατά τη διάρκεια της ημέρας Σ3

5.3.Εκπαίδευση

Σε ερώτηση τι άποψη έχουν για την εκπαίδευση, οι περισσότεροι απάντησαν ότι είναι σημαντική, αναγκαία και υποχρεωτική. Επισημαίνουν ότι με την εκπαίδευση ο άνθρωπος εξελίσσεται, βελτιώνεται η ζωή του, έχει καλύτερη αντίληψη και βελτιώνει την συμπεριφορά και τον χαρακτήρα του.

Η εκπαίδευση είναι το πιο σημαντικό κομμάτι της ζωής μου, και θα προσπαθήσω αυτό να το επιβάλλω στα παιδιά μου.

Είναι αναγκαία, είναι υποχρεωτική, είναι η εξέλιξη του ανθρώπου στο να εξελίσσεσαι, να μαθαίνεις και να είσαι κάποιος, να ξέρεις να βάλεις μία υπογραφή να ξέρεις..... να αντιλαμβάνεσαι δύο πράγματα που θα σου πει ένας γραμματισμένος άνθρωποςΣ1

οι νέοι που πάνε σχολείο μιλάνε πάρα πολύ όμορφα επειδή είναι γραμματισμένοι, επειδή ξέρουν πέντε γράμματα. Σ4

πρέπει να πηγαίνουνε για να βελτιώσουν τη ζωή τους. Σ6

να μπορεί να πάει ας πούμε σε κάποιους ανθρώπους εκμεταλλευτές.... Να μη μας εκμεταλλευτούν... Σ7

Κάνουν λόγο ότι μέσω της εκπαίδευσης, η ζωή του ατόμου μπορεί να αλλάξει, ώστε να επιλέξει μια καλύτερη δουλειά, και να ξεφύγει από εκείνα που έως σήμερα για τον πληθυσμό είναι δύσκολα.

Όταν είσαι γραμματισμένος ... είναι αλλιώς η ζωή σου μπορείς να πιάσεις δουλειά σε ένα περίπτερο σε ένα βενζινάδικο οπουδήποτε. Αμα είσαι γραμματισμένος. Σ4

Είναι σημαντικό γιατί μ' αρέσει, να μάθουνε πέντε γράμματα , να μάθουνε και κάποια δουλειά, να μείνουνε, να δούνε λίγο πως βγαίνει το μεροκάματο, σε μια δουλειά νόμιμη, σε ένα μαγαζί...σε ένα συνεργείο..Όχι απαραίτητα στη μαναβική. Σε άλλα επαγγέλματα. Σ7

Ναι μαθαίνουν περισσότερα πράγματα και μπορούν μετά στο μέλλον να γίνουν και κάτι, κάτι...σημαντικό. Να ξεφύγουν ίσως από αυτό που μέχρι τώρα είναι λίγο δύσκολο. Σ3

Ένας άλλος αναφέρει ότι η παιδεία αλλά και ο αθλητισμός είναι βασικά στοιχεία για την ένταξη τους στον κοινωνικό ιστό.

για μένα ο αθλητισμός και κυρίως η παιδεία είναι σημαντικά, είναι... είναι δύο σημαντικά βήματα και πράγματα για να αν θέλουμε πραγματικά να ενταχθούμε Σ5

Εκτός όμως από την αναφορά στην σημασία της εκπαίδευσης, οι ερωτώμενοι επισημαίνουν και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Ρομα στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στη διατήρηση της σχολικής φοίτησης.

Ξεκινώντας λοιπόν από το παρελθόν, οι ίδιοι επισημαίνουν την δυσκολία στην σχολική φοίτηση, καθώς ήταν περιπλανώμενοι αλλά και κάποιες φορές καταδιωγμένοι. Για την ολοκλήρωση της σχολικής χρονιάς έπρεπε να πηγαίνει σε τρία σχολεία και παράλληλα να εργάζεται. Βασικό εμπόδιο στην εκπαίδευση ήταν και η ύπαρξη παιδικής εργασίας.

ένας λόγος που στερηθήκανε τα Ρομα την εκπαίδευση, ήτανε επειδή ήτανε περιπλανώμενοι, και επειδή ήτανε καταδιωγμένοι.

Εγώ το '74 πήγαινα σχολείο, αλλά για να ολοκληρώσω τη σχολική χρονιά, έπρεπε να πηγαίνω σε τρία σχολεία. Ένα πήγαινα στην Μητρόπολη στη Μεσσαρα, μετά πήγαινα στην Ιεράπετρα- επειδή τον χειμώνα ήμασταν στα συσκευαστήρια και δουλεύαμε- και μετά ήτανε προς την άνοιξη έπρεπε να είμαι κάπου στο Ηράκλειο. Πήγα μέχρι την Τρίτη και φανταστείτε τώρα πόσο δύσκολο... τρία σχολεία. Σ2

ήταν άλλες οι εποχές, δουλεύανε από μικρά. Σ6

γιατί και εμείς, τότες οι πατεράδες μας γυρίζανε από εδώ και από εκεί,με τσαντίρια που λέγαμε, και δεν μάθαμε και πέντε γράμματα εμείς. Σ7

Ένας ερωτώμενος κάνει αναφορά στις δυσκολίες και στην διαφορετική παιδεία που έχουν τα παιδιά Ρομα, εξαιτίας της διαβίωσής τους στις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν σε ένα καταυλισμό.

σκέφτηκαν όμως αυτοί οι υπεύθυνοι ή από τα διάφορα πανεπιστήμια που παίρνουνε τα προγράμματα χρηματοδότησης για την ένταξη τσιγγανοπαίδων στα σχολεία ,πώς θέλει ένα παιδάκι που έχει μεγαλώσει, έχει γεννηθεί στην παράγκα, στις λάσπες, στον καταυλισμό, στο πεζοδρόμιο, να έχει την ίδια παιδαγωγία με ένα παιδάκι μη τσιγγάνο, Σ5

Κάποιος άλλος κάνει αναφορά, ότι οι οικονομικές δυσκολίες των γονιών, είναι πολλές φορές τροχοπέδη για την συστηματική φοίτηση των παιδιών. Επίσης

επισημαίνεται ότι ο τρόπος προσέγγισης θα έπρεπε να είναι διαφορετικός για τα παιδιά Ρομά, ώστε να μπορούν να εντάσσονται πιο ομαλά στην σχολική κοινότητα.

Δεν πήγανε γιατί δεν είχαμε τις δυνάμεις...ερχότανε το λεωφορείο, έφευγε, και είχε τύχει πολλές φορές να μην έχω βενζίνη να τα κατεβάσω σχολείο. Σ7

Άλλος τρόπος προσέγγισης, γιατί διαφορετικά θα ενταχθεί, γρήγορα και ενιαία ένα παιδάκι που δεν μένει στον καταυλισμό, στο σχολείο, που έχει μεγαλώσει σε σπίτι, που έχει πάρει την παιδαγωγία από τους γονείς και διαφορετικά ένα παιδάκι στον καταυλισμό, που οι γονείς του, οι γονείς είναι αναλφάβητοι, έχουν λέξεις του πεζοδρομίου έχουν τέτοια συγκεκριμένα πράγματα. Σ5

Στο σημείο όπου ρωτήθηκαν για την φοίτηση των παιδιών τους, οι τρεις, οι οποίοι είναι κάτοικοι του ανατολικού οικισμού, απάντησαν ότι τα παιδιά τους πηγαίνουν σχολείο συστηματικά και μάλιστα η κόρη ενός ερωτώμενου είναι μαθήτρια στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Ένας εκ των ερωτώμενων του δυτικού οικισμού είναι ο ίδιος μαθητής Γυμνασίου ενώ δυο (δυτικού οικισμού) ανέφεραν ότι φοιτούν μόνο οι γιοι τους, καθώς τα κορίτσια τους έχουν παντρευτεί και αρραβωνιαστεί από μικρή ηλικία και έχουν παρακολουθήσει 1-3 τάξεις μόνο του Δημοτικού.

ο μικρός μου, ναι πάει σχολείο, πάει πρώτη γυμνασίου. Η κόρη μου δεν πάει είναι ...έχει ενηλικιωθεί, έχει παντρευτεί, έχει και δυο παιδάκια. Πήγε πρώτη δημοτικού κάνα δυο χρόνια μετά σταμάτησε γιατί μετά παντρεύτηκε μικρή, πάρα πολύ μικρή, μάλλον κλέφτηκε, στα 15 της κλέφτηκε.! Σ5

Πήγανε σχολείο τα μεγάλα για λίγο καιρό. Σ7

Τέλος ο ερωτώμενος που ανήκει στην τρίτη ηλικία ανέφερε ότι τα δικά του παιδιά, δεν πήγαν σχολείο εξαιτίας των τότε συνθηκών, που ήδη έχουν αναφερθεί παραπάνω, αλλά είναι περήφανος, γιατί φοιτούν τα εγγόνια του.

Όχι τα δικά μου παιδιά δεν πήγανε.. εμείς σου 'πα. Παλιά δεν πήγαμε. Μόλις ήρθαμε στον καταυλισμό αρχίζουμε τώρα και μπαίνουμε σε αυτό το θέμα, να μορφωθούν τα παιδιά μας να γίνουμε κάποιοι. Σ6

5.4.Θετικά συναισθήματα για τον καταυλισμό

Σε ερώτηση που έγινε στους ερωτώμενους για την ύπαρξη θετικών συναισθημάτων που έχουν για τον οικισμό τους, το σύνολο των ερωτώμενων απάντησε ότι ο καταυλισμός είναι το μέρος που είναι όλοι μαζί, όλη η οικογένειά τους. Ο καταυλισμός για όλους είναι και ο τρόπος ζωής τους, να είναι όλοι μαζί και νιώθουν ασφάλεια και όπως χαρακτηριστικά ανέφερε μια ερωτώμενη είναι το χωριό τους.

έχω γεννηθεί ,έχω μεγαλώσει τα παιδιά μου, έχουν γεννηθεί εδώ, είναι ένα συναισθηματικό κομμάτι που μας δένει ότι είμαστε συγγενείς, εεε θετικό ότι....

Ναι είμαστε μαζί, είμαστε παρέα. Σ1

κακώς ονομάζεται καταυλισμός ... για εμάς είναι το σπίτι μας , είναι το χωριό μας, Σ1

είχαμε μάθει να είμαστε και όλοι μαζί, Σ2

νιώθουμε λίγο πιο ασφάλεια ,αυτό το δέσιμο δηλαδή ότι είμαστε λίγο πιο ασφαλείς. Το να φύγω αύριο το πρωί και να πα να μείνω μόνος μου..! εεε Θα έχω να συνέλθω πέντε χρόνια..! Σ5

5.5.Αρνητικά συναισθήματα για τον καταυλισμό

Στην συνέχεια, έγινε ερώτηση και για τα αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να έχουν για τον καταυλισμό. Σύμφωνα λοιπόν με τις απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων η πλειοψηφία αυτών ανέφεραν, ότι εξαιτίας κυρίως των άσχημων συνθηκών διαβίωσης που υπάρχουν στον χώρο του καταυλισμού τους δημιουργείται αίσθημα μειονεξίας.

μειονεκτικό να ζούμε σε ένα τέτοιο χώρο να αναγκαζόμαστε να ζούμε σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Σ1

οι συνθήκες δεν είναι ωραίες Σ3

είμαστε ... μία εικόνα άσχημη σε όλο τον κόσμο Σ4

Γιατί μόνο που ζούμε με αυτή τη συνθήκη, καταλαβαίνεις μέσα στον εαυτό σου, λες γιατί να ζω έτσι... υπάρχουνε άνθρωποι που ζουν με τα σπίτια τους, με τα νερά τους, Και λες και εγώ γιατί όχι Σ7

Μια ερωτώμενη παρουσιάζει τον καταυλισμό ως ένα κόσμο διαφορετικό σε σχέση με τον υπόλοιπο και καλούνται να ζουν σε δυο κόσμους ταυτόχρονα, προκαλώντας τους και πάλι αρνητικά συναισθήματα και προβλήματα στην καθημερινότητα.

Είναι ο κόσμος του καταυλισμού και ο κόσμος έξω από τον καταυλισμό. Είναι δύο διαφορετικά αλλά ταυτόχρονα. Πρέπει λοιπόν να ζούμε και στα δύο. Αυτό πιστεύω ότι είναι το πιο αρνητικό κομμάτι. Σ1

Επίσης υπάρχουν και κάποιοι, οι οποίοι θεωρούν ότι λόγω της ύπαρξης του καταυλισμού οι Ρομά στιγματίζονται, καθώς καταλήγουν να εγκαθίστανται σε αυτόν και άτομα παράνομα.

γιατί το να είσαι τώρα όλα τα Ρομά μαζί, αυτό αυτομάτως σε κάνει δακτυλοδειχτούμενο. Γιατί η κοινωνία που δεν έχει έρθει σε επαφή με τα Ρομά, είναι πολύ δύσκολο να καταλάβει τι σημαίνει Ρομ, και... αυτό. Σ2

έρχονται και παράνομοι και εδώ και γίνονται αυτά που γίνονται και χρεώνεται το χωριό μας. Σ6

Τέλος, σύμφωνα με έναν ερωτώμενο, ο καταυλισμός δεν είναι κατάλληλο μέρος για την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

θα παίζουν στην αλάνα, θα μάθουν τρόπους πεζοδρομίου. Ε αυτά είναι σημαντικά πρόβλημα, που θα πρέπει να λυθούν αν θέλουμε πραγματικά και..... η κοινότητα των τσιγγάνων να προοδεύσει και σταδιακά να αφομοιωθεί με την υπόλοιπη κοινωνία. Σ5

5.6.Οι σχέσεις με τους μπαλαμούς

Όσο αφορά την ερώτηση για τις σχέσεις που έχουν με τους μη Ρομά, οι περισσότεροι απάντησαν ότι έχουν καλές προσωπικές σχέσεις ατομικά ο καθένας, ενώ κάποιος απάντησε ότι θα ήθελε να ζήσει κοντά σε μη Ρομά και να έχει περισσότερες σχέσεις.

*Η σχέση μου με τους μπαλαμούς θα τη χαρακτηρίζα προσωπικά.....εξαιρετική
Σ3*

Πολύ καλή .Έχω πάρα πολύ φίλους..... Σ4

*ατομικά για μένα η σχέση..... οι σχέσεις μου με τους μπαλαμούς είναι
άριστα. Σ5*

πολύ καλές σχέσεις. Σ6

ήθελα να ζήσω με τους μπαλαμμαι... να ζήσω πιο καλά, να έχω σχέσεις Σ7

Μια ερωτώμενη αναφέρθηκε, όχι τόσο στις διαπροσωπικές σχέσεις, αλλά στο πως άλλαξε προς το καλύτερο η αντίληψη και η άποψη κάποιων μη Ρομα για τους τσιγγάνους, όταν δούλεψε μαζί τους.

*δούλεψα πρώτη φορά στη ζωή μου και όλοι οι άνθρωποι, .. στην αρχή ήταν λίγο
χμμ μαζεμένοι Σ1*

*Μετά από δυο σεζόν για την ακρίβεια που έχω δουλέψει εκεί μέσα, με
αντιμετωπίζουν πολύ διαφορετικά, ότι ναι το εκτιμούν που είμαι τσιγγάνα, ότι ναι
μου δίνουν παραπάνω προνόμια, ότι ναι με βοηθούν ,ναι.*

*Μου είπε ότι είχε μια συγκεκριμένη εικόνα για τους Ρομα, για τους Γύφτους.... και
γνωρίζοντας εμένα ότι αυτό έχει σπάσει, έχει αλλάξει , ότι όλοι είμαστε το ίδιο. Μου
είπε επίσης ότι αν δεν του το έλεγα πως είμαι τσιγγάνα και μένω στον καταυλισμό
και ποια διαφ .. τι διαφορά έχουμε εμείς οι δυο δηλαδή στην τελική; Σ1*

Τέλος υπήρχε και η απάντηση από ένα ερωτώμενο, ότι δεν είναι οι τσιγγάνοι εκείνοι που έχουν πρόβλημα με τους μη Ρομά αλλά συμβαίνει το αντίθετο. Νιώθει ότι

οι τσιγγάνοι δεν είναι αποδεκτοί από τους μη Ρομα και υπάρχουν έντονες διακρίσεις και όπως αναφέρει πολύ χαρακτηριστικά, είμαστε φιλόζωοι αλλά όχι ανθρωπόφιλοι.

Πολύ καλές ,δεν έχουμε πρόβλημα, εμείς δεν έχουμε πρόβλημα. Οι μπαλαμοί έχουν πρόβλημα μαζί μας.

κακά τα ψέματα, είναι, ότι κανένας δε θέλει ένα Ρομ δίπλα του, παρόλο που λένε τώρα.

Φιλόζωοι μπορεί να είμαστε , ανθρωπόφιλοι όμως δεν είμαστε. Ειδικά με τα Ρομα, υπάρχει αυτή η διάκριση , η οποία δε ξέρω για ποιο λόγο. Σ2

5.7. Κάτι να αλλάξει.

Στην γενική ερώτηση τι είναι εκείνο που θα ήθελαν να αλλάξει, υπήρχαν πολλαπλές απαντήσεις. Μια ερωτώμενη θα επιθυμούσε ως αλλαγή να είναι ο τρόπος ζωής των Ρομα.

Να αλλάξει ο τρόπος ζωής μας Σ1

Κάποιοι άλλοι ερωτώμενοι επιθυμούν να μην υπάρχουν πλέον καταυλισμοί και να γίνει ένταξη των Ρομά στο κοινωνικό σύνολο ή για κάποιους άλλους να γίνει βελτίωση των συνθηκών ή μετεγκατάσταση.

να διαλυθούν οι καταυλισμοί και μια μέρα να δω τα Ρομά να είναι ενταγμένα μέσα στον κοινωνικό ιστό να μην μπορείς να ξεχωρίσεις ούτε να δείχνεις ότι εδώ ένας γκετοποιημένος χώρος , ο οποίος αποτελείται από καταυλισμούς και από Ρομά. Σ2

να μην υπάρχει πλέον αυτή η κλειστή κοινότητα. Θα ήθελα να ζω μέσα σε γειτονιές Σ3

θα ήθελα να μείνω εδώ αλλά να βελτιωθούν οι συνθήκες. Ή να γίνει μια μετεγκατάσταση ή να μας δώσουνε μια αποζημίωση να φύγουμε εμείς τα οκτώ αδέρφια με τα παιδιά μας να μπούμε σε σπίτια. Σ6

θέλω να.... βλέπει ο άλλος την οικογένειά μου, τα παιδιά μου και να ναι σε καλές συνθήκες. Σ7

Ένας αναφέρει ότι έχουν κάνει από μόνοι τους αλλαγές στην εικόνα τους μέχρι εκεί που εκείνοι μπορούν, αλλά επιθυμεί να βοηθήσουν και οι αρμόδιοι φορείς σε αυτή την αλλαγή.

Εμείς μέχρι εκεί που μπορούμε την έχουμε αλλάξει την εικόνα, μέχρι εκεί που μπορούμε όμως. Ένας τοπικός άρχοντας όμως πιστεύω ότι μπορεί να κάνει κάτι παραπάνω. Σ4

Σημαντική είναι και η αναφορά κάποιου ερωτώμενου, να μην στοχοποιούνται αλλά και να εκλείψει ο ρατσισμός για την φυλή των τσιγγάνων.

*να μην...εεε... στοχοποιούμαστε. Δηλαδή να μη γινόμαστε εμείς εύκολος στόχος ή να δειχνόμαστε με το δάχτυλο το ότι κοίτα οι τσιγγάνοι.
να μη δείχνετε με το δάχτυλο “Κοίτα οι γύφτοι”! Εκεί . Ναι αυτό με πειράζει.
Με πειράζει και με στεναχωρεί κυρίως ψυχικά. Σ5*

Τέλος η ανάγκη και επιθυμία ενός ερωτώμενου, είναι να υπάρξει μέριμνα, ώστε να του εκδοθεί άδεια λαϊκής αγοράς.

είναι το καλύτερο ίσως και μια άδεια λαϊκής... να βοηθηθώ να βγάλω και μια άδεια λαϊκής. Σ7

5.8 Διαφορές στην παλιά με τη νέα γενιά

Από την ερώτηση που τους τέθηκε για τις διαφορές που υπάρχουν στην παλιά με την νέα γενιά, υπήρξαν διαφορετικές απαντήσεις από τους ερωτώμενους.

Η γυναίκα ερωτώμενη επισήμανε ότι ο γηραιότερος ήταν εκείνος που αποφάσιζε για τον γάμο των κοριτσιών της οικογένειας, ενώ πλέον έχει αλλάξει ο τρόπος που η νέα γενιά επιλέγει τον σύντροφό της. Αναφέρθηκε στο προσωπικό της συναίσθημα και στο βίωμα της. Αντιλήφθηκε ότι η ζωή δεν έχει μοναδικό σκοπό την δημιουργία οικογένειας, όπου μέχρι πριν κάποια χρόνια αυτός και μόνο ήταν ο προορισμός της γυναίκας Ρομα. Επίσης αναφέρθηκε στο ότι θα αποτρέψει την κόρη της να παντρευτεί πριν τα 20 χρόνια της.

Στα 15 ένωθα πως ήμουνα παιδί. Έπρεπε να είμαι παιδί, να είμαι γυναίκα και να γίνω και μητέρα μετά.

Ξέραμε μόνο αυτό. Ότι θα παντρευτείς, θα κάνεις οικογένεια θα κάνεις παιδιά και εντάξει... η ζωή δεν είναι μόνο αυτό είναι και κάτι άλλο... Είναι.... θέλω να βγω έξω, θέλω να το δω, θέλω να το γνωρίσω, θέλω να πάω για καφέ, θέλω να πάω σινεμά, θέλω να πάω βόλτα με τις φίλες μου, τα οποία αυτά εμείς παλιότερα δεν τα ξέραμε

Αυτό όμως έχει αλλάξει... πλέον τα παιδιά... αγαπιούνται, παίρνουν αποφάσεις από μόνες τους και νομίζω και είμαι πολύ χαρούμενη πάνω σε αυτό το κομμάτι ότι έχει εξελιχτεί.

Παράδειγμα ο παππούς μου δεν θα το δεχόταν αυτό με τίποτα. ποιος;.... δεν θα τολμούσε να πειράξει κάνεις την εγγονή του ή την κόρη του

Έχω κόρη που είναι 12 χρονών. Θα κάνω τα αδύνατα δυνατά όχι 15 να μην παντρευτεί, στα 20! Σ1

Ένας άλλος επίσης, έκανε αναφορά στην αλλαγή που έχει γίνει, όσο αφορά την ηλικία στην οποία παντρεύονται τα παιδιά. Έχει αυξηθεί το όριο ηλικίας από τα 12 έτη στα 17, γεγονός που το θεωρεί σημαντική βελτίωση.

έχει βελτιωθεί λίγο, σε τι ηλικία παντρεύονται ίσως τα παιδιά και δηλαδή εκεί που τους πάντρευαν στα 12, πλέον έχει γίνει 16-17. Σ3

Κάποιοι άλλοι θεωρούν ως διαφορά, πως η σημερινή γενιά έχει διαφορετικό τρόπο σκέψης από τις προηγούμενες και αυτό οφείλεται κυρίως στην εκπαίδευση.

Όλα τα παιδιά τώρα είναι διαφορετικά, είναι ο τρόπος σκέψης. Το σχολείο, που αυτό τους κάνει αυτομάτως και διαφορετικούς ανθρώπους ...Σ2

πάνε στο σχολείο, δουλεύει το μυαλό τους καλά Σ6

Δυο από τους ερωτώμενους αναφέρθηκαν στο γεγονός, ότι οι γηραιότεροι είχαν ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς και επικρατούσε η ένταση και ο τσακωμός και απουσίαζε η συζήτηση. Αυτό αναφέρεται ότι έχει αλλάξει και πάλι εξαιτίας της εκπαίδευσης.

δηλαδή οι παλιοί σκεφτόντουσαν αλλιώς, Όταν ξέρω 'γω είχανε κάποιο θέμα, δεν σκεφτόντουσαν ποτέ να μιλήσουν. Κατευθείαν δηλαδή τσακωνόντουσαν. Πλέον δεν είναι έτσι τα πράγματα και έχουμε αλλάξει κατά πολύ, δηλαδή πλέον θα συζητήσουμε και θα το λύσουμε έτσι. Σ3

κυρίως αυτό, η συμπεριφορά έχει αλλάξει λίγο... Μιλάνε πιο όμορφα, είναι, έχουν πιο καλή συμπεριφορά, Ενώ οι παλιοί, μικροί που δεν είχαν πάει σχολείο, συμπεριφέρονται άσχημα. Βρίζουν κάνουν... Σ4

Επισημάνθηκε επίσης από κάποιον ότι οι παλιότερες γενιές δούλευαν πιο σκληρά ακόμα και από την παιδική τους ηλικία, καθώς ήταν συνηθισμένη η παιδική εργασία ενώ πλέον το φαινόμενο αυτό έχει μειωθεί σε μεγάλο βαθμό.

η παλιά γενιά..... δούλενε σκληρά, καθημερινά για να επιβιώσει,...και αυτός και η οικογένειά του δηλαδή. Πουλούσαν διάφορα πράγματα, ήταν στο πεζοδρόμιο καθημερινά.

Η νέα γενιά είναι ελαφρώς καλύτερη. Είναι.... όχι ελαφρώς, είναι σε πολύ καλύτερη μοίρα,....., πριν 25 χρόνια.

Ήτανε συνθήκες εργασίας, η παιδική εργασία τότε, στους κόλπους μας...Σ5

Τέλος ένας αναφέρθηκε ότι πλέον υπάρχει η μόνιμη παραμονή σε έναν τόπο και όχι η νομαδική μετακινούμενη ζωή όπως συνήθιζαν οι παλιότερες γενιές.

Ο παππούς μου ζούσαν τότες με άλλες συνθήκες. Γιατί, ...ζούσαν σε ένα χωριό πέντε μέρες εδώ, πέντε μέρες εκεί, πέντε μέρες ας πούμε αλλού, δεν ήταν καλές.

*Να μένεις σε ένα τόπο για να μπορείς να έχεις και καλύτερη, όσο μπορείς, ζωή.
Σ7*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα με την μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και έπειτα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην κοινότητα του καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσού παρουσιάζονται συνοπτικά τα στοιχεία για την κάθε διάσταση.

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η ιστορική διάσταση περιλαμβάνει εκείνα τα στοιχεία που τοποθετούν την κοινότητα ιστορικά και χρονολογικά σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Κάποια από αυτά είναι η σχέση με το παρελθόν και η εξέλιξη της κοινότητας, όπως και η κοινωνική σύνθεση του πληθυσμού.

Ξεκινώντας από τα ιστορικά στοιχεία για τον ίδιο τον πληθυσμό, οι ερωτώμενοι απαντούν, ότι οι τσιγγάνοι προέρχονται από τον ινδικό ποταμό και αυτό είναι κάτι που επιβεβαιώνεται από τις αναφορές των ιστορικών. Εντούτοις έχουν υποστεί φυλετικές προσμείξεις από την μέρα που έφυγαν από την Ινδία.⁷⁰ Στην Ελλάδα λένε ότι ήρθαν μετά την Μικρασιατική καταστροφή κάτι όμως που δεν τεκμηριώνεται από τα κείμενα του 14ου αιώνα, όπου τότε καταγράφεται για πρώτη φορά η ύπαρξη τους. Πιο συγκεκριμένα το έτος 1323 μ.Χ εμφανίζεται μια ομάδα στην Κρήτη,⁷¹ ενώ οι ίδιοι αναφέρουν ότι στην πόλη του Ηρακλείου εμφανίστηκαν τσιγγάνοι το 1800 μ.Χ, και στην ενδοχώρα του Νομού Ηρακλείου- συγκεκριμένα στην Μεσσαρά - οι ντόπιοι κάτοικοι είδαν για πρώτη φορά Ρομά το 1974, βάση της μαρτυρίας ενός ερωτώμενου. Επιβεβαιώνεται ότι ο τρόπος ζωής τους ήταν νομαδικός και ήταν περιπλανώμενοι για αρκετά χρόνια. Αυτός ήταν και ένας από τους βασικούς λόγους του αναλφαβητισμού τους. Οι φυλές των τσιγγάνων είναι διαφορετικές και τις αριθμούν 9 στο σύνολο τους, και αυτό επιβεβαιώνεται και από σχετικές έρευνες που έγιναν στην Ελλάδα⁷². Αυτές είναι : Μπατσόρια, Μαπαμανέ- Roma, Roma, Σουβαλιώτες, Τσιγγάνοι, Χωραχάγια (οι περισσότεροι μουσουλμάνοι), Μεσκαρήδες , Δερμετζήδες και Χαντούρια .

Η Fraser από την άλλη, αναφέρει ότι η πρώτη διαίρεση του λαού τους είναι η ταξινόμηση σε φυλές, και σύμφωνα με την ίδια, οι πιο γνωστές φυλές είναι τέσσερις (Καλντεράς- Ματσβία- Λοβαρά- και Τσουράρα). Οι φυλές έχουν διαφορές στην διάλεκτο, στα ήθη και στην εμφάνιση. Στον δυτικό οικισμό του καταυλισμού κατοικεί μια εκ των φυλών (ή καλύτερα γενιά) οι Χαλκιδέοι (εκ της Χαλκίδος), η οποία έχει ως μητρική γλώσσα μόνο την Ελληνική και όχι την Ρομανί, μια «γλώσσα

⁷⁰ A.Fraser (1998) *Οι τσιγγάνοι* Αθήνα Οδυσσέας

⁷¹ Παυλή, Σιδέρη (1990) *Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας* Αθήνα , Υπουργείο Πολιτισμού Γ.Γ.Α.Ε.

⁷²Χ. Νόβα- Καλτσούνη (2004) *Η τσιγγάνικη οικογένεια στην ελληνική κοινωνία*, Ιωάννινα

που έχει επηρεαστεί από την μακρά παραμονή των προγόνων τους σε Ρουμανόφωνες περιοχές.»⁷³

Όσο αφορά τους δυο όρους Ρομά ή Τσιγγάνος και γιατί τους αποκαλούν έτσι διαφαίνεται ότι υπάρχει τόσο σύγχυση, όσο και άγνοια εφόσον ερωτώμενοι από τον ίδιο οικισμό αναφέρουν ότι είναι είτε Ρομα, είτε τσιγγάνοι. Σύμφωνα με την Fraser ο βασικότερος διαχωρισμός από την δική τους πλευρά, γίνεται ανάμεσα στους ίδιους και τους μη τσιγγάνους (γκατζέ στην δική τους διάλεκτο ή μπαλαμούς). Δεν υπάρχει η αποδοχή της κοινής ονομασίας Ρομά, αλλά σίγουρα δεν δέχονται τον όρο Γύφτο. Θεωρούν ότι όλοι γενικώς είναι Ρομα και αποκαλούνται έτσι λόγω των χαρακτηριστικών και της γλώσσας τους (Ρομανί). Ο όρος Ρομα που τους δόθηκε ήταν έπειτα από απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και σημαίνει «άνθρωπος» ή «σύζυγος». Δεν δέχονται ότι είναι μειονότητα αλλά Έλληνες πολίτες με τσιγγάνικη καταγωγή. Σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα οι Ρομά αποκτούν το δικαίωμα της ελληνικής ιθαγένειας το 1978. Έως τότε χαρακτηρίζονταν από το κράτος «αλλοδαποί τσιγγάνικης καταγωγής και ήταν υποχρεωμένοι να ανανεώνουν τα χαρτιά τους κάθε δυο χρόνια. Πριν από 40 περίπου χρόνια άρχισαν να υπολογίζονται ως πολίτες του κράτους.

Ο τόπος που κατοικούν είναι ο καταυλισμός της Νέας Αλικαρνασσού που εκτείνεται στις παρυφές της πόλης και η δημιουργία του αναφέρουν ότι ξεκίνησε πριν 35-40 χρόνια και συγκεκριμένα το 1983 με την απόφαση αρχικά της τότε Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ηρακλείου, όπου επιτράπηκε σε κάποιες οικογένειες που περιπλανιόντουσαν να διαμείνουν στην περιοχή με την ονομασία «Πίσσες» (χώρος που είχαν συγκεντρωθεί πίσσες από την κατασκευή της εθνικής οδού) εφόσον εκεί υπήρχε νερό. Πιο συγκεκριμένα οι αρχές μετέφεραν ένα μικρό αριθμό οικογενειών που ήταν διάσπαρτες και μετακινούμενες με σκηνές και τσαντίρια στις παρυφές του Ηρακλείου, αλλά και σε περιοχές ολόκληρης της Κρήτης. Οι κάτοικοι από μόνοι τους, χωρίς εξωτερική βοήθεια, διαμόρφωσαν τον χώρο διαμονής τους.

Δέχτηκαν την εγκατάσταση στον χώρο που τους δόθηκε, διότι είχαν την ανάγκη να ριζώσουν κάπου καθώς δεν ήθελαν πλέον να βιώνουν την ανασφάλεια που προερχόταν από τις συνεχείς μετακινήσεις. Με την πάροδο του χρόνου ο καταυλισμός επεκτάθηκε καθώς οι πρώτες οικογένειες μεγάλωσαν, αλλά

⁷³ Fraser,(1998) *Οι τσιγγάνοι* Αθήνα Οδυσσεάς σελ,13

εγκαταστάθηκαν και άλλες οικογένειες τσιγγάνων για διάφορους άλλους λόγους. Η καταγωγή των πρώτων κατοίκων φαίνεται να είναι κυρίως Τσιγγάνοι από την περιοχή της Πελοποννήσου (Πύργο Ηλείας) και της Χαλκίδας.

Σε όλη την ιστορία ύπαρξης του καταυλισμού δεν έχει γίνει καμία αλλαγή, ώστε να καλυτερεύσουν οι συνθήκες διαβίωσης. Η μόνη αλλαγή έγινε από τους ίδιους τους κατοίκους, όταν γκρέμισαν τα πρόχειρα παραπήγματα, και έκτισαν μικρά σπίτια. Σε αυτό προέβησαν όσοι μπορούσαν οικονομικά και κυρίως το επιχείρησαν οι κάτοικοι από τον ανατολικό οικισμό, ενώ για τους κατοίκους του δυτικού οικισμού φαίνεται ότι οι συνθήκες διαβίωσης με το πέρασμα των χρόνων χειροτέρεψαν.

2.ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η γεωγραφική διάσταση μιας κοινότητας περιλαμβάνει τον χώρο στον οποίο εκτείνεται η κοινότητα, τα σύνορα με τον έξω κόσμο, τις χρήσεις γης και τις σχέσεις των ανθρώπων με το οικοσύστημα.⁷⁴

Το δομημένο περιβάλλον μιας κοινότητας που περιλαμβάνεται σε αυτή τη διάσταση συνδέεται άμεσα με τα προβλήματα της κοινότητας που επηρεάζουν την ποιότητα ζωής, τις κοινωνικές σχέσεις και τα δίκτυα επικοινωνίας. Περιλαμβάνει τις υποδομές, αλλά και τα μέσα εφοδιασμού (συγκοινωνία) και πολιτισμού.

Δεν θα κάνουμε αναφορά στα όρια που εκτείνεται ο καταυλισμός εφόσον αυτό έχει γίνει ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο. Θα ξεκινήσουμε αρχικά να πούμε ότι από την έρευνα προέκυψε ότι ο καταυλισμός αποτελείται αποκλειστικά από άτομα της φυλής των Τσιγγάνων-Ρομά. Στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοι μεταξύ τους είναι μικρές συγγενικές ομάδες που κατοικούν η μια δίπλα στην άλλη (φαμίλιες) και πολλές φορές υπάρχει ενδογαμία, εφόσον αυτό «ενισχύει την συνοχή της τσιγγάνικης κοινότητας και την διατήρηση της φυλετικής καθαρότητας.»⁷⁵ Οι υπόλοιποι ωστόσο που δεν ανήκουν στην οικογένεια, χαρακτηρίζονται «ξένοι». Ωστόσο φαίνεται ότι νιώθουν μειονεκτικά διότι ο καταυλισμός χαρακτηρίζεται αρνητικά, εφόσον βρίσκουν εκεί καταφύγιο άτομα που οι πράξεις του είναι εγκληματικές.

Αν και εξωτερικά φαίνεται ενιαίος, διαχωρίζεται σε ανατολικό και δυτικό οικισμό. Ο διαχωρισμός αυτός προέκυψε πριν 10 χρόνια, όταν το πρόσωπο το οποίο εκπροσωπούσε τον καταυλισμό, λειτουργούσε καθαρά προς ατομικό του όφελος. Η

⁷⁴ Γ. Ζαϊμάκης,(2002). ., (2002). *Κοινωνική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα* Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα

⁷⁵ Νόβα- Καλτσούνη, (2004) *Η τσιγγάνικη οικογένεια στην ελληνική κοινωνία*, Ιωάννινα

ύπαρξη διαφορετικών φυλών, οι οποίες δεν έχουν κοινή γλώσσα, νοοτροπία, κουλτούρα αλλά και έθιμα, αλλά διαφορετική αντίληψη για την καθημερινότητα και για τον τρόπο ζωής, είναι αιτία διαχωρισμού και όχι η ύπαρξη κάποιας εχθρότητας. Φαίνεται βέβαια ότι οι κάτοικοι των δυο οικισμών δεν έχουν ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ τους, εκτός από κάποια άτομα μικρότερης ηλικίας, τα οποία συναναστρέφονται με συνομηλικούς από τον γειτονικό καταυλισμό. Οι σχέσεις μεταξύ τους εξατομικεύονται από τις συμπεριφορές και τις πράξεις του κάθε ατόμου και είναι από τυπικές έως καλές. Διαχωρίζονται ανάλογα της θέσης του κάθε οικισμού, καθώς και από τις σχέσεις του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος.

Στον καταυλισμό η ποιότητα ζωής των κατοίκων του και οι συνθήκες διαβίωσης δεν είναι οι πλέον κατάλληλες. Η στέρηση βασικών κοινωνικών αγαθών δημιουργεί καθημερινά αρκετά προβλήματα επιβίωσης. Δεν υπάρχουν βασικές υποδομές εκτός από την σχετικά πρόσφατη τοποθέτηση ατομικών υδρομέτρων, ώστε η κάθε οικογένεια να γνωρίζει την χρέωση που της αντιστοιχεί. Η χρέωση του νερού είναι πολύ υψηλή και αυτό προκαλεί τις αντιδράσεις και την απογοήτευση των κατοίκων.

Όσο αφορά τη ρευματοδότηση, για το σύνολο των κατοικιών, παράγεται από γεννήτριες μόνο τις βραδινές ώρες και αυτό φαίνεται ότι δυσκολεύει τα παιδιά στην σχολική μελέτη αλλά και στην διατήρηση της τροφής τους, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η οικιακή οικονομία. Ελάχιστες οικογένειες, κυρίως από τον ανατολικό οικισμό έχουν βρει εναλλακτικές λύσεις (πάνελ). Επίσης απουσιάζει το αποχετευτικό σύστημα και μόνο αυτοσχέδιοι βόθροι έχουν κατασκευαστεί για τις τουαλέτες, με αποτέλεσμα η έλλειψη αυτή να έχει ως συνέπεια την απουσία της υγιεινής. Κάποια Ευρωπαϊκά προγράμματα, που είχαν ως στόχο την βελτίωση των συνθηκών και τη δημιουργία δομών μέσα στον καταυλισμό επισημαίνουν ότι δεν αξιοποιήθηκαν εξαιτίας κωλυσιεργίας του Δήμου, καθώς και η τοπική κοινωνία σύμφωνα με τους ερωτώμενους αντιδρά στην ύπαρξη του καταυλισμού εμποδίζοντας την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του καταυλισμού. Σε όλο αυτό πιστεύουν ότι συντελούν και τα ΜΜΕ δημιουργώντας μια αρνητική εικόνα για τον καταυλισμό και κατ' επέκταση για τους Ρομά.

Στον ανατολικό οικισμό οι χώροι συνάντησης είναι ένα καφενείο, μια υποτυπώδης πλατεία καθώς και ένα μικρό δωμάτιο πλησίον του σπιτιού του

προέδρου του Συλλόγου «Δυο Αοράκια» καθώς και κάποιο μεγάλο σπίτι σε περιόδους κακοκαιρίας. Οι χώροι αυτοί προορίζονται για τις συναντήσεις τόσο του συλλόγου τους, όσο και των υπόλοιπων κατοίκων, όλων των ηλικιών, καθώς και των εκπαιδευτικών που επισκέπτονται τον καταυλισμό.

Αντιθέτως στον δυτικό οικισμό αναφέρθηκαν ότι δεν υπάρχουν οργανωμένοι χώροι παρά μόνο ένα καφενείο, χώροι που οι ίδιοι ονομάζουν πλατείες, καθώς και τα ίδια τα σπίτια τους. Και εκεί οι χώροι χρησιμεύουν τόσο για τις συγκεντρώσεις και τις συνελεύσεις των κατοίκων, κυρίως τους ανδρών, όσο και για κοινωνικούς λόγους, προκειμένου να ανταλλάξουν απόψεις, να ψυχαγωγηθούν. Τα κορίτσια και οι γυναίκες δεν συμμετέχουν, αλλά και ούτε συναναστρέφονται σε αυτούς τους χώρους, εξαιτίας της κουλτούρας τους, που ορίζει ότι δεν συγκεντρώνονται σε σημεία όπου συχνάζουν άντρες, μια πληροφορία που δεν δόθηκε από τους κατοίκους του ανατολικού οικισμού.

Όσο αφορά τη μετακίνησή τους από τον καταυλισμό προς την πόλη, αυτή γίνεται αποκλειστικά με τα ιδιωτικά τους οχήματα ενώ η μετακίνηση των γυναικών, όταν οι σύζυγοι απουσιάζουν, γίνεται με τα πόδια. Η πλησιέστερη στάση του αστικού λεωφορείου βρίσκεται σε απόσταση 500 μέτρων από τον οικισμό και το μόνο λεωφορείο που εξυπηρετεί τον καταυλισμό, είναι αποκλειστικά για την μετακίνηση των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το αίτημα τους για αστική γραμμή κοντά στον οικισμό δεν υλοποιήθηκε.

Όπως προκύπτει, αναγνωρίζουν οι ίδιοι, ότι η ύπαρξη του καταυλισμού γεννάει πολλαπλά προβλήματα, όπως παραβατικότητα, εγκληματικότητα και κυρίως δεν βοηθάει τους ίδιους για την εξέλιξή τους, για αυτό προτείνουν διάφορους τρόπους μετεγκατάστασης όπως, την εύρεση νέου χώρου, την κατασκευή ιδιόκτητων σπιτιών ή ακόμα και τη δανειοδότηση. Προτιμούν να γίνει ένταξη στον κοινωνικό ιστό και παράλληλα να υπάρξει μια σχετική οικονομική βοήθεια όχι όμως επιδότηση ενοικίου, καθώς υπάρχει ο κίνδυνος στην συνέχεια να βρεθούν άστεγοι. Στο παρελθόν ενώ είχε δοθεί αποζημίωση με την μορφή δανείου για αγορά κατοικιών, δεν έγινε καμία παρέμβαση και έτσι η κατάσταση παρέμεινε η ίδια.

Ένα ποσοστό δεν επιθυμεί την μετεγκατάσταση, λόγο συναισθηματικού δεσίματος, και δείχνουν να θέλουν την βελτίωση των συνθηκών και την δημιουργία υποδομών στον ήδη υπάρχοντα χώρο, ώστε να φτιαχτεί ένας σωστός οικισμός. Για

την μετεγκατάσταση και οποιαδήποτε βοήθεια προς αυτή την κατεύθυνση ζητούν να τους δοθεί από τον Δήμο Ηρακλείου, από τους τοπικούς φορείς και από την Περιφέρεια, παρόλο που οι ίδιες οι αρχές δεν επιθυμούν να βρουν λύσεις σε αυτό το θέμα καθώς φοβούνται το πολιτικό κόστος. Είναι έντονο το αίσθημα από τους ερωτώμενους της ανικανότητας και της απογοήτευσης για την λύση των προβλημάτων τους από τους αρμόδιους φορείς.

Κλείνοντας αυτή τη διάσταση είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι εκτός από το πρώην Κέντρο στήριξης Ρομα και νυν Παράρτημα Ρομα του Κέντρου Κοινότητας του Δήμου Ηρακλείου, δεν υπάρχει κάποια άλλη δομή που να τους επισκέπτεται και να τους εξυπηρετεί. Η εν λόγω δομή τους βοηθάει σε πολλά θέματα τους, εξαιτίας του ότι οι περισσότεροι είναι αγράμματοι, και την αναφέρουν ως σημαντική για τον πληθυσμό διότι πριν την λειτουργία της, ένιωθαν περισσότερο ότι βρίσκονται στο περιθώριο.

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η οικονομική διάσταση αφορά κυρίως τις λειτουργίες μιας κοινότητας, όπως είναι η εργασία, η ψυχαγωγία και η κατοικία τους και καθορίζει τους οικονομικούς πόρους για την λειτουργία της.⁷⁶

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν για αυτή τη διάσταση ξεκινάει από την αναφορά για την εργασία και το είδος απασχόλησης των κατοίκων του καταυλισμού. Το μεγαλύτερο ποσοστό την δεδομένη περίοδο της μελέτης, είναι άνεργοι. Αναφερόμενοι όμως στα κύρια επαγγέλματα που εξασκούν, αυτά είναι το πλανόδιο εμπόριο (είδη ρουχισμού, λευκά είδη, κτλ), η πώληση μικροαντικειμένων στο κέντρο της πόλης, η μαναβική, αλλά και η συλλογή από παλιοσίδερα εναλλακτικά, όταν δεν μπορούν να προμηθευτούν εμπορεύματα. Ωστόσο το είδος απασχόλησης φαίνεται ότι και αυτό διαχωρίζεται στον ανατολικό από τον δυτικό οικισμό. Πιο συγκεκριμένα οι κάτοικοι του ανατολικού οικισμού, ασχολούνται επί το πλείστον με εμπόριο οπωροκηπευτικών και τη συλλογή από παλιοσίδερα, ενώ του δυτικού είναι πλανόδιοι έμποροι ειδών ρουχισμού και λαϊκών αγορών. Υπάρχουν και ελάχιστες περιπτώσεις που η εργασία τους έχει ξεφύγει από τα παραδοσιακά και καθιερωμένα επαγγέλματα

⁷⁶ Ζαϊμάκης, (2002). *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα* Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα

για τους Ρομά και εργάζονται, ως εποχιακό προσωπικό στην εστίαση και σε ξενοδοχεία.. Τον τελευταίο χρόνο επίσης υπάρχει μια αλλαγή και λόγω της εργασίας τους στην καθαριότητα του Δήμου Ηρακλείου και όμορων αυτού.

Δεν φαίνεται να υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στα επαγγέλματα που ξέρουν να εξασκούν, εφόσον η μεγάλη πλειονότητα που είναι σε εργάσιμη ηλικία στερείται της εκπαίδευσης (βλ. πίνακα καταγραφής). Η αλλαγή είναι κυρίως στην έκλειψη των παραδοσιακών επαγγελμάτων (πχ καλαθοπλέκτες). Επισημαίνεται όμως, ότι λόγω της πιο συστηματικής φοίτησης των παιδιών στο σχολείο, αυτό λογίζεται και σαν προσπάθεια για αλλαγή του είδους εργασίας στο μέλλον. Σημαντική θεωρούν ότι είναι η αύξηση της παραβατικότητας, εξαιτίας της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν στην άσκηση του πλανόδιου εμπορίου.

Θα ήταν παράλειψη να μην γίνει αναφορά στην εργασία των γυναικών, σε τι διαφέρει σε σχέση με παλιότερα. Προγενέστερα λοιπόν η κύρια και μοναδική ασχολία των γυναικών, ήταν τα οικιακά και η ανατροφή των παιδιών τους, όντας και πολύτεχνες οικογένειες, καθώς και ότι δούλευαν αποκλειστικά μαζί με τους άνδρες τους στο πλανόδιο εμπόριο και στην συλλογή παλιοσίδερων. Το τελευταίο διάστημα όμως αρκετές γυναίκες εργάζονται πλέον ως μισθωτές στον τομέα της καθαριότητας των Δήμων και όχι αποκλειστικά με τους συζύγους τους. Επιπλέον η επαιτεία, η οποία ήταν μια από τις ασχολίες των γυναικών κυρίως για την εξασφάλιση χρημάτων, δεν υφίσταται πλέον σε τόσο μεγάλο βαθμό, εφόσον αναζητούν νόμιμες δουλειές.

Η οικονομική κρίση η οποία έπληξε την Ελλάδα δεν ήταν δυνατόν να μη επηρεάσει και την κοινότητα του καταυλισμού. Έφερε σημαντικές δυσκολίες σε πολλούς τομείς όπως στην εργασία τους που σε αυτή έρχεται να προστεθεί και το γεγονός ότι η πολιτεία θεωρεί ως παραεμπόριο, το εμπόριο που εξασκούν. Η μη χορήγηση αδειών λαϊκών αγορών και πλανόδιου εμπορίου, τους δυσκολεύει. Συχνά έρχονται αντιμέτωποι με την επιβολή προστίμων και την αφαίρεση πινακίδων, και εργάζονται για την εξόφληση αυτών. Αποτέλεσμα είναι και κάποιοι να προβούν σε παράνομες ενέργειες για την επιβίωσή τους. Η μη νόμιμη και μόνιμη εργασία τους δυσκολεύει εξίσου και τους γεννά το αίσθημα του φόβου και της ανασφάλειας. Το 2002 ήταν μια ευνοϊκή περίοδος, καθώς ήταν πριν την αλλαγή του νομίσματος και της οικονομικής κρίσης και το πλανόδιο εμπόριο, το οποίο εξασκούσαν κυρίως στην επαρχία, μπορούσε να αποφέρει έσοδα και αυτό έως το 2010. Για κάποιους όμως η

οικονομική τους κατάσταση ποτέ δεν ήταν ικανοποιητική, ενώ η εποχιακή εργασία όπως και η μισθωτή εργασία στον τομέα της καθαριότητας, είναι για αυτούς μια περίοδος καλύτερη οικονομικά, εφόσον συμπληρώνεται το εισόδημά τους. Την περίοδο που δεν εργάζονται και έχοντας μόνο το επίδομα των παιδιών, είναι αρκετά δύσκολο να εξασφαλιστούν οι καθημερινές ανάγκες της οικογένειας.

Η ισχύουσα οικονομική τους κατάσταση, χαρακτηρίζεται κακή και κάτω από το όριο της φτώχειας. Οι περισσότεροι έχοντας πολύτεκνες οικογένειες και θέλοντας να βοηθήσουν και τις οικογένειες των παιδιών τους, δυσκολεύονται αρκετά. Τα εισοδήματά τους προέρχονται από την εργασία ή από την σύνταξη τους και δεν έχουν επιπλέον εισοδήματα. Η ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματός τους ενισχύεται με τα κρατικά επιδόματα, όπως είναι το επίδομα τέκνων (Α21) και το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ), αλλά πολλές φορές μπορεί και να είναι και τα μοναδικά τους εισοδήματα.

Παρόλο που οι περισσότεροι τα θεωρούν αρκετά βοηθητικά, καθώς χωρίς αυτά θα υπήρχε παραβατικότητα, δεν λείπουν και εκείνοι που τα χαρακτηρίζουν ως ψευτοεπίδομα καθώς δεν μπορεί να επιβιώσει μια οικογένεια μόνο από αυτά.

Η οικονομική συνεισφορά στην οικογένεια μέχρι κάποια χρόνια πριν, ήταν αποκλειστική ευθύνη των ανδρών, καθώς η κύρια ενασχόληση των γυναικών όπως προαναφέρθηκε, ήταν τα οικιακά και η φροντίδα των παιδιών και της οικογένειας. Τα τελευταία χρόνια όμως και οι γυναίκες συνεισφέρουν οικονομικά στην οικογένεια τους και αυτό αναφέρεται και ως αλλαγή της ζωής τους, προς το καλύτερο και επιθυμούν να υπάρχει μια σταθερότητα στην εργασία τους.

Σχετικά με την κατάσταση των κατοικιών του καταυλισμού φαίνεται ότι οι κατοικίες στον ανατολικό από το δυτικό οικισμό είναι διαφορετικές. Πιο συγκεκριμένα οι κάτοικοι του ανατολικού οικισμού, φαίνεται να τις έχουν βελτιώσει είτε μόνοι τους, είτε με την βοήθεια εργατών, σε αντίθεση με τους κατοίκους του δυτικού οικισμού που αναφέρουν ότι δεν έχουν κάνει καμία βελτίωση στις κατοικίες τους. Σύμφωνα και με την επιτόπια παρατήρηση, είναι χρήσιμο να αποτυπωθεί η εικόνα των σπιτιών των δυο οικισμών. Ο ανατολικός οικισμός στην θέση κάποιων παραγκών έχει πλέον τα τελευταία χρόνια, σπίτια χτισμένα με πλίθες και στέγες, συνεχίζουν όμως να υπάρχουν και αρκετές κατασκευές από πλίθες, ξύλα και νάιλον, ενώ στον δυτικό το μεγαλύτερο μέρος του είναι μικρά πλινθόκτιστα σπίτια ενός ή δυο

δωματίων με ενιαίους χώρους, χωρίς καμία βελτίωση τα τελευταία χρόνια, όπως το επισημαίνουν και οι ίδιοι. Στον ένα χώρο συνήθως βρίσκεται ο χώρος της κουζίνας και χρησιμοποιείται και το βράδυ ως υπνοδωμάτιο. Οι τουαλέτες είτε δεν υπάρχουν, είτε είναι εξωτερικές πλησίον του κάθε σπιτιού. Μπροστά από τις κατοικίες συνηθίζουν να έχουν αυλές με τσιμέντο και οι δρόμοι που υπάρχουν μέσα στον καταυλισμό είναι χωμάτινοι και χωρίς καμία υποδομή.

4.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η κοινωνική διάσταση σύμφωνα με τον Ζαϊμάκη⁷⁷ είναι εκείνη που σχετίζεται με το σύστημα της κοινωνικής οργάνωσης, στο πλαίσιο του οποίου εντοπίζουμε συλλόγους και ομάδες πολιτών και με το περιεχόμενο των κοινωνικών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται τόσο στο εσωτερικό όσο και στη σχέση με τον έξω κόσμο.

Πρώτα από όλα ας ξεκινήσουμε κάνοντας λόγο για τους συλλόγους που υφίστανται στην κοινότητα. Ο πρώτος σύλλογος Ρομά, ήταν ο σύλλογος με την ονομασία «Ελπίδα», ο οποίος δημιουργήθηκε το 1998 και εκπροσωπούσε στο σύνολο τους κατοίκους του καταυλισμού,. Τα εγγεγραμμένα μέλη του πρώτου αυτού συλλόγου, ήταν από όλες τις φυλές Ρομά καθώς και από όλο τον νομό Ηρακλείου. Το 2011 εξαιτίας εσωτερικών προβλημάτων, τα οποία ήταν κυρίως μεταξύ των φυλών, διαγραφήκαν εκείνοι που είχαν αντιδράσεις και ο λόγος των αντιδράσεων ήταν ότι δεν υπήρχε η εκπροσώπηση που έπρεπε να υπάρχει από τον σύλλογο. Έτσι στον ανατολικό οικισμό αναφέρεται η ύπαρξη δυο συλλόγων, τα «Δυο Αοράκια» με έτος ίδρυσης το 2016, καθώς και ο νέος σύλλογος γυναικών Ελλήνων Ρομά «Μητέρα» με έτος ίδρυσης το 2018. Υπάρχει ένας ακόμα σύλλογος με την ονομασία «Άγιος Γεώργιος», ο οποίος εκπροσωπεί τους Ρομά από την περιοχή του Πόρου Ηρακλείου. Οι τρεις αυτοί σύλλογοι δημιούργησαν μια ομοσπονδία. Οι παραπάνω σύλλογοι εκπροσωπούν το σύνολο, ενημερώνουν τον οικισμό και βοηθούν στην ένταξη των παιδιών στη εκπαίδευση. Οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού μέσω της ψηφοφορίας και των γενικών συνελεύσεων. Γίνεται αναφορά στον ρόλο του πρόεδρου, ότι αποφασίζει εκείνος εφόσον προηγηθεί συζήτηση από τα μέλη τα οποία είναι 15-20 άτομα στο σύνολο. Τα αιτήματα τους θέτονται προς τις Δημοτικές αρχές

⁷⁷ Ζαϊμάκης (2002) *Κοινωνική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα* Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα

μέσω του συλλόγου. Οι ηλικιωμένοι συμμετέχουν όταν τους χρειάζεται το «σόνι», αλλά τα νεότερα μέλη είναι εκείνα που συμμετέχουν κυρίως στις διαδικασίες αποφάσεων.

Από την άλλη στον δυτικό οικισμό, ο πρώτος σύλλογος «Ελπίδα» τροποποιήθηκε το 2005 από τον νέο του πρόεδρο σε «Παγκρήτιο Πολιτιστικό Σύλλογο Ελλήνων Ρομά» και εκπροσωπεί μόνο την φυλή των Χαλκιδέων. Ο πρόεδρος του δεν αποδέχεται την δημιουργία των άλλων συλλόγων, καθώς ο προαναφερόμενος σύλλογος αναφέρει ότι είναι Παγκρήτιος και ανήκει στο σύνολο των μελών που εκπροσωπεί. Επιπλέον διαχωρίζει τη θέση του από τον ανατολικό οικισμό, εξαιτίας των διαφορετικών απόψεων και προτάσεων. Υπάρχει η μελλοντική σκέψη να δημιουργηθούν και σύλλογοι που θα αφορούν τους νέους Ρομά, καθώς επίσης να υπάρξει και γυναικεία εκπροσώπηση, όταν εκλεγεί το νέο διοικητικό συμβούλιο. Οι αποφάσεις θέτονται από τον πρόεδρο, στο Δ.Σ. του συλλόγου και στα μέλη, και επικυρώνονται μέσω των γενικών συνελεύσεων μόνο αν υπάρξει συμφωνία, αλλιώς απορρίπτονται. Οι τελικές αποφάσεις λαμβάνονται από εκείνους που προΐστανται, παρόλα αυτά δεν αποκλείονται οι υπόλοιποι κάτοικοι στην έκφραση της γνώμης τους. Αναφέρεται ότι δεν λαμβάνεται υπόψη η γνώμη των νέων (εφήβων), γεγονός που αποδοκιμάζεται και οι αποφάσεις λαμβάνονται κυρίως από τον πρόεδρο του Παγκρήτιου Συλλόγου.

Η εκλογή των υφιστάμενων συλλόγων έγινε από τους ίδιους τους κατοίκους του καταυλισμού, με την τυπική και νόμιμη διαδικασία της ψηφοφορίας. Ωστόσο κάποιοι αναφέρονται ότι δεν γνωρίζουν πως έγινε η διαδικασία εκλογής των συλλόγων και δηλώνουν άγνοια. Φαίνεται ότι η ύπαρξη συλλόγων και η συμμετοχή τους σε αυτούς είναι κάτι που δεν αφορά το σύνολο των κατοίκων.

Σημαντικό σε αυτό το σημείο είναι να δούμε πως αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους, ο οποίος κρίνεται σημαντικός για την ψυχική υγεία των ατόμων. Από τα δεδομένα φαίνεται ο διαφορετικός τρόπος αξιοποίησης, όπως οι συζητήσεις για τα θέματα και τα προβλήματα που τους απασχολούν, η ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά μέσα δικτύωσης, και τον αθλητισμό, καθώς και η ανάγνωση βιβλίων. Επιπλέον για κάποιους η αξιοποίησή του, σημαίνει τη συνεχή ενασχόληση με τις επισκευές των σπιτιών τους. Για κάποιον έφηβο ο ελεύθερος χρόνος του δεν είναι τίποτα περισσότερο από τη συναναστροφή και τις εξόδους με τους φίλους του, που

κατοικούν στον γειτονικό οικισμό, αλλά και παιδιά που δεν ανήκουν στην φυλή των Ρομά. Τέλος για κάποιους δεν υφίσταται ελεύθερος χρόνος, εφόσον βρίσκονται στη συνεχή αναζήτηση για το μεροκάματο αλλά και σε άλλη περίπτωση ο πολλαπλός ρόλος της γυναίκας.

Συνεχίζοντας στην κοινωνική διάσταση είναι σημαντικό να αναφερθούμε στις σχέσεις των κατοίκων του καταυλισμού με τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της πόλης της Νέας Αλικαρνασσού, τις οποίες οι ίδιοι τις χαρακτηρίζουν καλές, αλλά όχι στο βαθμό που θα επιθυμούσαν. Στα πρώτα χρόνια ύπαρξης του καταυλισμού υπήρχε μεγαλύτερο πρόβλημα αποδοχής και μεγαλύτερος βαθμός ρατσισμού από ότι σήμερα. Σε αυτό φαίνεται ότι έχει βοηθήσει ως ένα βαθμό, η ένταξη των παιδιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και η συμμετοχή σε διάφορες τοπικές ποδοσφαιρικές ομάδες. Επιπλέον και οι ίδιοι οι Ρομά επιδιώκουν περισσότερο την ένταξη τους, και να είναι πιο ενεργά μέλη. Τις μεταξύ τους σχέσεις τις χαρακτηρίζουν οικονομικές και αυτό οφείλεται στον τρόπο ζωής και στην εργασία τους, ως γυρολόγοι και έμποροι, αλλά και ως αδελφικές, με αίσθημα σεβασμού και εκτίμησης, εφόσον η ποιότητα των σχέσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τους ίδιους τους ανθρώπους. Ειδικότερα υπάρχουν περιπτώσεις που αναφέρουν, ότι όσοι πολίτες τους έχουν γνωρίσει προσωπικά, τους αποδέχονται ως παρέα και υπάρχει συναισθηματικό δέσιμο. Πολλές φορές οικογένειες Ρομα προβαίνουν σε δημιουργία συγγένειας με μη Ρομά (πχ. βαπτίσεις).

Από την άλλη όμως εκφράζουν ότι επικρατεί ακόμα σε ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων το αίσθημα ρατσισμού, η ύπαρξη στερεοτύπων και η μη αποδοχή της φυλής των τσιγγάνων. Έχουν μια αρνητική αίσθηση για τους Ρομά και τους αποδίδονται άσχημοι και αρνητικοί χαρακτηρισμοί, κάτι το οποίο νιώθουν ότι βελτιώνεται αν και εφόσον τους συναναστραφούν. Οι παρανομίες, οι οποίες χαρακτηρίζουν αδίκως όλο τον καταυλισμό, επηρεάζουν τις διαπροσωπικές σχέσεις των κατοίκων της πόλης με τον καταυλισμό, καθώς η κοινωνία τους βλέπει ως σύνολο και όχι τον καθένα ξεχωριστά ως συμπεριφορά και προσωπικότητα. Επισημαίνεται δε, και γίνεται συγκεκριμένη αναφορά, για την ρατσιστική αντιμετώπιση από τα άτομα που έχουν εξουσία αλλά και από τους χώρους της εκκλησίας. Διαχωρισμός και ρατσισμός δεν θα έπρεπε να υφίσταται, εφόσον είναι Έλληνες πολίτες, με την διαφορά ότι έχουν τσιγγάνικη καταγωγή.

Κλείνοντας την κοινωνική διάσταση και σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέχθηκαν διαπιστώνεται ότι υπάρχουν στην κοινότητα άτυπα δίκτυα τα οποία είναι η κύρια και ουσιαστική στήριξη που προέρχεται από την οικογένεια τους, την πυρηνική αλλά και την ευρύτερη συγγενική. Αυτό είναι που τους δίνει και ένα αίσθημα ασφάλειας. Σε καταστάσεις κρίσης, υπάρχει η αλληλεγγύη και η υποστήριξη, τόσο από τους συγγενείς και σπάνια από ξένους αναλόγως την περίπτωση, ενώ τα ίδια τα μέλη του καταυλισμού αλληλοϋποστηρίζονται και οικονομικά αρκεί να τους το επιτρέπει η οικονομική τους κατάσταση.

5.ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Τέλος σε αυτό το σημείο θα γίνει λόγος για την πολιτισμική διάσταση, η οποία παραπέμπει σε ένα σύνολο παραστάσεων, αξιών, συμβόλων,⁷⁸ συνήθειες και συμπεριφορές όπως τα έθιμα, συναισθήματα που προκύπτουν από την διαβίωση τους στον καταυλισμό και τέλος τις δικές τους ανάγκες για το μέλλον της φυλής των τσιγγάνων και του «χωριού» τους.

Για τους τσιγγάνους-Ρομά όλα τα ήθη και τα έθιμα τους είναι εξίσου σημαντικά. Ιδιαίτερη όμως είναι η αναφορά στις μεγάλες Χριστιανικές γιορτές και στην χαρά που έχουν όταν γλεντούν όλοι μαζί. Σημαντικός είναι και ο γάμος για τους περισσότερους, είναι το αυτονόητο, εφόσον μέσω αυτού δημιουργείται η οικογένεια και αυτή ξεκινάει από πολύ μικρή ηλικία. Οι λόγοι είναι κυρίως ηθικοί, ώστε να μην προλάβουν να «παραστρατήσουν» και για τους τσιγγάνους η οικογένεια είναι ο άξονας γύρω από τον οποίο υπάρχουν και λειτουργούν οι τσιγγάνικες κοινότητες. Αυτό όμως αρχίζει να αλλάζει εφόσον έχει γίνει πλέον συνείδηση η ανάγκη να αποκοπούν από τη συνήθεια να δημιουργούν οικογένεια από μικρή ηλικία, καθώς αυτό τους δυσκολεύει σε άλλα πράγματα, όπως στην εκπαίδευση των παιδιών. Επιπλέον θέλοντας να κρατούν ζωντανή την κουλτούρα και την πολιτισμική τους ταυτότητα κάθε χρόνο γιορτάζουν την παγκόσμια ημέρα των τσιγγάνων.

Η καθημερινότητα για τους κατοίκους, είναι ένας συνεχής αγώνας για την επιβίωση των ίδιων και των οικογενειών τους, είναι οι καθημερινές δραστηριότητες ενός νοικοκυριού, όπως το πλύσιμο των ρούχων, το μαγείρεμα, το διάβασμα των

⁷⁸ Ζαϊμάκης, (2002) *Κοινωνική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα* Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα

παιδιών για το σχολείο. Για έναν ηλικιωμένο είναι η συναναστροφή με τον αδελφό του, η συζήτηση και ο προβληματισμός για τις δυσκολίες της εργασίας των παιδιών και των εγγονών τους. Ενώ για τον έφηβο καθημερινότητα είναι η επιστροφή του από το σχολείο και η συναναστροφή με τους συνομήλικους του εκτός του καταυλισμού.

Σε αυτή την καθημερινότητα η βασική αιτία των δυσκολιών της, είναι η έλλειψη των βασικών υποδομών και κοινωνικών αγαθών, όπως η ρευματοδότηση. Ως περιστασιακή λύση έχουν τις γεννήτριες, εφόσον όμως υπάρχει η οικονομική δυνατότητα να τις θέσουν σε λειτουργία. Διαφαίνεται όμως ότι επηρεάζεται η ψυχολογία τους, νιώθουν συχνά πίεση για την αντιμετώπιση αυτής της καθημερινότητας, και για την λήψη αποφάσεων που πρέπει να λαμβάνονται. Κυριαρχεί το άγχος, και γεννιούνται αρνητικές σκέψεις για την ισχύουσα κατάσταση. Τα αρνητικά τους συναισθήματα, τα οποία κυρίως προέρχονται από τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης, δημιουργούν στην πλειοψηφία ένα αίσθημα μειονεξίας. Ο καταυλισμός παρουσιάζεται σαν ένας κόσμος διαφορετικός σε σχέση με τον υπόλοιπο και καλούνται να ζουν ταυτόχρονα σε αυτούς τους δυο κόσμους, προκαλώντας τους και επιπλέον προβλήματα. Νιώθουν ότι στιγματίζονται λόγω της ύπαρξης του καταυλισμού, και επισημαίνουν ότι δεν είναι κατάλληλο μέρος για την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

Ωστόσο δεν μπορεί να μην υπάρχει και μια θετική ματιά. Ο καταυλισμός για τους κατοίκους του είναι το μέρος που είναι όλοι μαζί, όλη η οικογένειά τους, είναι ο τρόπος ζωής τους, να είναι όλοι μαζί. Νιώθουν ασφάλεια σε αυτόν και όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε, είναι το χωριό τους.

Οι σχέσεις με τους «μπαλαμούς», ατομικά για τον καθένα, είναι καλές και μπορεί η αντίληψη και η άποψη κάποιων μη Ρομα να αλλάξει προς το καλύτερο όταν υπάρχει η συναναστροφή λόγω συνθηκών (π.χ. εργασία) και σίγουρα υπάρχουν και κάποιοι όπου θα ήθελαν να ζήσουν κοντά σε μη Ρομά, ώστε να έχουν και περισσότερες σχέσεις. Έχουν το αίσθημα ότι δεν είναι οι τσιγγάνοι εκείνοι που έχουν πρόβλημα με τους μη Ρομά αλλά το αντίθετο. Νιώθουν την απόρριψη πολλές φορές και υπάρχουν έντονες διακρίσεις καθώς θεωρούν ότι οι άνθρωποι «είμαστε φιλόζωοι αλλά όχι ανθρωπόφιλοι.».

Η εκπαίδευση είναι ένας σημαντικός αν όχι ο σημαντικότερος παράγοντας για την βελτίωση της ζωής τους. Έχουν συνειδητοποιήσει αρκετοί πλέον ότι είναι

αναγκαία και υποχρεωτική, εφόσον μέσω αυτής ο άνθρωπος εξελίσσεται, βελτιώνεται η ζωή του, η συμπεριφορά και ο χαρακτήρας του και σαφώς έχει καλύτερη αντίληψη. Η ζωή του ατόμου μπορεί να αλλάξει, εφόσον μπορεί με την εκπαίδευση να επιλέξει μια καλύτερη δουλειά, και να ξεφύγει από εκείνα που είναι δύσκολα έως σήμερα για τον πληθυσμό. Σε αυτό έχει βοηθήσει τόσο το Πρόγραμμα «Ένταξη τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο», όσο και η συστηματική παρακολούθηση της σχολικής διαρροής από τα στελέχη του Παραρτήματος Ρομά του Κέντρου Κοινότητας.

Και ενώ όπως φαίνεται έχουν αντιληφθεί την αναγκαιότητά της, ωστόσο σίγουρα επισημαίνονται από τους ίδιους και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά Ρομά στην εκπαίδευση και κατ'επέκταση στη διατήρηση της σχολικής φοίτησης. Ξεκινώντας από μια σύντομη αναφορά στο παρελθόν για ποιο λόγο υπήρχε αναλφαβητισμός, επισημαίνουν ότι ήταν συνεχώς περιπλανώμενοι και κάποιες φορές και καταδιωγμένοι. Για την ολοκλήρωση της σχολικής χρονιάς έπρεπε να πηγαίνουν σε τρία σχολεία και παράλληλα να εργάζονται. Βασικό εμπόδιο ήταν η ύπαρξη της παιδικής εργασίας. Σήμερα τα παιδιά Ρομα του καταυλισμού, εξαιτίας της διαβίωσής τους στις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν εκεί, έχουν επιπλέον προβλήματα στην σχολική φοίτηση. Πολλές φορές και οι οικονομικές δυσκολίες των γονιών τους, είναι τροχοπέδη για την συστηματική τους παρακολούθηση. Επιπλέον είναι σίγουρο ότι γίνεται προσπάθεια να είναι διαφορετικός ο τρόπος προσέγγισης για τα παιδιά Ρομά, ώστε να μπορούν να εντάσσονται πιο ομαλά στην σχολική κοινότητα.

Καλό είναι σε αυτό το σημείο να γίνει αναφορά στην τωρινή κατάσταση φοίτησης των παιδιών και στους δυο οικισμούς καθώς φαίνεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό των παιδιών του ανατολικού οικισμού φοιτούν συστηματικά τόσο στην πρωτοβάθμια, όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενώ στον δυτικό οικισμό φοιτούν μόνο οι γιοι των οικογενειών επί το πλείστο, εφόσον τα κορίτσια τους παντρεύονται και αρραβωνιάζονται από μικρή ηλικία έχοντας παρακολουθήσει μόνο 1-3 τάξεις του Δημοτικού.

Όμως μια κοινότητα αλλάζει και εξελίσσεται και έτσι και στον καταυλισμό των Ρομα καταγράφηκαν διαφορές της παλιάς με την νέα γενιά. Η πιο συστηματική εκπαίδευση είναι σίγουρα μια από τις αλλαγές, αλλά δεν θα ήταν εφικτή αν δεν υπήρχε πλέον η μόνιμη παραμονή σε έναν τόπο και όχι η νομαδική μετακινούμενη ζωή, όπως συνήθιζαν οι τσιγγάνοι. Οι παλιότερες γενιές, δούλευαν πιο σκληρά ακόμα

και από την παιδική τους ηλικία, καθώς τότε ήταν συνηθισμένη η παιδική εργασία, ενώ πλέον το φαινόμενο αυτό έχει μειωθεί σε μεγάλο βαθμό.

Βασική αλλαγή επίσης είναι όσο αφορά την ηλικία στην οποία παντρεύονται τα παιδιά καθώς έχει αυξηθεί το όριο ηλικίας από τα 12 στα 17 έτη, γεγονός που θεωρείται ως σημαντική βελτίωση. Εκείνος δε, που αποφάσιζε για τον γάμο των κοριτσιών της οικογένειας, ήταν ο γηραιότερος, ενώ πλέον ο τρόπος που η νέα γενιά επιλέγει τον σύντροφό της έχει αλλάξει. Έχουν αντιληφθεί ότι η ζωή δεν έχει μοναδικό σκοπό την δημιουργία οικογένειας. Κάποια χρόνια πριν, αυτός και μόνο αυτός ήταν ο προορισμός της γυναίκας Ρομα και κάποιοι είπαν ότι θα αποτρέψουν τις κόρες τους να παντρευτούν πριν τα 20 τους χρόνια. Επίσης οι γηραιότεροι είχαν ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς και επικρατούσε η ένταση και ο τσακωμός ,απουσίαζε η συζήτηση σε αντίθεση σήμερα με τη σημερινή γενιά, η οποία έχει διαφορετικό τρόπο σκέψης και αυτό οφείλεται επίσης στην εκπαίδευση.

Κλείνοντας σε αυτό το σημείο είναι πολύ χρήσιμο και σίγουρα σημαντικό να καταγραφούν οι απόψεις και οι επιθυμίες των ίδιων των κατοίκων για την ζωή τους. Έτσι επιθυμία είναι να αλλάξει ο τρόπος ζωής των Ρομα και να μην υπάρχουν πλέον καταυλισμοί. Να γίνει η ένταξη των Ρομά στο κοινωνικό σύνολο ή να γίνει βελτίωση των συνθηκών ή ακόμα και μετεγκατάσταση τους για ένα καλύτερο μέλλον των παιδιών τους. Από μόνοι τους έχουν κάνει αλλαγές στην εικόνα τους μέχρι εκεί που προσωπικά μπορεί ο καθένας, αλλά είναι και επιθυμία τους να βοηθήσουν και οι αρμόδιοι φορείς σε αυτή την αλλαγή. Αναγκαίο σύμφωνα με εκείνους είναι να υπάρξει η μέριμνα για την επιβίωση τους με το να εκδοθούν άδειες λαϊκής αγοράς για να εξασκούν τα επαγγέλματα που γνωρίζουν. Η στοχοποίηση και ο ρατσισμός για την φυλή των τσιγγάνων θα ήταν ευτύχημα να εκλείψει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο καταυλισμός των τσιγγάνων -Ρομά της Νέας Αλικαρνασσοῦ φαίνεται από κάποια στοιχεία ότι είναι μια λειτουργική κοινότητα εξαιτίας των βασικών χαρακτηριστικών της, όπως την φυλετική καταγωγή, τη γλώσσα, τη θρησκεία τα ήθη

και τα έθιμα της.⁷⁹ Αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα στην καθημερινότητα της, ωστόσο διατηρεί ισχυρούς τους δεσμούς της όλα αυτά τα χρόνια. Αυτό οφείλεται στην ύπαρξη των στενών οικογενειακών σχέσεων, στην διατήρηση της κουλτούρας και των βασικών χαρακτηριστικών της φυλής. Έχουν την στήριξη μεταξύ των μελών όπως είθισται στις τσιγγάνικες κοινωνίες.

Όπως και να ονομάζονται, Ρομά ή Τσιγγάνοι σημασία έχει ότι έχουν κάποια γνώση της ιστορίας τους, όχι όπως φαίνεται ολοκληρωμένη, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των ενηλίκων κατοίκων έχουν έλλειψη βασικής εκπαίδευσης. Επιπλέον οι Ρομά ποτέ δεν είχαν δική τους γραπτή γλώσσα, ώστε να έχουν καταγραφεί στοιχεία που να τους αφορούν παρά μόνο μαρτυρίες χρονογράφων, και υπάρχει μια δυσκολία στην καταγραφή και διατήρηση αυτών. Την Ρομανί δεν την μιλούν όλοι οι κάτοικοι του καταυλισμού, παρά μόνο του ανατολικού, οι οποίοι είναι δίγλωσσοι (δηλαδή ρομανί και ελληνικά) ενώ του δυτικού χρησιμοποιούν μόνο την γλώσσα της χώρας που ζουν, τα Ελληνικά.

Όσο αφορά τη δημιουργία του καταυλισμού η απόφαση ήταν της Νομαρχίας Ηρακλείου πριν 37 χρόνια και όχι μια αυθαίρετη καταπάτηση. Έκτοτε και ενώ θα έπρεπε, βάση ευρωπαϊκών προσταγών και προγραμμάτων, αλλά και ισχυόντων νόμων περί σεβασμού στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, να έχουν γίνει βελτιώσεις στον τόπο διαβίωσης των κατοίκων, εντούτοις δεν έχει υπάρξει καμία καλύτερευση των συνθηκών έως σήμερα από την μεριά του κράτους. Οι όποιες βελτιώσεις των συνθηκών και αυτές κυρίως στις οικίες τους, έγιναν αποκλειστικά και μόνο από τους ίδιους τους κατοίκους. Οικονομικά προγράμματα δεν αξιοποιήθηκαν που αφορούσαν τη δημιουργία υποδομών. Το Παράρτημα Ρομά και το πρόγραμμα «ένταξη τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο» είναι τα προγράμματα που λειτούργησαν και λειτουργούν για αυτή την πληθυσμιακή ομάδα.

Όσο αφορά τα δάνεια που είχαν δοθεί πριν 10 χρόνια περίπου, για την απόκτηση πρώτης κατοικίας, δυστυχώς δεν χρησιμοποιήθηκαν για το σκοπό που αρχικά είχαν δοθεί. Η διαχείριση τόσο μεγάλου ποσού από οικογένειες σε ένδεια, όπως είναι φυσικό δεν ήταν δυνατό να αξιοποιηθεί για την αγορά κατοικίας. Σίγουρα λοιπόν χρειάζεται να υπάρξει μεγαλύτερη σοβαρότητα και υπευθυνότητα για την ευκαιρία αξιοποίησης προγραμμάτων εφόσον αφορούν βελτίωση ποιότητας ζωής.

⁷⁹ Π. Σταθόπουλος (2005) *Κοινωνική Εργασία Θεωρητική Προσέγγιση*, Αθήνα Παπαζήση σελ.118.

Η ποιότητα ζωής της κοινότητας δεν είναι καλή, εφόσον συνδέεται με την ανυπαρξία υποδομών σε αυτή. Παρόλο τις ατομικές προσπάθειες κάποιων κατοίκων να βελτιώσουν τις συνθήκες –των κατοικιών κυρίως- ωστόσο αυτό δεν είναι αρκετό. Η ζωή ενός ανθρώπου και η ποιότητα αυτής επηρεάζεται και από το εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο στον οποίο ζει. Η έλλειψη βασικών υποδομών, όπως η συνεχής ρευματοδότηση, το αποχετευτικό σύστημα, μόνο προβλήματα δημιουργεί στην καθημερινότητα τους, δεν εξελίσσει μια κοινότητα και σίγουρα κρατάει στάσιμους τους κατοίκους της σε πρόοδο. Η ύπαρξη νερού που πάντα ήταν πρόβλημα για τους κατοίκους και συνεχώς υπήρχαν εντάσεις για την διάθεσή του, υπάρχει πλέον εξωτερικά και όχι εσωτερικά για κάθε σπίτι, και αυτό όχι σε όλα. Επιπλέον η γραμμή αστικής συγκοινωνίας βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τον καταυλισμό και αυτό δυσκολεύει την πρόσβαση και την καθημερινή μετακίνηση στην πόλη κυρίως των γυναικών, οι οποίες εξαρτώνται από τα ιδιωτικά οχήματα των ανδρών, εφόσον οι ίδιες δεν οδηγούν. Επειδή λοιπόν μιλάμε για μια κοινότητα με ιδιαιτερότητες και με μεγάλο ποσοστό φτώχειας θα ήταν πολύ σημαντικό και από εξωτερικούς παράγοντες να δοθούν τα μέσα και τα εφόδια για καλύτερη της. Πάντως φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έχει την διάθεση να κάνει αλλαγές στην ζωή και στην καθημερινότητα του και προσπαθεί να ενταχθεί στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Η κοινωνική ένταξη των Ρομά αποτελεί κοινή ευθύνη τόσο των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών, αλλά όσο και της συμμετοχής των τοπικών αρχών, όπου βιώνουν Ρομά, ειδικά προγράμματα ζωτικής σημασίας δεν μπορούν να τεθούν σε εφαρμογή για να αλλάξει η ζωή των κοινοτήτων των Ρομά. Όμως βασικό και απαραίτητο για την ένταξη τους είναι και οι επίμονες προσπάθειες εκ μέρους της ίδιας της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά, η συνεργασία με το μη Ρομά πληθυσμό, καθώς και οι κοινές δράσεις από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, περιλαμβανομένων των τοπικών και περιφερειακών αρχών, διεθνών οργανισμών, πανεπιστημίων, εκκλησιών. Για την ένταξή τους επομένως χρειάζεται και ατομική ευθύνη και βοήθεια από φορείς, καθώς είναι ένας λαός με ιδιαιτερότητες και μαθημένος σε άλλο τρόπο ζωής. Οι προσπάθειες που έγιναν στο παρελθόν από το κράτος αποδείχτηκαν ότι ήταν με λάθος χειρισμούς και το αποτέλεσμα ήταν να μην υπάρξει ουσιαστική βοήθεια.

Για την ένταξη τους βέβαια κρίνεται βασικό εφόδιο και η εκπαίδευση, ένας σημαντικός παράγοντας κοινωνικών αλλαγών, αλλά αλλαγών που θα έρθουν

μακροπρόθεσμα. Οι τσιγγάνοι κάτοικοι του καταυλισμού φαίνεται να έχουν αντιληφθεί την αξία της, εφόσον αναφέρουν ότι μέσω αυτής βελτιώνεται ο χαρακτήρας των ανθρώπων, αλλά και ότι βοηθάει στην εξέλιξη του ανθρώπου. Εκπαιδεύει τη νέα γενιά, να έχει μελλοντικά, μια διαφορετική επαγγελματική αποκατάσταση και προοπτική.

Όμως και πάλι εδώ για την σχολική ένταξη των παιδιών Ρομα ενώ έχουν γίνει σημαντικά βήματα προσέγγισης πρέπει να δοθεί περισσότερη βαρύτητα στην κατανόηση της κουλτούρας και των συνθηκών διαβίωσης, ώστε να σχεδιαστούν πιο εξειδικευμένοι τρόποι όχι μόνο προσέγγισης αλλά και διατήρησης της σχολικής φοίτησης. Το επίσημο σχολικό σύστημα δεν είναι προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες των παιδιών Ρομα. Όταν τα παιδιά Ρομα δεν μπορούν να κατανοήσουν τι είναι εκείνο που διδάσκονται είναι σχεδόν βέβαιη η απογοήτευση και η παραίτηση τους από την σχολική φοίτηση. Ο χώρος του σχολείου και ο χώρος τους σπιτιού είναι από πολλές πλευρές και απόψεις αντίθετες και χωρίς κοινά σημεία επαφής.

Η είσοδος στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην τριτοβάθμια, θέλει πολύ προσπάθεια από τα παιδιά εφόσον ούτε οι γονείς μπορούν να τα βοηθήσουν γραμματειακά και ούτε την οικονομική δυνατότητα έχουν για εξωσχολικά μαθήματα που θα τα ενισχύσουν. Θεωρούμε ότι δεν αρκεί να έχει συστηματική φοίτηση το παιδί Ρομα στο σχολείο, αλλά και πως θα εκπαιδευτεί και συνειδητοποιήσει ο ίδιος ο γονιός Ρομα την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης, που μέχρι πριν λίγα χρόνια θεωρούσε ότι το σχολείο είναι για λίγο διάστημα και μόνο για να μάθει κάποιες βασικές γνώσεις που χρειάζονται για το εμπόριο. Η μετάδοση των γνώσεων γινόταν και γίνεται μέσα τα πλαίσια της οικογένειας.

Επίσης είναι άδικο κυρίως για τα κορίτσια να μην συνεχίζεται η φοίτηση τους, εφόσον είναι υποχρεωμένα να παντρεύονται από μικρή ηλικία. Εκεί όμως έχουν ρόλο οι αντιλήψεις και οι πολιτισμικές συνήθειες των Ρομα που έρχονται αντίθετες στον νόμο περί υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Για τα παραπάνω είναι σωστό να αναφερθεί ότι ήδη γίνονται σημαντικές και επίμονες προσπάθειες από το πρόγραμμα «ένταξης τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο» αλλά και από τα στελέχη του Παραρτήματος Ρομα του Κέντρου κοινότητας Δήμου Ηρακλείου. Υπάρχει ήδη μεγαλύτερη συμμετοχή παιδιών στην εκπαίδευση σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, αλλά πολλές φορές είναι δύσκολη η συστηματική τους φοίτηση. Σε αυτό μεγάλο μερίδιο ευθύνης έχουν οι ίδιοι

οι γονείς Ρομα εφόσον πολλές φορές φέρουν ως επιχείρημα για την σχολική διαρροή, τις συνθήκες που ζουν αλλά και το θέμα τιμής των κοριτσιών τους, μην ατιμαστούν, μην «κλεφτούν».

Πριν προχωρήσουμε στην συζήτηση για τα επαγγέλματα των κατοίκων είναι σημαντικό να αναφερθούμε στο γεγονός ότι οι περισσότεροι μη ρομα θεωρούν ότι ο καταυλισμός είναι ενιαίος, ωστόσο βάση των στοιχείων προκύπτει ότι είναι χωρισμένος εσωτερικά και χωρίς ορατά όρια. Αυτό σίγουρα οφείλεται στην ύπαρξη διαφορετικών φυλών και συγκεκριμένα στα πολλά μικρά συστήματα οικογενειών, τα γένη, για τα οποία έχουμε αναφερθεί στο θεωρητικό κομμάτι. Έτσι βέβαια είναι και όλες οι μικρές ελληνικές κοινότητες (χωριά) Αυτός ο διαχωρισμός σίγουρα όμως δεν ωφελεί την κοινότητα του καταυλισμού. Αν υπήρχε συνοχή και σύμπνοια η πίεση προς τους αρμόδιους φορείς θα ήταν μεγαλύτερη και θα πετύχαιναν καλύτερα αποτελέσματα στα σοβαρά θέματα που τους απασχολούν ως κοινότητα. Δυστυχώς τα πιστεύω, τα συμφέροντα και ο τρόπος διεκδίκησης της κάθε πλευράς, φαίνεται ότι είναι διαφορετικά στο θέμα της μετεγκατάστασης, κάτι το οποίο φέρει εμπόδια στην λήψη αποφάσεων και στην εύρεση λύσεων.

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται τόσο από τις μεταξύ τους σχέσεις, τις οποίες δηλώνουν ότι είναι τυπικές ή αδιάφορες, άλλα όσο και από την ύπαρξη διαφορετικών συλλόγων στους δυο οικισμούς αντί ενός για το σύνολο των θεμάτων της κοινότητας, που σίγουρα είναι κοινά τα περισσότερα. Οι Σύλλογοι, τρεις στο σύνολο, φαίνεται ότι ακολουθούν και τηρούν τους κανόνες της δημιουργίας τους (καταστατικά) της εκλογής των μελών τους και τη διαδικασία λήψεων αποφάσεων. Εντούτοις διακρίνεται μια διαφορά στον δυτικό με τον ανατολικό οικισμό, εφόσον στον ανατολικό αναφέρεται η συμμετοχή των γυναικών σε αντίθεση με τον δυτικό. Επιπλέον βάση των στοιχείων και παρατηρήσεων προκύπτει ότι στον ανατολικό οικισμό υπάρχει η συμμετοχή στους συλλόγους κυρίως μιας συγκεκριμένης γενιάς τσιγγάνων που έχουν κοινό επίθετο.

Ο διαχωρισμός και η διαφορά τους φαίνεται ακόμα και στα επαγγέλματα τους όπως διαπιστώνεται από την ανάλυση των στοιχείων σε προηγούμενο κεφάλαιο. Ελάχιστοι είναι εκείνοι του δυτικού οικισμού που θα ασχοληθούν με την συλλογή παλιοσίδερων αλλά και ελάχιστοι του ανατολικού που θα εμπορευτούν είδη ρουχισμού. Τα επαγγέλματα που ασκούν είναι επί το πλείστον επαγγέλματα χωρίς να

χρειάζεται να έχουν ουσιαστική και βασική εκπαίδευση. Αυτά εξασκούν αρκετά χρόνια τώρα όταν τα επαγγέλματα που ασκούσαν παλιότερα οι τσιγγάνοι κατά παράδοση, έχουν εκλείψει πλέον (όπως οι καλαθοπλέκτες, οι γανωτές, οι πλανόδιοι μουσικοί κ.α.) και εφόσον οι εποχές αλλάζουν θα αλλάζουν και οι ασχολίες. Το Παράρτημα Ρομα το οποίο λειτουργεί από το 2006 με άλλη ονομασία τότε, (Ιατροκοινωνικό Κέντρο για τους Τσιγγάνους) έχει προσφέρει ουσιαστική βοήθεια σε θέματα απασχόλησης, (θέσεις εργασίας σε κοινωφελή εργασία ΟΑΕΔ και θέσεις σε ΟΤΑ) άλλα και σε θέματα εκπαίδευσης παιδιών, τακτοποίησης αστικοδημοτικών προβλημάτων τους, και υγείας.

Όμως παρόλο που αναφέρουν ότι είναι διαφορετικοί και τους χωρίζουν, όπως λένε ο τρόπος ζωής, η κουλτούρα και η ομιλούσα γλώσσα εντούτοις, μπορεί κάποιος να διακρίνει και τις ομοιότητες τους. Είναι Έλληνες πολίτες τσιγγάνικης καταγωγής, όπου κατοικούν στον ίδιο τόπο έχουν τα ίδια καθημερινά προβλήματα επιβίωσης και κοινά προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη υποδομών, κοινή θρησκεία και συνήθειες. Παντρεύουν τα παιδιά τους από μικρή ηλικία για θέμα τιμής και έχουν σημαντικό στήριγμα την οικογένεια τους, είτε την πυρηνική είτε την διευρυμένη. Τους ηλικιωμένους τους τιμούν και τους σέβονται. Οι γυναίκες και των δυο οικισμών προτιμούν την μισθωτή εργασία στην καθαριότητα των Δήμων, γίνονται συνάδελφοι και συναναστρέφονται στον χώρο εργασίας. Τα παιδιά τους ενώ πηγαίνουν σε διαφορετικά δημοτικά σχολεία της περιοχής, ωστόσο συνυπάρχουν εφόσον συνεχίσουν στο γυμνάσιο και κάνουν παρέα εκτός καταυλισμού.

Επίσης τη δύσκολη οικονομική κατάσταση φαίνεται ότι την βιώνει το μεγαλύτερο μέρος του καταυλισμού. Καθημερινά αγωνίζονται για την εξασφάλιση του μεροκάματου προκειμένου να προσφέρουν τα βασικά στις πολυμελείς οικογένειες τους. Τα επαγγέλματα που κατά παράδοση εξασκούν δεν αποφέρουν πλέον τα κέρδη όπως στο παρελθόν και πριν την οικονομική κρίση.

Όσο αφορά τη θέση της γυναίκας στον καταυλισμό φαίνεται ότι είναι σημαντική εφόσον είναι εκείνη που συντηρεί και κρατά ενωμένη την οικογένεια αλλά και οικονομικά πλέον την στηρίζει με την καινούργια εργασία της ως μισθωτή. Πριν κάποια χρόνια λειτουργούσε επικουρικά με τον σύζυγο- σύντροφο της. Αναφέρουμε σύντροφο εφόσον σε αρκετές περιπτώσεις ο γάμος είναι εθιμοτυπικός και όχι νόμιμος όπως επικρατεί στην υπόλοιπη κοινωνία. Όπως σε όλες τις ελληνικές οικογένειες

λοιπόν έτσι και στις οικογένειες των Ρομα συνεισφέρουν οικονομικά και οι δυο σύζυγοι με όποιο τρόπο μπορεί ο καθένας.

Εκτός από την οικονομική συνεισφορά των γυναικών στο εισόδημα της οικογένειας η επικουρική οικονομική βοήθεια προέρχεται και από τα κρατικά επιδόματα τα οποία είναι σημαντική οικονομική βοήθεια για αυτούς και συνεχώς τα επιζητούν. Ο λόγος πολλές φορές είναι ότι η εργασία τους δεν είναι σταθερή και μόνιμη.

Αυτό τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι έχει αυξήσει και τις εντάσεις μεταξύ των κατοίκων, τα ψυχολογικά προβλήματα, τα αρνητικά συναισθήματα αλλά και την παραβατικότητα.

Η εικόνα που έχει ο καταυλισμός προς τον έξω κόσμο δεν τους είναι καθόλου αρεστή. Νιώθουν ότι ζουν σε δυο κόσμους ταυτόχρονα, αυτόν του καταυλισμού και τον άλλο, τον έξω από τον καταυλισμό. Ο διαφορετικός τρόπος ζωής των Ρομα από την κυρίαρχη ζωή του υπόλοιπου πληθυσμού, γεννά στερεοτυπικές αντιλήψεις και γενικεύσεις. Για την αρνητική εικόνα και την διατήρηση των παραπάνω σίγουρα επηρεάζουν τα Μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία και την ενισχύουν. Αυτό διαφαίνεται από τις απόψεις των ίδιων των ερωτώμενων όταν αναφέρονταν στα συναισθήματα τους και στις σχέσεις που νιώθουν ότι έχουν με τους μη Ρομα και την υπόλοιπη πόλη. Οι καλές σχέσεις κυρίως με τους μη Ρομα οφείλονται επί το πλείστον στις εμπορικές συναλλαγές και είναι απλές γνωριμίες χωρίς ουσιαστικές φιλίες και συναναστροφές.

Το θετικό σημείο του καταυλισμού για τους κατοίκους είναι η συνύπαρξη των οικογενειών και η στήριξη που έχουν μεταξύ τους σε καταστάσεις κρίσης. Ακόμα για μια φορά εδώ φαίνεται το ισχυρό δέσιμο της οικογένειας και πως η ύπαρξη της τσιγγάνικης κοινότητας στηρίζεται σε αυτή.

Τα ήθη και τα έθιμα τους είναι κοινά όπως των περισσότερων Ελλήνων και τηρούν τις μεγάλες θρησκευτικές γιορτές. Είναι πιστοί στις παραδόσεις τους και τιμούν κάθε χρόνο συγκεκριμένους Αγίους όπως την Αγία Μαρίνα (Βόννη) , την Παναγία τον Δεκαπενταύγουστο, όπου τότε γίνονται και αρκετοί γάμοι , αλλά και τον εορτασμό του Αγίου Γεωργίου όπου για αυτούς είναι η αρχή της άνοιξης.

Ο ελεύθερος χρόνος τους αναλώνεται κυρίως στην εύρεση λύσεων για τα προβλήματα τους. Αυτό αποδεικνύει ακόμα μια φορά την ψυχολογική πίεση που μπορεί να τους ασκεί η υφιστάμενη κατάσταση. Είναι σίγουρα ωφέλιμο για κάθε άνθρωπο να μπορεί να αξιοποιήσει δημιουργικά και ευχάριστα τον όποιο ελεύθερο χρόνο έχει. Επίσης μέσα στην κοινότητα δεν υπάρχουν χώροι ψυχαγωγίας, πολιτιστικά κέντρα, όπου θα μπορούσαν να είναι ένα μέσο αξιοποίησης του χρόνου τους. Και πώς να υπάρχουν εφόσον δεν υπάρχουν οι βασικές υποδομές. Οι μόνοι χώροι για υποτυπώδη και όχι ουσιαστική ψυχαγωγία κυρίως των ανδρών είναι κάποια λίγα καφενεία. Η ψυχαγωγία περιορίζεται στην παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων και αυτό όταν υπάρχει ρευματοδότηση και στην κοινωνική συναναστροφή σε ιδιωτικά σπίτια.

Από τα παραπάνω μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι οι Έλληνες τσιγγάνοι έχουν τις ίδιες ανησυχίες που έχει ο υπόλοιπος πληθυσμός για ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά τους, επιθυμούν την εξέλιξη τους και σίγουρα δεν θέλουν να νιώθουν στο περιθώριο και να αντιμετωπίζονται διαφορετικά και με ρατσιστικό τρόπο. Για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ των κατοίκων του καταυλισμού Ρομα και κατοίκων μη Ρομα πρέπει να το θέλουν πρωτίστως οι ίδιοι να γνωρίζουν και να αξιοποιήσουν προγράμματα όπου θα βελτιώσουν την εικόνα τους

Οφείλουμε ωστόσο να συμβάλουμε ως κοινωνία για να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες που θα ευνοούν ουσιαστικές αλλαγές στη ζωή τους. Για να συντελεστεί κάτι τέτοιο έχει σημασία να διερευνηθούν, υπό το δικό τους πρίσμα οι ανάγκες τους. Είναι προς όφελος όλων η βελτίωση και η εξέλιξη της ζωής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από αυτή την έρευνα ήταν το πρώτο βήμα για την διερεύνηση των πέντε διαστάσεων του καταυλισμού, ώστε να μπορέσει να υπάρξει μια πρώτη γνωριμία και παρουσίαση του, σε αυτούς που έχουν ένα ενδιαφέρον για αυτή την πληθυσμιακή ομάδα και θα ήθελαν να συνδράμουν μελλοντικά στην οποιαδήποτε δράση και οργάνωση προγραμμάτων για την κοινότητα και τους κατοίκους.

Οι προτάσεις που ακολουθούν είναι ουσιαστικά η εκμείωση αναγκών των ίδιων των κατοίκων του καταυλισμού μέσω των συνεντεύξεων τους, οι οποίοι εκδήλωσαν και πρόβαλαν τα προβλήματα και τους προβληματισμούς τους, τα συναισθήματα αλλά και την κατάσταση που βιώνουν, αλλά επιπλέον είναι και η εμπειρία και η παρατήρηση της ερευνήτριας, έπειτα από μια πολυετή συνεργασία και ενασχόληση με τον πληθυσμό. Έτσι μπορούμε να προτείνουμε τα κάτωθι:

- Ευαισθητοποίηση και συστηματικότερη ενημέρωση της ευρύτερης κοινωνίας και των τοπικών φορέων που περιβάλλουν την κοινότητα των τσιγγάνων, ώστε να δημιουργηθούν ευνοϊκότερες συνθήκες επικοινωνίας και μεγαλύτερης αποδοχής τους στην ένταξη τους στον κοινωνικό ιστό της πόλης.
- Ανάπτυξη πολιτιστικών και παιδαγωγικών προγραμμάτων που θα βοηθήσουν στην αλληλοαποδοχή και γνωριμία. Οι σχέσεις θα πρέπει να είναι ισοδύναμες.
- Στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης να υπάρχει κάποιος έλεγχος στα δημοσιεύματα, εκείνα που διαιωνίζουν τον κοινωνικό ρατσισμό και τη περιθωριοποίηση, την οποία προβάλλουν μέσα από τα δημοσιεύματα τους.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, που θα περιλαμβάνει πολεοδομικές βελτιώσεις, κατασκευή βασικών υποδομών και την παροχή υλικών μέσων, αν τελικά δεν υπάρξει μετεγκατάσταση.
- Επιπρόσθετα στο θέμα της στέγασης να υπάρξει παροχή στεγαστικής οικονομικής ενίσχυσης, η οποία να είναι οργανωμένη και να ελέγχεται από ειδική υπεύθυνη διεπιστημονική ομάδα. Η ομάδα να δημιουργηθεί για το ειδικό αυτό σκοπό, ώστε να γίνει σωστή διαχείριση και επίτευξη στόχου.
- Οι αρμόδιοι φορείς να μεριμνήσουν και να διευκολύνουν την παροχή αδειών πλανόδιου εμπορίου και λαϊκών αγορών στους ενδιαφερομένους, εφόσον είναι προς όφελος και του κράτους να έχει πολίτες ενεργά φορολογούμενους και όχι να ευδοκιμεί το παραεμπόριο.
- Διαμόρφωση εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών προγραμμάτων και δημιουργία ομάδων από επιμορφωμένους και προσαρμοσμένους εκπαιδευτικούς στην κουλτούρα των Ρομα, στις ανάγκες τους και στην χρήση των οποίων δεξιοτήτων τους. Στόχος να είναι είτε η εκπαίδευση των ενηλίκων Ρομά είτε η δημιουργία της συνεχούς παροχής φροντιστηριακών προπαρασκευαστικών

μαθημάτων προς τα παιδιά Ρομά για την καλύτερη απόδοση στην εκπαίδευση.

- Ευαισθητοποίηση των μη ρομα γονιών μέσω ομάδων από επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς των σχολείων αρχικά που φοιτούν παιδιά ρομα και στη συνέχεια σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα, ώστε να υπάρξει άρση προκαταλήψεων και ρατσιστικές αντιλήψεις
- Δημιουργία χώρων ψυχαγωγίας και αθλητισμού, ή ακόμα και πολιτιστικού κέντρου πλησίον του οικισμού για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους με δημιουργικό τρόπο ή ακόμα και για την προβολή εκθέσεων που αφορούν την τσιγγάνικη κοινότητα με στόχο το άνοιγμα και τη γνωριμία με την υπόλοιπη πόλη.
- Ανάπτυξη προγραμμάτων γυναικείας επιχειρηματικότητας για τις γυναίκες Ρομα, εστιαζόμενα στις δεξιότητες τους, εφόσον προηγουμένως έχουν εκπαιδευτεί σε αντικείμενα που τις ενδιαφέρουν.

Πριν κλείσουμε την συγκεκριμένη μελέτη, θα ήταν χρήσιμο να αναφέρουμε κάποιες σκέψεις για μελλοντικές έρευνες, που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν, οι οποίες θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά και θα επικεντρωθούν επιπλέον σε πιο εξειδικευμένα θέματα που αφορούν τον πληθυσμό .

Μια έρευνα που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί είναι πως βιώνει το ρόλο της η γυναίκα Ρομά, ταυτόχρονα ως γυναίκα και μητέρα από μικρή ηλικία, πριν ακόμα την ενηλικίωση της όντας η ίδια ακόμα παιδί. Προβλήματα – Σκέψεις - Επιπτώσεις στην ψυχολογία της.

Επιπλέον ένα πολύ ευαίσθητο θέμα το οποίο φαίνεται ότι δεν έχει ερευνηθεί, είναι η ενδοοικογενειακή βία σε οικογένειες Ρομά.

Τέλος ενδιαφέρουσα θα ήταν και η διερεύνηση των απόψεων και οι σκέψεις των εφήβων πως βιώνουν το παρόν τους και πως φαντάζονται το μέλλον τους ως ενήλικες Πως θα ήθελαν να εξελιχθεί η ζωή τους, τα όνειρα τους οι προσδοκίες τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι τσιγγάνοι – Ρομα διακρίνονταν και ξεχώριζαν για την ιδιαίτερη κουλτούρα τους, το ντύσιμο τους , για τα επαγγέλματα τους αλλά και για τις ιδιαίτερες συνήθειες τους. Ζουν δίπλα μας αλλά όχι ανάμεσα μας, οι συναναστροφές πολιτών Ρομά με μη

Ρομά είναι σπάνιες. Ένας άγνωστος κόσμος για τους περισσότερους και όσα γνωρίζουμε για αυτούς στηρίζονται κυρίως σε φήμες, στερεότυπα, προκαταλήψεις και όχι τόσο από τους ίδιους, τη δική τους φωνή, τα δικά τους θέλω και τα δικά τους όνειρα. Η κοινότητα του καταυλισμού της Νέας Αλικαρνασσού είναι μια μικρή κοινότητα τόσο δίπλα μας, αλλά ταυτόχρονα και τόσο αποκομμένη και περιθωριοποιημένη από την ευρύτερη κοινότητα. Είναι όμως μια κοινότητα που βιώνει όλα όσα βιώνουν και οι υπόλοιπες.

Αποδεικνύεται ότι τα ήθη, τα έθιμα τους αλλά και οι ανάγκες τους δεν διαφέρουν από αυτά του υπόλοιπου ελληνικού πληθυσμού. Σίγουρα έχουν την ανάγκη για καλύτερη ποιότητα ζωής. Λόγω όμως των τόσων ετών περιθωριοποίησης, κρίνεται αναγκαία η κοινωνική αποδοχή και κοινωνική ένταξη αλλά σίγουρα όχι η αφομοίωσή τους.

Κλείνοντας να μου επιτραπεί να παραθέσω τους στίχους «δεν έχω τόπο, δεν έχω ελπίδα, δε θα με κλάψει καμιά πατρίδα»⁸⁰ οι οποίοι περικλείουν τόσο χαρακτηριστικά το συναίσθημα και μια ανάδρομη σκέψη των βιωμάτων των τσιγγάνων.

⁸⁰ «ο Μπαλαμός» Στίχοι μουσική : Τσακνής Διονύσιος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

1. Τι σημαίνει για εσάς ο όρος Τσιγγάνος και τι ο όρος Ρομα; Τι δέχεστε από αυτούς τους δυο όρους και γιατί; Γνωρίζετε γιατί σας αποκαλούν Ρομά;
2. Τι ξέρετε για το πώς δημιουργήθηκε ο καταυλισμός;
3. Ποτέ συστάθηκε και από ποιους;
4. Πρώτοι κάτοικοι ποιοι ήταν; Πως ήρθατε εσείς εδώ; Ο λόγος της εγκατάστασης σας;
5. Από τότε που ήρθατε για πρώτη φορά μέχρι σήμερα έχει αλλάξει κάτι και τι είναι αυτό;

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

1. Πως θα χαρακτηρίζατε την ποιότητα ζωής στον καταυλισμό (εδώ ίσως χρειαστεί επεξήγηση για τον όρο ποιότητα ζωής)
2. Πως είναι οι σχέσεις μεταξύ των κατοίκων του καταυλισμού ; πως οι σχέσεις με τους υπόλοιπους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής;
3. Υπάρχουν χώροι που έχετε μέσα στον καταυλισμό ως σημεία συνάντησης; Αν ναι ποιο κυρίως συναντιέστε εκεί;
4. Από ποιους αποτελείται η κοινότητα του καταυλισμού; Υπάρχουν συγγενικές σχέσεις και αν ναι σε τι βαθμό;
5. Όσον αφορά τις υποδομές μιλήστε μου για το ποιες υπάρχουν και τι πιστεύετε ότι πρέπει να διορθωθεί; (π.χ. ύδρευση, άρδευση, αποχέτευση , υπάρχει οδικό δίκτυο που εξυπηρετεί την κοινότητα;) Πως μετακινήστε;
6. Ο καταυλισμός θεωρείται μοιρασμένος. Εσείς τι πιστεύετε; Σας χωρίζει κάτι; Αν ναι τι είναι αυτό;
7. Οι σχέσεις του καταυλισμού με την πόλη ποιες είναι;
8. Υπάρχουν δομές που σας εξυπηρετούν και ποιες;
9. Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι θα μπορούσε να γίνει η μετεγκατάσταση; ποιοι θεωρείται ότι θα μπορούσαν να βοηθήσουν σε αυτό ; με ποιο τρόπο;

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

1. Ποια είναι η εργασία σας; Ποιες οι δυσκολίες της;
2. Υπήρξε κάποια περίοδος που ήταν καλύτερα οικονομικά;
3. Τι γνωρίζεται για τις δουλειές που απασχολούνται οι υπόλοιποι κάτοικοι του καταυλισμού;
4. Ποιοι συνεισφέρουν οικονομικά στο σπίτι οι άνδρες ,οι γυναίκες ή και οι δύο;
5. Εκτός την εργασία σας ποια είναι τα επιπλέον εισοδήματα σας;
6. Πως κρίνετε την οικονομική κατάστασή σας; Καλή ; Κακή; Τα βγάζετε πέρα;
7. Υπάρχουν αλλαγές στο κυρίως επάγγελμα που ασχολούνται οι σημερινοί Ρομα κάτοικοι καταυλισμού;
8. Το σπίτι που ζείτε πως ήταν και πως το βελτιώσατε; Σας βοήθησαν κάποιοι ; (ατομικά ή ομαδικά;)
9. Για την εργασία των γυναικών τι έχετε να πείτε; Τι είναι διαφορετικό σε σχέση με παλιότερα;

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

1. Τι κάνετε τον ελεύθερο χρόνο σας;
2. Υπάρχουν άτυπα δίκτυα; υπάρχει υποστήριξη μεταξύ των μελών σε καταστάσεις κρίσης; Κυρίως από ποιους είναι η στήριξη;
3. Τι γνωρίζετε για συλλόγους που σας αφορούν; Ξέρετε πότε δημιουργήθηκαν;
4. Πως εκλέχθηκαν; Με ποια διαδικασία; Είναι τυπική ή άτυπη;
5. Σε τι βοηθάνε; Παίρνετε εσείς μέρος σε τυχόν αποφάσεις της κοινότητας ;
6. Ποιος αποφασίζει για θέματα που προκύπτουν και αφορούν την κοινότητα;
7. Πως παίρνονται οι αποφάσεις; (Δηλαδή τι τρόπο ακολουθείται;)

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

1. Ποια τα πιο σημαντικά έθιμα στη ζωή σας;
2. Θέλετε να μου περιγράψετε μια μέρα σας; Τι σας είναι πιο δύσκολο;
3. Θεωρείται την εκπαίδευση σημαντική; Τι γνώμη έχετε; (τα δικά σου παιδιά πάνε σχολείο; Αν όχι γιατί ;) Πρέπει να πηγαίνουν ;
4. Τι σχέσεις έχετε μεταξύ σας;
5. Θετικά και αρνητικά συναισθήματα για τον καταυλισμό.
6. Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις με τους μπαλαμούς;

7. Τι θέλετε να αλλάξει;
8. Βλέπετε διαφορές στην παλιά με την νέα γενιά; Τι σημαίνει για εσάς;
9. Υπάρχει κάτι που θέλετε να προσθέσετε;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαξεβάνογλου, Α., (2001). *Έλληνες Τσιγγάνοι Περιθωριακοί και Οικογενειάρχες*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Ζαϊμάκης, Γ., (2001). *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον

Ζαϊμάκης, Γ., (2002). *Κοινοτική Εργασία και Τοπικές Κοινωνίες. Ανάπτυξη συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα* Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Καραθανάση, Ε., (2000). *Το Κατοικείν των Τσιγγάνων*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Ηλ. Κατσούλης (2002) *Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού στην Ελλάδα Κύρια Θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής* Τόμος Α' Αθήνα Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Κόμης, Κ., (1998). *Τσιγγάνοι: Ιστορία, Δημογραφία, Πολιτισμός*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Λυδάκη, Α. (1998). *Οι Τσιγγάνοι στην πόλη. Μεγαλώνοντας στην Αγία Βαρβάρα*. Αθήνα: Καστανιώτη

Παυλή Μ- Σιδέρη Αθ. (1990) *Οι τσιγγάνοι της Αγίας Βαρβάρας και της Κάτω Αχαΐας* Αθήνα , Υπουργείο Πολιτισμού Γ.Γ.Λ.Ε.

Σταθόπουλος, Π., (2005). *Κοινοτική Εργασία Θεωρητική Προσέγγιση* τόμος πρώτος Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Σταθόπουλος, Π., (2017). *Κοινοτική Εργασία Στρατηγικές, Μέθοδοι , Τακτικές*. Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήση

Angus Fraser (1998) *Οι τσιγγάνοι* Αθήνα, Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΑΣ

V. Braun and V. Clarke (2006) *Using thematic analysis in psychology* University of Auckland and University of the West of England

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Καλογριά Δ. Διπλωματική εργασία *Ρομά και εκπαίδευση: Παράγοντες διαφοροποίησης στάσεων και αντιλήψεων των Ρομά απέναντι στο σχολείο* Βόλος 2015

Παναγόπουλος Σ., Μεταπτυχιακή Εργασία *Η κοινότητα των Ρομα στην περιοχή της Αμαλιάδος. Κοινωνιολογική Προσέγγιση των εκδηλώσεων συγκρότησης, εξέλιξης και προοπτικής*, Σχολή Οικονομικών και Περιφερειακών Σπουδών Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, Φλώρινα 2014

Minority Rights Group International (2002). *Ρομά/Τσιγγάνοι: Μια Ευρωπαϊκή Μειονότητα*. Αθήνα: ΕΟΔΜ

Σχεδιασμός της στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των Ρομά στην Περιφέρεια Κρήτης Φάση Α' ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ 2007 – 2013

ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΡΟΜΑ & ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ Μ.Ο.Δ Α.Ε ΟΜΑΔΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΕΝΤΡΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΑΘΗΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2016 Υπουργείο εργασίας κοινωνικής ασφάλισης & κοινωνικής αλληλεγγύης

«Ρομα ιστορικές αναδρομές και σημερινές αναζητήσεις» Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

<https://egroma.gov.gr/ellhnikh-nomothesia/> Πρόσβαση 23/5/2019

<https://www.synigoros.gr/resources/roma/sxetika-genika-eggrafa/romareport.pdf>
Πρόσβαση 19/4/20

http://www.esfhellas.gr/elibrary/stratigiki_roma_el.pdf Πρόσβαση 23/4/20

https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/themes/social-inclusion/roma-inclusion/

<https://www.sansimera.gr/worldays/152> Πρόσβαση 3/6/2019

http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=284&bitstream=284_01#page/1/mode/2up Πρόσβαση 16/6/2019

http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=186&bitstream=186_01#page/1/mode/2up Πρόσβαση 30/7/2019

http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=129&bitstream=129_01#page/2/mode/2up Πρόσβαση 19/4/2019

<http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/1285/218.pdf> Πρόσβαση 27/3/2020

http://6dim-diap-lefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/ProgrammataEkpshsTsigganopaidon/kepyse/webpage/program.htm Πρόσβαση 27/3/2020

http://www.kritipoliskaihoria.gr/2011/09/blog-post_1538.html Πρόσβαση 22/05/2019

<https://rom18.webnode.gr/%CE%B3%CE%BB%CF%8E%CF%83%CF%83%CE%B1/> Πρόσβαση 29/04/2019

<http://www.24grammata.com/?p=32532> Πρόσβαση 29/4/2019

<https://athens.indymedia.org/post/1498742/> Πρόσβαση 29/4/19

<http://www.exandasdocumentaries.com/series/without-homeland/exandas-roma-europe-today.php> Πρόσβαση 29/4/2019

<https://www.naftemporiki.gr/finance/story/142937/stegastika-daneia-se-tsigganous>
Πρόσβαση 24/5/19

http://www.teetak.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=698:2010-01-21-10-13-44&catid=67:amakenimerotikodeltio&Itemid=215 Πρόσβαση 24/5/2019

<https://www.patrīs.gr/2019/05/22/ependyseis-fast-trak-ston-kataylismo/> Πρόσβαση 24/5/19

<https://www.neakriti.gr/article/eidiseis/1061721/kathisyxastikes-diabebaiwseis-stoys-tsigganous/> Πρόσβαση 24/5/19

https://www.huffingtonpost.gr/entry/eperdneisteria-taxidi-ste-chora-poe-den-eparchei_gr_5ab8e6c5e4b0bf1a4e3e04d9 Πρόσβαση 20/5/2020